

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi Syyttäjälaitoksesta sekä eräiksi siihen liittyviksi laeiksi

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki Syyttäjälaitoksesta. Samalla nykyinen syyttäjälaitoksesta annettu laki kumottaisiin. Esityksen mukaan syyttäjälaitoksen organisaatiota uudistettaisiin siten, että Valtakunnansyyttäjänvirastosta ja sen alaisuudessa toimivista syyttäjänvirastoista muodostettaisiin yksi Syyttäjälaitos-niminen virasto.

Syyttäjälaitos muodostuisi keskushallintoyksikkönä toimivasta valtakunnansyyttäjän toimistosta ja viidestä viraston osastoina toimivasta syyttäjäalueesta.

Kihlakunnansyyttäjän virkanimike muuttuisi aluesyyttäjäksi. Ahvenanmaalla säilytettäisiin maakunnansyyttäjän virkanimike. Erikoissyyttäjät toimitsevat vastedes erikoissyyttäjän virassa.

Kaikki virat olisivat Syyttäjälaitoksen yhteisiä ja sijoittuisivat syyttäjäalueelle tai valtakunnansyyttäjän toimistoon. Syyttäjäaluetta johtaisi johtava aluesyyttäjä, joka nimitettäisiin virkaansa määräajaksi.

Laissa säädettäisiin edelleen syyttäjän tehtävistä, toimivallasta, tiedonsaantioikeudesta, esteellisyydestä, varallaolosta ja asiamiehenä toimimisesta.

Muilta osin esityksessä tehtäisiin voimassa oleviin säännöksiin lähinnä teknisiä muutoksia.

Lailla ei olisi vaikutusta nykyisten toimipaikkojen tai henkilöstön määrään.

Lisäksi muihin lakeihin ehdotetaan tehtäväksi lähinnä teknisiä muutoksia.

Lakien on tarkoitus tulla voimaan 31 päivänä lokakuuta 2018.

SISÄLLYS

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ.....	1
SISÄLLYS.....	2
YLEISPERUSTELUT.....	4
1 JOHDANTO.....	4
2 NYKYTILA.....	5
2.1 Lainsäädäntö ja käytäntö.....	5
2.2 Tilanne muissa pohjoismaissa.....	6
Ruotsi.....	6
Norja.....	7
Tanska.....	8
2.3 Nykytilan arviointi.....	8
3 ESITYKSEN TAVOITTEET JA KESKEISET EHDOTUKSET.....	11
3.1 Tavoitteet.....	11
3.2 Keskeiset ehdotukset ja toteuttamisvaihtoehdot.....	12
Yksi virasto.....	12
Johtavan aluesyyttäjän viran täyttäminen määräajaksi.....	14
Erikoissyyttäjät.....	15
Nimikkeet.....	15
Syyttäjän toimivaltuudet.....	16
Muut ehdotukset.....	16
4 ESITYKSEN VAIKUTUKSET.....	17
4.1 Taloudelliset vaikutukset.....	17
4.2 Vaikutukset viranomaisten toimintaan.....	18
4.3 Yhteiskunnalliset vaikutukset.....	19
4.4 Kielellisten oikeuksien vertailu.....	19
5 ASIAN VALMISTELU.....	20
5.1 Valmisteluvaiheet ja –aineisto.....	20
5.2 Lausunnot ja niiden huomioon ottaminen.....	21
YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT.....	23
1 LAKIEHDOTUSTEN PERUSTELUT.....	23
1.1 Laki Syyttäjälaitoksesta.....	23
1 luku. Tehtävät ja organisaatio.....	23
2 luku. Syyttäjät ja syyttäjän tehtävät.....	25
3 luku. Johtaminen ja asioiden ratkaiseminen.....	28
4 luku. Erinäiset säännökset.....	29
5 luku. Voimaantulo ja siirtymäsäännökset.....	32
1.2 -1.12 Liitelait.....	32
2 TARKEMMAT SÄÄNNÖKSET JA MÄÄRÄYKSET.....	33
3 VOIMAANTULO.....	33
4 SUHDE PERUSTUSLAKIIN JA SÄÄTÄMISJÄRJESTYS.....	33
LAKIEHDOTUKSET.....	35
Laki Syyttäjälaitoksesta.....	35
Laki rikosoikeudellisia menettelyjä koskevien toimivaltaristiriitojen ehkäisemisestä ja ratkaisemisesta sekä esitutinnan ja syytetoimien siirtämisestä Suomen ja muiden Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä annetun lain 3 §:n muuttamisesta.....	44
Laki Eurojustia koskevan päätöksen eräiden määräysten täytäntöönpanosta annetun lain muuttamisesta.....	45

Laki oikeushallinnon valtakunnallisesta tietojärjestelmästä annetun lain 12 §:n muuttamisesta.....	47
Laki viranomaisten sineteistä ja leimoista annetun lain 3 §:n muuttamisesta.....	48
ehdokkaiden nimeämisestä kansainvälisten tuomioistuinten ja Euroopan unionin tuomioistuimen tuomarin ja jäsenen tehtäviin annetun lain 4 §:n muuttamisesta.....	49
Laki sotilasoikeudenkäyntilain 4 § muuttamisesta.....	50
Laki tuomittujen siirtoa Euroopan unionissa koskevan puitepäätöksen lainsäädännön alaan kuuluvien säännösten kansallisesta täytäntöönpanosta ja puitepäätöksen soveltamisesta annetun lain 5 §:n muuttamisesta.....	51
Laki rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta Suomen ja muiden Pohjoismaiden välillä annetun lain 9 §:n muuttamisesta.....	52
Laki rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta Suomen ja muiden Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä annetun lain 12 §:n muuttamisesta.....	53
Laki tutkintavankeuden vaihtoehtona määrättyjä valvontatoimia koskevan puitepäätöksen lainsäädännön alaan kuuluvien säännösten kansallisesta täytäntöönpanosta ja puitepäätöksen soveltamisesta annetun lain 4 ja 14 §:n muuttamisesta.....	54
Laki oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 12 §:n muuttamisesta	55
LIITTEET	56
RINNAKKAISTEKSTIT	56
Laki rikosoikeudellisia menettelyjä koskevien toimivaltaristiriitojen ehkäisemisestä ja ratkaisemisesta sekä esitutinnan ja syytetoimien siirtämisestä Suomen ja muiden Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä annetun lain 3 §:n muuttamisesta	56
Laki Eurojustia koskevan päätöksen eräiden määräysten täytäntöönpanosta annetun lain muuttamisesta.....	57
Laki oikeushallinnon valtakunnallisesta tietojärjestelmästä annetun lain 12 §:n muuttamisesta.....	59
Laki viranomaisten sineteistä ja leimoista annetun lain 3 §:n muuttamisesta.....	60
ehdokkaiden nimeämisestä kansainvälisten tuomioistuinten ja Euroopan unionin tuomioistuimen tuomarin ja jäsenen tehtäviin annetun lain 4 §:n muuttamisesta.....	61
Laki sotilasoikeudenkäyntilain 4 § muuttamisesta.....	62
Laki tuomittujen siirtoa Euroopan unionissa koskevan puitepäätöksen lainsäädännön alaan kuuluvien säännösten kansallisesta täytäntöönpanosta ja puitepäätöksen soveltamisesta annetun lain 5 §:n muuttamisesta.....	63
Laki rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta Suomen ja muiden Pohjoismaiden välillä annetun lain 9 §:n muuttamisesta.....	64
Laki rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta Suomen ja muiden Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä annetun lain 12 §:n muuttamisesta.....	65
Laki tutkintavankeuden vaihtoehtona määrättyjä valvontatoimia koskevan puitepäätöksen lainsäädännön alaan kuuluvien säännösten kansallisesta täytäntöönpanosta ja puitepäätöksen soveltamisesta annetun lain 4 ja 14 §:n muuttamisesta.....	66
Laki oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 12 §:n muuttamisesta	68
ASETUSLUONNOS	70
Valtioneuvoston asetus syyttäjälaitoksesta	70

YLEISPERUSTELUT

1 Johdanto

Syyttäjälaitoksen tehtävänä on rikosvastuun toteuttaminen. Tätä tehtävää varten syyttäjälaitoksessa on Valtakunnansyyttäjänvirasto keskusviranomaisena ja sen alaisuudessa 11 syyttäjänvirastoa. Viime vuosina tehtyjen toimipaikkojen yhdistämisten jälkeen syyttäjänvirastoissa on 11 päätoimipaikkaa ja 23 palvelutoimistoa.

Syyttäjänvirastot kehittävät syyttäjälaitoksen toimintaa omilla alueillaan sekä vastaavat syyttäjän toiminnan tuloksellisuudesta. Syyttäjänvirastot myös valvovat toimialueensa syyttäjien toiminnan laillisuutta ja yhdenmukaisuutta.

Syyttäjän tehtävät ovat viime vuosina muuttuneet yhä vaativammiksi ja monipuolisemmiksi. Työvoimaa sitovien vaativien rikosasioiden määrä on ollut kasvussa. Kansainväliset liitynnät rikosasioissa ovat lisääntyneet ja syyttäjille on edelleen tulossa uusia kansainväliseen oikeudenhoitoon liittyviä tehtäviä. Esitutkintalaki (805/2011) velvoittaa syyttäjän myös osallistumaan jo jutun esitutkintaan.

Tehtävien määrän ja vaativuuden lisääntyessä syyttäjien resurssit eivät kuitenkaan ole lisääntyneet samassa suhteessa. Syyttäjälaitoksen kehys vuosille 2018-2021 on aleneva. Syyttäjälaitoksen tehtävän asianmukainen hoitaminen edellyttää usein toimintatapojen ja toimintojen kehittämistä sekä organisaatorakennetta, joka parhaiten tukee tätä kehittämistyötä.

Valtakunnansyyttäjän asettamat selvitysmiehet selvittivät vuosina 2015-2016 vaihtoehtoja organisoida syyttäjälaitos uudelleen toiminnan tehostamiseksi. Selvityksessä vertailtiin lähinnä yhden ja neljän viraston mallin eroja. Selvityksessä kuultiin myös syyttäjänvirastojen päälliköitä. Syyttäjälaitoksen johdossa oli varsin yhtenäinen käsitys siitä, että toimintatapoja on välttämätöntä uudistaa ja tämä edellyttää myös uudenlaista organisaatorakennetta. Molempien vertailtujen mallien eduiksi nykyiseen organisaatiomalliin verrattuna koettiin muun muassa toimintojen ja ratkaisukäytäntöjen yhtenäistyminen, mahdollisuus kehittää työrooleja vaativampaan suuntaan, henkilöresurssien käytön ja jakamisen joustavuus, tulosohjauksen keveneminen, joustavuus toimintaympäristön muutoksissa, tiedonkulun paraneminen, johtamisen ammattimaistuminen ja hallinnon keveneminen. Vaihtoehtojen mallien riskiksi arvioitiin sidosryhmien määrän kasvu, mikä edellyttäisi neljän viraston mallissa lähellä sidosryhmiä olevia selkeitä sidosryhmäyhteistyön johtajia ja yhden viraston mallissa vahvaa alueorganisaatiota.

Selvityksessä päädyttiin siihen, ettei yhden viraston ja neljän viraston mallien välillä ollut merkittäviä eroja. Yhden viraston mallin eduiksi kuitenkin katsottiin yhtenäisyys, resurssien joustava käyttö ja resurssikestävyys sekä parempi joustavuus tulevaisuuden muutoksissa.

Organisaatiouudistuksen perusteina ovat toimintalähtöiset syyt, kuten toiminnan yhtenäisyyden ja ammattimaisen johtamiskulttuurin edistäminen, toiminnan tehostaminen ja syyttäjälaitoksen asiantuntijuuden syventäminen. Rakenneuudistus mahdollistaa hallinto- ja tukitehtävien keskittämisen ja siten toiminnan tehostamisen. Valtakunnallinen rakenne antaa aiempaa paremmat edellytykset johtaa Syyttäjälaitosta kokonaisuutena. Yhtenä virastona syyttäjälaitos voisi paremmin edistää yhdenmukaisia syyttäjäkäytäntöjä ja vastata yhteiskunnassa tapahtuviin muutoksiin. Uusien tietojärjestelmien mahdollisuuksia voidaan yhtenä virastona hyödyntää tehokkaammin ja siten saavuttaa asetetut tuottavuustavoitteet.

Oikeus- ja työministeri asetti 24. toukokuuta 2016 hankkeen, jonka tehtävänä oli valmistella muutokset lainsäädäntöön siten, että syyttäjälaitos voisi toimia jatkossa yhtenä virastona. Hallituksen esityksessä ehdotetaan, että syyttäjälaitoksesta muodostettaisiin yksi virasto. Asiasta säädettäisiin uudella lailla Syyttäjälaitoksesta. Lakiin otettaisiin lisäksi eräitä syyttäjien toimintaa, nimittämistä, kelpoisuutta ja toimivaltuuksia koskevia säännöksiä, jotka pääosin vastaavat nykyisen lain säännöksiä.

2 Nykytila

2.1 Lainsäädäntö ja käytäntö

Perustuslain 104 §:n mukaan syyttäjälaitosta johtaa valtakunnansyyttäjä. Muuten syyttäjälaitoksesta säädetään tarkemmin syyttäjälaitoksesta annetussa laissa (439/2011) sekä sen nojalla annetuissa valtioneuvoston asetuksessa syyttäjälaitoksesta (1390/2011) ja oikeusministeriön asetuksessa syyttäjänvirastojen palvelutoimistoista (586/2014).

Syyttäjälaitoksesta annetun lain 2 §:ssä on määritelty syyttäjälaitoksen organisaatio. Syyttäjälaitokseen kuuluvat Valtakunnansyyttäjänvirasto, alueelliset syyttäjänvirastot ja Ahvenanmaan maakunnansyyttäjänvirasto. Valtakunnansyyttäjä toimii ylimpänä syyttäjänä ja syyttäjien esimiehenä.

Lain 3 – 7 §:ssä on säännökset syyttäjien toimivallasta ja tehtävistä sekä määritellään, ketkä ovat syyttäjiä. Valtakunnansyyttäjänvirastossa syyttäjänä on valtakunnansyyttäjä, apulaistakunnansyyttäjä ja valtiosyyttäjä. Alueellisessa syyttäjänvirastossa syyttäjänä on johtava kihlakunnansyyttäjä, kihlakunnansyyttäjä ja apulaissyyttäjä sekä Ahvenanmaan maakunnansyyttäjänvirastossa johtava maakunnansyyttäjä ja maakunnansyyttäjä.

Syyttäjällä on itsenäinen ja riippumaton syyteharkintavalta ja hän on toimivaltainen koko maassa. Osa syyttäjistä toimii erikoissyyttäjinä, jotka hoitavat pääasiassa omaan erikoistumisalaansa liittyviä vaativia rikosasioita. Erikoissyyttäjät toimivat pääasiassa määräjän tai toistaiseksi voimassa olevilla tehtävämääräyksillä. Osa erikoissyyttäjätehtävää hoitavista on aikanaan nimitetty sen palkkausluokan kihlakunnansyyttäjän virkaan, joka silloin vastasi erikoissyyttäjätehtävää.

Lain 8 §:ssä on säännös Valtakunnansyyttäjänviraston organisaatiosta ja 9 §:ssä sen tehtävistä. Valtakunnansyyttäjänvirastoa johtaa valtakunnansyyttäjä ja hänen apunaan toimii apulaistakunnansyyttäjä. Valtakunnansyyttäjänviraston tehtävänä on ohjata ja kehittää syyttäjälaitosta, vastata syyttäjälaitoksen toiminnan tuloksellisuudesta, valvoa syyttäjien toiminnan laillisuutta ja yhdenmukaisuutta, huolehtia syyttäjälaitoksen yleiseen hallintoon, viestintään ja koulutukseen liittyvistä tehtävistä sekä huolehtia toimialaansa kuuluvasta kansallisesta ja kansainvälisestä yhteistyöstä. Valtakunnansyyttäjän tehtävänä taas on toimia syyttäjänä hänelle kuuluvissa tai hänen ratkaistavakseen ottamissaan asioissa, päättää syyttäjän valituslupahakemuksen jättämisestä korkeimpaan oikeuteen ja syyttäjien edustamisesta siellä, edistää syyttäjätöiminnan oikeudellista laatua ja yhdenmukaisuutta sekä huolehtia muista tehtävistä, jotka hänelle erikseen säädetään.

Perustuslain 104 §:n mukaan valtakunnansyyttäjän nimittää tasavallan presidentti. Syyttäjälaitoksesta annetun lain 14 §:n mukaan apulaistakunnansyyttäjän nimittää myös tasavallan presidentti ja valtiosyyttäjän valtioneuvosto. Johtavan kihlakunnansyyttäjän ja kihlakunnansyyttäjän nimittää valtakunnansyyttäjä. Kansliahenkilökunnan nimittää johtava kihlakunnansyyttäjä.

Lain 17 §:ssä säädetään alueellisen syyttäjänviraston organisaatiosta. Syyttäjänvirastoa johtaa johtava kihlakunnansyyttäjä apunaan apulaispääliköitä, joiden tehtävä on määräaikainen. Syyttäjänvirastossa syyttäjiä ovat lisäksi kihlakunnansyyttäjät ja apulaissyyttäjät.

Lain 18 §:ssä on Ahvenanmaata koskeva erityissäännös, jossa säädetään syyttäjänviraston järjestämisestä Ahvenanmaalla. Ahvenanmaan maakunnansyyttäjänvirastoa johtaa johtava maakunnansyyttäjä.

Syyttäjänvirastojen tehtävänä on lain 19 §:n mukaan omalla toimialueellaan kehittää syyttäjän toimintaa, vastata syyttäjän toiminnan tuloksellisuudesta, valvoa syyttäjien toiminnan laillisuutta ja yhdenmukaisuutta sekä huolehtia viranomaisyhteistyöstä.

Syyttäjälaitoksesta annetun lain 25 – 29 §:ssä on lisäksi säännöksiä syyttäjän tiedonsaantioikeudesta, vaitiolovelvollisuudesta, esteellisyydestä, varallaolosta sekä asiamiehenä tai avustajana toimimisesta.

Poliisin tekemäksi epäillyn rikoksen tutkintaa johtaa syyttäjä. Tästä tutkinnanjohtajuudesta säädetään esitutkintalain (805/2011) 4 §:ssä. Tutkinnanjohtajuus on merkittävin laissa syyttäjälle säädetty velvoite varsinaisten syyteasioiden hoitamisen lisäksi.

Syyttäjän tehtävien hoitamisesta on säännöksiä myös oikeudenkäyntiä koskevassa lainsäädännössä. Erityisesti oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetussa laissa (689/1997) on keskeisiä säännöksiä syyttäjän velvollisuuksista rikosprosessissa. Esitutkintaan liittyvistä syyttäjän velvollisuuksista on säädetty esitutkintalaissa ja pakkokeinoihin liittyvistä tehtävistä pakkokeinolaissa (806/2011). Sakon ja rikesakon määräämisestä annetussa laissa (754/2010) on säännöksiä syyttäjän tehtävistä näissä menettelyissä. Lisäksi eräissä kansainväliseen yhteistyöhön rikosoikeuden alueella liittyvissä laeissa säädetään syyttäjän rikosprosessiin liittyvistä oikeuksista ja velvollisuuksista. Syyttäjillä on myös eräitä tehtäviä ja toimivaltuuksia, jotka eivät liity välittömästi rikosprosessiin. Tällaisista on säädetty esimerkiksi kuolemansyyn selvittämisestä annetussa laissa ja yhdistyslaissa.

Muulla lainsäädännössä viitataan lakiin syyttäjälaitoksesta. Oikeuskäymiskaaren (4/1734) 17 luvun 12 pykälän 3 momentissa on viittaus syyttäjälaitoksesta annetun lain 25 a pykälän 1 ja 2 momenttiin. Viittauksessa mainittu lainkohta koskee syyttäjän velvollisuutta ja oikeutta olla todistamatta. Viittaussäännös tulisi muuttaa vastaamaan uuden lain vastaavaa pykälää.

Perustuslain 119 §:n mukaan valtionhallinnon toimielinten yleisistä perusteista on säädettävä lailla, jos niiden tehtäviin kuuluu julkisen vallan käyttöä. Syyttäjälaitos käyttää tehtävissään julkista lainkäyttövaltaa. Syyttäjälaitoksen organisaatiouudistusta ei voida toteuttaa ilman lainsäädännön uudistamista.

2.2 Tilanne muissa pohjoismaissa

Ruotsi

Ruotsissa säännökset syyttäjälaitoksesta sisältyvät oikeudenkäymiskaaren 7 lukuun, syyttäjäasetukseen (åklagarförfordning, 2004:1265) ja syyttäjälaitoksen menettelyohjeita koskevaan asetukseen (förfordning med instruktion för åklagarmyndigheten, 2015:743).

Ruotsissa syyttäjänvirasto kuuluu oikeusministeriön hallinnonalalle. Syyttäjätöimi koostuu kahdesta viranomaisesta, syyttäjäviranomaisesta ja taloudellista rikoksista vastaavasta viranomaisesta (ekobrottsmyndigheten).

Vuonna 2005 Ruotsissa perustettiin koko maan käsittävä yksi syyttäväviranomainen. Tällöin syyttäväviranomaiset (jotka olivat jakaantuneet paikallisiin syyttäväkamareihin) ja keskusviranomainen eli Valtakunnansyyttäjä yhdistettiin yhdeksi virastoksi.

Operatiivisesta syyttävätoiminnasta huolehtivat seitsemän maantieteellisesti määräytyvää syyttäväaluetta ja kansallinen syyttäväosasto. Syyttäväalueet koostuvat 32 yleisestä syyttäväkamarista, joiden maantieteellinen alue vastaa pääosin läänijakoa. Tukholmassa ja Malmössä on useita syyttäväkamareita. Syyttäväviranomaiseen kuuluvat myös kolme kansainvälistä ja neljä kansallista syyttäväkamaria. Lisäksi on perustettu kolme kehityskeskusta, jotka vastaavat kehitystoiminnasta sekä oikeuskäytännön seuraamisesta.

Ruotsissa syyttäjiä ovat valtakunnansyyttäjä, apulaisvaltakunnansyyttäjä, ylisyyttäjä, apulaisylisyyttäjä, päällikkösisyyttäjä, apulaispäälikkösisyyttäjä, ja kamarisyyttäjä. Lisäksi on apulaisyssyyttäjiä.

Valtakunnansyyttäjä on korkein syyttäväviranomainen. Valtakunnansyyttäjällä on kolme tehtävää. Oikeudenkäymiskaaren 7 luvun 4 §:n mukaan valtakunnansyyttäjä on yleinen syyttäjä korkeimmassa oikeudessa. Hän voi määrätä muun syyttäjän ajamaan syytettyä korkeimmassa oikeudessa. Korkeimman syyttäjän ominaisuudessa valtakunnansyyttäjä johtaa syyttävätoimintaa ja vaikuttaen toiminnan lainmukaisuuteen ja oikeuskäytännön yhdenmukaisuuteen. Valtakunnansyyttäjän kolmantena tehtävänä on toimia syyttäväviranomaisen päällikkönä.

Apulaisvaltakunnansyyttäjä on valtakunnansyyttäjän sijainen ja hoitaa valtakunnansyyttäjän määräämiä syyttäjän tehtäviä.

Syyttäjillä on toimivalta koko maassa. Yleiset syyttäjät toimivat syyttäjinä käräjäoikeudessa ja hovioikeudessa, mutta korkeimmassa oikeudessa syyttäjänä toimii valtakunnansyyttäjä. Hallitus nimittää valtakunnansyyttäjän, apulaisvaltakunnansyyttäjän, ylisyyttäjän ja apulaisyssyyttäjän. Muut syyttäjät nimittää syyttäväviranomainen.

Norja

Norjassa ei ole erillistä lakia syyttävälaitoksesta, vaan syyttävälaitoksen tehtävistä säädetään pääosin rikosprosessilain 7 luvussa.

Norjassa syyttävälaitos kuuluu oikeus- ja valmiusministeriön hallinnonalalle. Syyttävälaitokseen kuuluu Valtakunnansyyttäjänvirasto, kymmenen alueellista valtiosyyttäjänvirastoa, kansallinen valtiosyyttäjänvirasto sekä 11 poliisipiiriä.

Syyttävälaitoksessa on kolme tasoa: valtakunnansyyttäjä, valtiosyyttäjä ja syyttäväviranomainen poliisissa. Valtiosyyttäväalueet, kansallinen valtiosyyttävävirasto, valtakunnansyyttäjänvirasto ja taloudellisiin ja ympäristörikoksiin keskittynyt virasto (Økokrim) muodostavat Korkeamman syyttäväviranomaisen (den høyere påtalemyndighet).

Ylimmäinen vastuu rikosasioiden käsittelystä on valtakunnansyyttäjällä. Valtakunnansyyttäjä ohjaa ja johtaa syyttäjien toimintaa. Vaikka vastuu rikosasioiden käsittelystä on valtakunnansyyttäjällä, oikeusministeriö ja poliisihallitus vastaavat hallinnollisista ja taloudellisista kysymyksistä sekä poliisiasioista. Resurssiohjauksesta ja hallinnosta valtiosyyttäjänvirastoissa vastaa valtakunnansyyttäjänvirasto, mutta poliisipiireissä vastuu kuuluu poliisihallitukselle.

Valtiosyyttäjä johtaa syyttäjien toimintaa myös poliisipiireissä.

Tanska

Tanskassa säännökset syyttäjälaitoksesta ovat pääosin oikeudenkäymiskaaren 10 luvussa. Syyttäjälaitos kuuluu oikeusministeriön hallinnonalalle.

Syyttäjälaitokseen kuuluu valtakunnansyyttäjä, kolme alueellista valtiosyyttäjävirstoa, valtiosyyttäjävirsto talousrikollisuutta ja kansainvälistä rikollisuutta varten sekä Färsaarten ja Grönlannin poliisipiirit. Alueellisten valtiosyyttäjävirstojen alaisuudessa toimii 12 poliisi-piiriä.

Virallisia syyttäjiä ovat valtakunnansyyttäjä, valtiosyyttäjä, poliisipäälliköt sekä henkilöt, jotka on nimetty avustamaan näitä rikosasian käsittelyssä. Ylimpänä syyttäjänä toimii valtakunnansyyttäjä. Valtakunnansyyttäjä toimii syyttäjänä korkeimmassa oikeudessa. Valtiosyyttäjät toimivat syyttäjinä hovioikeudessa (landsretten) ja poliisijohtajat toimivat syyttäjinä käräjäoikeudessa (byretten).

2.3 Nykytilan arviointi

Syyttäjiä syyttäjälaitoksessa on noin 370 ja muuta henkilökuntaa noin 150. Määrän odotetaan pysyvän lähes ennallaan vuoteen 2020 asti. Viime vuosina tapahtuneiden toimipaikkojen yhdistämisten jälkeen maassa on 11 syyttäjänvirstoa. Virstoilla on 11 päätoimipaikkaa ja 23 palvelutoimistoa.

Vuosina 2008-2015 syyttäjille saapuneiden rikosasioiden kokonaismäärä vuositasolla pysyi lähes muuttumattomana ja laski hieman vuonna 2016. Saapuneiden asioiden kokonaismäärän ennakoitaan pysyvän samalla tasolla vuoteen 2020 asti.

Syyteprosentti on laskenut viime vuosina tasaisesti ja syyte nostetaan nykyään noin 67 prosentin rikosasioita. Keskimääräisissä syyteharkinta-ajoissa on ollut merkittäviä eroja maan eri osissa. Vuonna 2016 keskimääräiset syyteharkinta-ajat eri syyttäjänvirstoissa vaihtelivat 1,2 — 3,4 kuukauden välillä. Vaativien rikosasioiden keskimääräiset käsittelyajat vaihtelivat 2,9 — 8,2 kuukauden välillä.

Syyteharkintaan tulneiden rikosasioiden lisäksi syyttäjät ratkaisivat vuonna 2016 noin 100 000 rangaistusmääräysasia. Joulukuussa 2016 voimaan tulleen sakkomenettelylain (754/2010) soveltamisen arvioidaan laskevan syyttäjille saapuneiden summaaristen asioiden määrän noin 70.000:een.

Vuonna 2014 voimaan tullessa esitutkintalaissa syyttäjälle asetettiin lakisääteinen velvoite osallistua esitutkintaan. Syyttäjille on tullut viime vuosina myös muita uusia velvoitteita, kuten rikosasioita koskevaa eurooppalaista tutkintamääräystä koskevan direktiivin täytäntöönpanosta annettu lain (430/2017) mukaiset tehtävät. Myös valmisteilla olevien siviili- ja sotilastiedustelua koskevien lakien mukaisen tiedustelutoiminnan ennakoitaan tuovan syyttäjille ainakin noin kahta henkilötyövuotta vastaavan määrän lisätehtäviä.

Vaativiin ja tutkinnallisesti hankaliin rikosasioihin käytetyn työn osuus syyttäjien kokonaistyömäärästä on kasvanut merkittävästi rikosprosessissa ja juttukannassa tapahtuneiden muutosten vuoksi. Sen sijaan yksinkertaisimpiin rikosasioihin käytetty työmäärä on vähentynyt vuodesta 2003 noin kolmanneksen ja niin sanottuihin erittelemättömiin eli muihin kuin tavanomaisiin ja vaativiin asioihin käytetty työmäärä noin kymmenen prosenttia. Työmäärien vähennykset on saatu aikaan työprosesseja kehittämällä, esitutkinnan rajoittamisen menettelyllä ja kirjallisen oikeudenkäyntimenettelyn laajalla hyödyntämisellä.

Vaativimmat rikosasiat ovat määrältään vähälukuisia, mutta vaativat keskimääräisiin asioihin verrattuna monikymmenkertaisen työmäärän kokeneimpien syyttäjien työtä. Syyttäjälaitoksen voimavaroista näihin juttuihin käytettiin vuonna 2011 45 % kaikkien syyttäjien henkilötyövuosista. Vuonna 2016 vastaava luku oli jo 58 %. Samansuuntaisen kehityksen ennakoidaan myös jatkuvan.

Pitkään syyteharkinnassa olleiden asioiden määrä on jatkanut nousuaan, mikä on oikeusturvan toteutumisen kannalta huolestuttavaa. Vuoden 2011 alussa oli syyttäjillä ratkaisematta yhteensä 1 839 asiaa, jotka olivat olleet syyteharkinnassa 6-12 kuukautta. Vastaava luku vuoden 2016 lopussa oli 2 173. Vastaavasti yli vuoden syyteharkinnassa olleita asioita oli vuoden 2011 alussa 189, kun taas niiden määrä vuoden 2016 lopussa oli 264. Kaikkien yli 6 kk syyteharkinnassa olleiden asioiden rästi on siten kasvanut kuudessa vuodessa 20 %:lla ja yli vuoden vanhojen asioiden peräti noin 40 %.

Vanhimpien asioiden suhteellinen osuus kaikista vireillä olevista rikosasioista on kasvanut. Yli 6 kk vanhojen asioiden osuus kaikista vireillä olevista oli vuoden 2011 päättyessä 16%, mutta vuoden 2016 päättyessä peräti 19%.

Perussyynä tähän oikeusturvan toteutumisen kannalta kielteiseen kehitykseen voidaan pitää syyttäjälaitoksen henkilöstövoimavarojen alimitoitusta käsiteltävien asioiden kokonaismäärään, asioiden jatkuvasti vaikeutuvaan laatuun ja lakisääteisten menettelytapojen vaatimaan työhön verrattuina.

Parhaillaan vireillä olevilla uusilla hankkeilla oikeusprosessien keventämiseksi voidaan saavuttaa joitakin työmäärää helpottavia vaikutuksia, mutta niillä ei voida realistisesti arvioiden odottaa saatavan aikaan sellaisia syyttäjäntoimintaan vaikuttavia muutoksia, jotka voisivat pysäyttää edellä kuvatun kielteisen kehityksen.

Henkilöstömenot muodostavat noin 80 prosenttia syyttäjälaitoksen kaikista menoista. Henkilöstömenoista 80 % kohdistuu syyttäjien palkkaukseen. Vaikeuksiin joutuneella syyttäjänvirastolla ei näin ollen ole käytännössä muuta tehokasta keinoa sopeutua yllättäviin lisäkuluihin kuin jättää virastoon sijoitettuja virkoja täyttämättä. Kun lisäksi otetaan huomioon, että kysymys on henkilömääriin liittyvistä käytännön syistä yleensä syyttäjänviroista, kohdistuvat pakon edessä tehdyt säästötoimet välittömästi kysymyksessä olevan viraston ydintoimintaan eli syyttäjäntehtävien hoitamiseen.

Syyttäjälaitoksen kehys vuosille 2018-2021 on aleneva. Syyttäjälaitoksen voimavaroja ei siten voida merkittävästi lisätä vaan paine on voimavarojen vähentämisessä. Laitoksen toimintaympäristön merkittävimpiin kuuluvissa muuttujissa, kuten rikollisuustilanteessa ja esitutkintaviranomaisten toiminnassa ei ole odotettavissa muutoksia, joiden johdosta syyttäjälaitoksen käsiteltäväksi tulevien asioiden määrä vähenisi tai laatu kehittyisi keskimäärin joutuisemmin käsiteltäväksi.

Kasvavan työmäärän vuoksi syyttäjälaitoksen organisaation tulisi olla sellainen, että se mahdollisimman hyvin vastaisi muuttuviin työkuviin ja mahdollistaisi yhä paremmin sähköisten työvälineiden tehokkaan käytön sekä työtaakan alueellisen tasaamisen. Tämän vuoksi sekä rakenteelliset että toiminnalliset muutokset ovat välttämättömiä.

Nyt ehdotettavat uudistukset ovat johdonmukaista jatkoa syyttäjälaitoksessa vuonna 2007 tehtyihin laajoihin rakenteellisiin uudistuksiin, joilla syyttäjäntoiminnan tehokkuutta ja joustavuutta parannettiin muun ohella suurentamalla merkittävästi paikallisyksiköiden kokoa.

Valtakunnansyyttäjänviraston alaisten syyttäjänvirastojen tehtäviin kuuluu paljon hallinnollisia asioita. Syyttäjänvirastoilla on omat työjärjestyksensä sekä sisäiset toimintatapa- ja muut ohjeistuksensa, jotka poikkeavat toisistaan. Syyttäjälaitos on ollut itsenäinen kirjanpitoyksikkö syksystä 2016 alkaen ja henkilöstö- ja taloushallintoa on samalla keskitetty Valtakunnansyyttäjänvirastoon. Tukitoimintoja olisi mahdollista keskittää aiempaa enemmän. Kun otetaan huomioon laitoksen henkilöstön ja talouden suhteellisen pieni koko ja tietojärjestelmien tarjoama mahdollisuus niihin liittyvien tukitoimintojen sujuvaan valtakunnalliseen hoitamiseen, ei rajallisten voimavarojen sitominen organisaation pieniin alayksiköihin ole tukitoimintojenkaan osalta perusteltua.

Jo toteutetut ja valmisteltavana olevat, erityisesti digitalisaation mukanaan tuomat koko syyttäjälaitosta koskevat muutokset syyttäjätoiminnassa ja siihen liittyvissä tukitoiminnoissa edellyttävät syyttäjälaitoksen yhdenmukaisen valtakunnallisen ohjaamisen tehostamista. Vastaavasti tarve paikallisten erityisratkaisujen tekemiseen ja niihin liittyvään paikalliseen ohjaamiseen ja johtamiseen tulee vähenemään.

Paikallisesti kehittyneet erilaiset menettelytavat ovat osaltaan ohjanneet syyttäjien ratkaisutoimintaa epäyhtenäiseen suuntaan, mikä on voitu havaita esimerkiksi toimenpiteistä luopumismenettelyjen valtakunnallisessa seurannassa. Osa eroista selittyy eri virastojen erilaisella juttukannalla. Siirryttäessä isompiin hallinnollisiin alueisiin ja sitouttamalla aluepäälliköt tiiviimmin koko viraston yhtenäiseen kehittämiseen erityisesti johtoryhmätyöskentelyn kautta, voidaan paremmin edistää yhdenmukaisten käytäntöjen syntymistä valtakunnallisesti. Syyttäjäläalueilla puolestaan voidaan tehdä aiempaa joustavammin henkilöstöjärjestelyjä sen mukaan kuin toimipaikkojen työtilanne niitä vaatii.

Syyttäjälaitoksen organisoiminen yhdeksi virastoksi, jossa syyttäjätehtävistä huolehditaan itsenäisten paikallisvirastojen sijasta viraston osastot muodostavilla syyttäjäläalueilla, antaa nykyistä paremmat edellytykset jakaa laitoksen ohjaus- ja johtamisvastuut tarkoituksenmukaisemmin. Uudessa järjestelmässä tehdään valtakunnallisesti merkittäviä asioita koskevat ratkaisut ja linjaukset valtakunnansyyttäjän toimistossa, jonka toimintaan syyttäjäläalueiden johtavat aluesyyttäjät osallistuvat syyttäjälaitoksen johtoryhmän jäseninä. Syyttäjäläalueilla taas voidaan ratkaista ja niille määrätä ohjaus- ja tulostavastuuta asioissa, joista on tarkoituksenmukaisinta huolehtia paikallistasolla.

Lukuisiin itsenäisiin virastoihin perustuvassa organisaatiossa on voimavarojen joustava uudelleen suuntaaminen toimintatilanteen yllättäen muuttuessa vaikeaa. Muutokset ovat liittyneet esimerkiksi poikkeuksellisen työllistävien juttujen saapumiseen pieneen syyttäjänvirastoon, pitkiin sairauslomiin tai kokeneiden syyttäjien muihin poistumisiin. Lähtökohtaisesti näissä tilanteissa on jouduttu juttujen uudelleen jakoihin, jolloin heijastusvaikutukset kohdistuvat laajemmin viraston toimintaan.

Kun syyttäjälaitos organisoidaan yhdeksi virastoksi, jonka kaikki virat ja toimintamäärärahat ovat viraston yhteisiä, poistuvat edellä kuvatut ongelmat, koska voimavaroja ei nykyiseen tapaan sidota pienten alueellisten yksiköiden käyttöön. Uudessa yhdeksi virastoksi muodostettavassa organisaatiossa ovat laitoksen kaikki voimavarat tarpeen tullen välittömästi koko laitoksen käytettävissä. Syyttäjätoiminnan operatiivista järjestämistä varten muodostettavat syyttäjäläalueet, jotka ovat luonteeltaan Syyttäjälaitosviraston osastoja eivätkä itsenäisiä virastoja, eivät ole esteenä koko laitoksen yhteisten voimavarojen käyttämiselle tilanteen kulloinkin vaatimalla tarkoituksenmukaisella tavalla. Tuleva AIPA-tietojärjestelmä mahdollistaa nykyistä paremmin töiden tasaisen jakamisen ympäri maata.

Vastaavasti voidaan henkilöstön eläköitymisen vuoksi ja muista syistä vapautuvia virkoja täyttää koko laitoksen tarpeet huomioon ottaen niihin toimipaikkoihin, joihin viraston valtakunnallinen työtilanteen takia on kohdennettavaksi lisää voimavaroja.

Merkittävät muutokset syyttäjälaitoksen toimintaympäristössä edellyttävät joustavaa ja nopeaa valtakunnallista ohjausta ja linjausten tekemistä. Viime vuosina tällaisia koko laitokseen vaikuttavia muutoksia ovat olleet esimerkiksi äkillisesti lisääntyneeseen turvapaikanhakijoiden maahantuloon liittyvät uudet rikollisuusilmiöt kuten sota- ja viharikokset, syyttäjien käyttöön tulleet uudet menettelyt kuten syyteneuvottelujärjestelmä, sekä rikosasioihin liittyvien kansainvälisten kytkentöjen ja oikeudellisen yhteistyön nopea monipuolistuminen ja lisääntyminen.

Paikallisella tasolla tehtävällä ohjauksella on edelleen tarkoituksenmukaista huolehtia esimerkiksi erilaisista syyttäjien lähiesimiestehtävistä kuten työnjaosta, välittömästä esimiesvalvonnasta, kehityskeskusteluista ja suoritusarvioinneista. Vastaavasti on syyttäjien hoidettavana oleviin rikosasioihin liittyvästä paikallisesta sidosryhmäyhteistyöstä esimerkiksi esitutkintaviranomaisten ja tuomioistuimien kanssa tarkoituksenmukaista huolehtia syyttäjälalueilla.

Valtakunnansyyttäjänvirasto käy vuosittain tulosneuvottelut kaikkien syyttäjänvirastojen kanssa. Tulosohjausjärjestelmä on nykymuodossaan raskas. Syyttäjälalueiden tulosohjaus olisi uudessa organisaatorakenteessa mahdollista järjestää merkittävästi kevyempänä, koska alueita on vähemmän ja tulosohjauksessa voitaisiin aiempaa enemmän keskittyä alueiden toiminnalliseen ohjaukseen ja tavoitteisiin.

3 Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

3.1 Tavoitteet

Esitetyn uudistuksen tavoitteena on helpottaa syyttäjän toiminnan ohjausta, edistää yhdenmukaista valtakunnallista ratkaisutoimintaa sekä lisätä valtionhallinnon tulosohjauksen vaikuttavuutta.

Rakenneuudistuksella varauduttaisiin myös tulevien tietotekniikkahankkeiden täysimääräiseen hyödyntämiseen, mikä lisäisi tuottavuutta. Vuoden 2016 lopussa syyttäjälaitoksessa otettiin käyttöön AIPA-tietojärjestelmähankkeen ensimmäinen osio. AIPA-hankkeen tavoitteena on luoda yhtenäinen asiainhallintajärjestelmä, joka korvaisi syyttäjälaitoksen käytössä olevan Sakari-järjestelmän ja toimisi yhteneväisesti muiden oikeushallinnon sidosryhmien asiainhallintajärjestelmien kanssa. Uudella organisaatorakenteella syyttäjälaitos valmistautuu hyödyntämään tulevaa AIPA-tietojärjestelmää mahdollisimman tehokkaasti.

Uusi organisaatiomalli edistäisi uusien keskitettyjen toimintojen luomista, millä voitaisiin tehostaa syyttäjien toimintaa ja yhtenäistää työprosesseja valtakunnallisesti nopeasti käsiteltävissä asioissa. Näihin kuuluisi esimerkiksi kirjallisessa menettelyssä käsiteltäviä asioita, esitutkinnan rajoittamispäätöksellä ratkaistavia asioita, sekä yksinkertaisia rikosasioita, joissa syytteen ajamisesta oikeudessa voisi huolehtia muu kuin syyteharkinnan suorittanut syyttäjä. Valtakunnallisesti keskitetyillä toiminnoilla olisi mahdollisuus päästä lyhyempiin kokonaiskäsittelyaikoihin. Tästä seuraavat resurssisäästöt voitaisiin ohjata edelleen esitutkintayhteistyöhön ja muihin syyttäjän tehtäviin vaativammassa ja yhteiskunnan kannalta merkittävässä asioidessa ja lyhentää näidenkin asioiden käsittelyaikoja.

Syyttäjälaitoksen organisoiminen yhdeksi virastoksi helpottaa ja yksinkertaistaa erikoissyyttäjien työpanoksen suuntaamista heidän erikoisosaamistensa mukaisesti, valtakunnallisesti tar-

keimpiin tehtäviin. Erikoistumisjärjestelmän uudistamisella pyritään syyttäjäntöön oikeudellisen laadun yleisen parantamisen lisäksi myös syyttäjän toiminnan määrälliseen tehostamiseen syyttäjien osaamista kehittämällä.

Suomen turvallisuusympäristö ja sisäisen turvallisuuden haasteet ovat muuttuneet viime vuosina merkittävästi. Uudistuksen yhtenä tavoitteena on pyrkiä turvaamaan se, että syyttäjät voisivat paremmin kohdistaa työpanostaan vaativimpiin rikosasioihin. Ehdotettu organisaatio lisäisi syyttäjälaitoksen kykyä vastata joustavasti ja tehokkaasti yhteiskunnan ja toimintaympäristön muutoksiin.

Syyttäjän toiminnan ja ratkaisujen yhdenmukaisuuden lisääntyessä kansalaisten oikeusturva ja yhdenvertaisuus lain edessä paranisivat. Valtakunnallisilla keskitetyillä toiminnoilla menettelyt ja viiveet pyritäisiin saamaan samanlaisiksi riippumatta siitä, missä rikos on tapahtunut ja millaiset asioiden käsittelyprosessit kullekin paikkakunnalle ovat muodostuneet. Yhtenäiset työprosessit taas lisäisivät syyttämiskäytäntöjen yhdenmukaisuutta, joka on myös syyttäjälaitoksen keskeisiä tavoitteita.

Uudistuksella siirryttäisiin erillisistä syyttäjänvirastoista yhtenä virastona toimivaan Syyttäjälaitokseen, jonka osastoina toimivat syyttäjälaitokset olisivat toimialueiltaan ja henkilöstöltään selvästi nykyisiä syyttäjänvirastoja suurempia. Niin syyttäjälaitoksen päällikön kuin hänen apunaan toimivan apulaispäälikön johtamistehtävä olisi aiempaa vaativampi. Tavoitteena olisi myös kehittää johtamista ammattimaisemmaksi, mikä edellyttää päälliköiden vahvaa sitoutumista ja johtamistaitojen kehittämistä.

3.2 Keskeiset ehdotukset ja toteuttamisvaihtoehdot

Yksi virasto

Esityksessä ehdotetaan, että syyttäjälaitoksesta muodostettaisiin yksi virasto. Nykyisestä virastorakenteesta siirryttäisiin malliin, jossa maa jaettaisiin viiteen viraston osastoina toimivaan syyttäjälaitokseen. Valtakunnansyyttäjän toimisto toimisi viraston keskusyksikkönä hoitaen pääasiassa keskushallinnon tehtäviä sekä erikseen määrättyjä syyttäjäntöitä.

Aiempi usean viraston rakenne korvattaisiin yhdellä virastolla, jonka nimeksi tulisi Syyttäjälaitos. Syyttäjälaitoksen henkilöstömäärä ei edellytä laitoksen jakautumista nykyisen kokoihin virastoihin. Uudistuksella selkeytettäisiin syyttäjälaitoksen rakennetta ja johtamista.

Uusien syyttäjälaitosten toimialueet noudattelisivat nykyisten syyttäjänvirastojen toimialuejakoja.

Syyttäjälaitoksen organisaatiouudistusta selvittäneet selvitysmiehet arvioivat loppuraportissaan (Uudistuva ja yhtenäinen syyttäjälaitos, 19. helmikuuta 2016, Dnro 24/34/15) myös mahdollisuutta muodostaa syyttäjälaitos neljäksi virastoksi. Neljän viraston rakenteessa ei todettu olevan kovin suurta eroa yhden viraston malliin. Yhden viraston mallissa kuitenkin toiminnan yhtenäisyys, resurssien joustava käyttö, resurssikestävyys sekä joustavuus tulevaisuuden muutoksissa koettiin paremmiksi.

Syyttäjälaitoksen rakenneuudistus on valtion virastorakenteen kehittämisen näkökulmasta perusteltu ja esitys on yhdenmukainen keskushallinnon virastorakenneselvityksen (VM 5/2015) ehdotusten kanssa. Kyse on toiminnallis-taloudellisesti tarkoituksenmukaisesta kokonaisuudesta, joka on järkevää organisoida yhden viraston muotoon. Syyttäjälaitos on toiminut

1.10.2016 lähtien omana erillisenä kirjanpitoyksikkönä, joten virastorakenteen uudistaminen on tälle johdonmukaista jatkoa.

Valtakunnansyyttäjän toimisto toimisi operatiivisten tehtäviensä lisäksi Syyttäjälaitoksen toimintaa ohjaavana, valvovana ja kehittävänä yksikkönä sekä vastaisi keskitetysti Syyttäjälaitoksen tukitoimintojen hoitamisesta. Oikeusministeriön rooli tulosohtajana säilyisi ja Syyttäjälaitoksen tulosohtovuttelut käytäisiin käytännössä valtakunnansyyttäjän toimiston kanssa. Tulosohtausprosessi kevenisi, kun jatkossa Syyttäjälaitokselle laadittaisiin yksi yhteinen tulosohtimus. Toimintakertomus ja puolivuosiiraportti laadittaisiin myös koko Syyttäjälaitoksen osalta. Menettely lisäisi valtionhallinnon tulosohtauksen vaikuttavuutta.

Yksittäisessä rikosasiassa syyttäjän tehtävistä huolehtivat yksittäiset syyttäjät, mutta kokonaisvastuu syyttäjätöiminnan järjestämisestä kuuluisi Syyttäjälaitokselle. Syyttäjälaitoksen tulisi tarjota syyttäjille edellytykset varsinaisten syyttäjän tehtävien hoitamista varten. Tähän kuuluisi muun muassa rikosilmiöihin varautuminen, tarvittavan koulutuksen järjestäminen henkilöstölle, kansainvälisen yhteistyön hoitaminen sekä työhyvinvoinnista huolehtiminen. Käytännössä vastuu Syyttäjälaitoksen toimintaedellytysten turvaamisesta kuuluisi pääosin keskushallintoyksikkönä toimivalle valtakunnansyyttäjän toimistolle. Omalla toimialueellaan syyttäjän tehtävistä huolehtisivat syyttäjälueet. Yhdessä virastossa voitaisiin paremmin edistää toimintojen ja käytäntöjen yhtenäisyyttä koko Syyttäjälaitoksessa ja yhdenmukaistaa ratkaisutoimintaa valtakunnallisesti.

Käytännössä syyttäjät hoitaisivat pääasiassa syyttäjälueensa toimialueelle rajoittuvia asioita. Uudistuksen yhteydessä on kuitenkin tarpeen vaatiessa voitava poiketa asioiden käsittelystä aluejaon mukaisesti. Yhdessä virastossa henkilöresurssien käytön ja jakamisen joustavuus tulevaisuuden muuttuvissa tilanteissa tukevat tätä. Aluejaosta poikkeamiseen voisi olla tarve työmäärän tasaamiseksi syyttäjälueiden välillä esimerkiksi sakkomenettelyasioissa ja nopeasti käsiteltävissä asioissa. Aluejaosta voitaisiin poiketa myös rikosasioiden käsittelyn joutuisuuden tai muun vastaavan erityisen syyn vuoksi. Tällaiset tapaukset olisivat harvinaisia, mutta uudistuksen tavoitteet huomioon ottaen aluejaosta poikkeamisen mahdollisuutta ei tulisi sulkea pois tai jättää sääntelyä epäselväksi tältä osin. Syyttäjillä säilyisi edelleen koko maan kattava toimivalta, joka mahdollistaisi joustavia järjestelyjä myös sellaisissa tilanteissa, joissa syyttäjän käsiteltävänä oleva rikosasia ulottuisi useamman syyttäjälueen toimialueelle tai syyttäjä olisi määrätty yksin tai syyttäjäryhmässä hoitamaan muun alueen rikosasiaa. Valtionsyyttäjät eivät hoitaisi rikosasioita määrättyllä syyttäjälueella, vaan asioita, jotka valtakunnansyyttäjä määrää erikseen heidän hoidettavakseen. Myös erikoissyyttäjät voisivat hoitaa erikoistumisalueensa rikosasioita syyttäjälueensa ulkopuolella. Tarvittaessa myös muita erityisosaamista vaativia rikosasioita voitaisiin käsitellä aluejaosta poiketen.

Syyttäjälueella ei olisi enää erillisiä palvelutoimistoja ja päätoimipaikkaa vaan kaikki toimipisteet olisivat toimipaikkoja. Toimipaikkojen jaottelulle päätoimipaikkaan ja palvelutoimistoihin ei ole enää uudessa organisaatiorakenteessa tarvetta, koska syyttäjälueet eivät enää olisi virastoja vaan yhden yhtenäisen viraston hallinnollisia osia. Kyseessä olisi ensisijaisesti paikka, mihin syyttäjälaitoksen henkilöstö on sijoitettu. Kansalaiset asioivat toimipaikoissa enää hyvin harvoin.

Syyttäjälaitoksella olisi ehdotuksen mukaan yksi yhteinen työjärjestys, jossa voitaisiin määrätä tarkemmin erikseen laissa säädetyistä asioista.

Virat olisivat valtionhallinnossa vakiintuneen käytännön mukaisesti Syyttäjälaitoksen yhteisiä, jotta virastoa voitaisiin organisoida tarkoituksenmukaisen töiden järjestelyn edellyttämällä tavalla. Virkojen sijoituspaikat olisivat joko syyttäjälueella tai valtakunnansyyttäjän toimistos-

sa. Kihlakunnansyyttäjän virat muuttuisivat aluesyyttäjän viroiksi ja sijoittuisivat lain voimaantuloajankohdan mukaisten toimipaikkojensa mukaisille alueille ja yksiköihin. Johtavan kihlakunnansyyttäjän virat lakkaisivat ja johtavat kihlakunnansyyttäjät siirtyisivät aluesyyttäjän virkaan lain voimaantuloajankohdan mukaisten toimipaikkojensa mukaisille alueille ja yksiköihin. Virkamiesten toimipaikat eivät uudistuksessa muuttuisi.

Viran siirtämiseen ja sijoittamiseen sovelletaan yleisiä virkamieslain säännöksiä. Valtion virkamieslaki on kaikkia valtion virkamiehiä yhdenmukaisesti koskeva yleislaki, joka sisältää kattavasti yhtäältä valtion toimintojen järjestämisen kannalta tarpeellisen ja toisaalta valtion henkilöstön oikeusturvan varmistavan sääntelyn. Virkamieslain mukaan valtion viraston yhteiset virat voidaan sijoittaa viraston lakisääteisen tehtävän hoitamiseksi viraston sisällä tarkoituksenmukaisella tavalla. Yllä kuvatun mukaan aluesyyttäjän virat sijoitettaisiin nykyisiin kihlakunnansyyttäjien toimipaikkoihin. Tilanteet, joissa myöhemmin voisi ilmetä tarve viran sijoittamiseen toiselle paikkakunnalle, olisivat harvinaisia. Tällainen tilanne voisi tulla eteen lähinnä silloin, jos yksikkö, jossa virkamies työskentelee, lakkaa tai virkamiehen tehtävät tai viraston mahdollisuudet tarjota virkamiehelle tehtäviä suoritettavaksi olennaisesti ja muutoin kuin tilapäisesti vähenevät. Viran uudelleen sijoittamista ei virkamieslain mukaan voida tehdä yksipuolisesti virkamiehestä johtuvista syistä. Viran uudelleen sijoittaminen edellyttää lisäksi valtion yhteistoimintalain (1233/2013) 15 §:n mukaisia yhteistoimintaneuvotteluja.

Virkamieslain mukainen viran sijoittaminen virastossa toiselle paikkakunnalle ei edellytä virkamiehen suostumusta. Käytännössä mahdollisuus viran uudelleen sijoittamiseen olisi kuitenkin virkamiehen edun mukaista, koska vaihtoehtona edellä kuvatunlaisissa tilanteissa olisi irtisanominen tuotannollisista tai taloudellisista syistä. Mahdollisuus viran uudelleen sijoittamiseen toisi siten pikemminkin lisäturvaa virkasuhteen jatkumiselle. Se ei vaarantaisi syyttäjän riippumattomuutta lainkäyttötehtävissä. Syyttäjälaitoslaissa ei näin ollen olisi tarpeen säätää viran siirtämisestä tai sijoittamisesta virkamieslaista poikkeavasti eikä sääntely toisi erityistä turvaa virkamieslakiin nähden.

Johtavan aluesyyttäjän viran täyttäminen määrääjäksi

Syyttäjääluetta johtaisi johtava aluesyyttäjä, joka nimitettäisiin johtavan aluesyyttäjän virkaan enintään viiden vuoden määrääjäksi. Ahvenanmaan syyttäjääluetta johtaisi johtava maakunnansyyttäjä. Nykyisten syyttäjänvirastojen päällikköinä toimineiden johtavien kihlakunnansyyttäjien virat ovat olleet vakituisia virkoja.

Syyttäjääalueet tulisivat olemaan huomattavasti laajempia kokonaisuuksia kuin yksittäiset syyttäjänvirastot. Johtavan aluesyyttäjän alaisuuteen tulisi enemmän henkilökuntaa ja toimialueet kasvaisivat. Johtavan aluesyyttäjän tehtävässä olisi kyse ennen muuta johtamisesta eikä hänelle jäisi juurikaan lainkäyttöllisiä tehtäviä, vaikka syyttäjän virkaan perustuva toimivalta hänellä säilyisi. Syyttäjääalueen johtamisen tavoitteena olisi luoda edellytykset sille, että oikeusturva toteutuu rikosasioissa tehokkaasti ja yhdenvertaisesti. Johtava aluesyyttäjä osallistuisi Syyttäjälaitoksen johtoryhmätyöhön ja olisi siten tiiviimmin vaikuttamassa myös valtakunnalliseen päätöksentekoon ja toimintatapojen yhtenäistämiseen. Tehtävä on entistä merkittävämpi ja vaativampi. Syyttäjääalueen johtamiseen liittyvät vaatimukset olisivat yksittäisten syyttäjänvirastojen johtamista suuremmat, mikä edellyttäisi johtamistehtävässä menestymistä sekä sitoutumista ja motivaatiota. Syyttäjääalueen tulisi toimia mahdollisimman tehokkaasti ja tarkoituksenmukaisesti, mitä johtavan aluesyyttäjän viran määrääjäksi täyttämisen voidaan arvioida edistävän. Näistä syistä tehtävässä onnistumista tulisi määrääjain arvioida.

Johtavan aluesyyttäjän viran täyttäminen määrääjäksi vastaa valtionhallinnon johtavien virkojen osalta noudatettua linjaa. Tuomioistuinelaitoksessa on päällikkötuomareiden osalta vastaa-

vasti säädetty nimittämisestä määräajaksi. Perustuslakivaliokunta tai lakivaliokunta ei ole pitänyt tuomareiden riippumattomuutta esteenä määräaikaaisuudelle. Tuomioistuinlaitoksessa on välijohdon tehtävät määräaikaistettu jo aiemmin, hovioikeuden ja vakuutus oikeuden osalta vuonna 2015 ja käräjäoikeuksissa, hallinto-oikeuksissa ja markkinaoikeudessa vuonna 2011. Johtavien tehtävien täyttäminen määräajaksi vastaa myös kansainvälisesti pitkään jatkunutta kehitystä. Esimerkiksi tulevassa Euroopan syyttäjänvirastossa (EPPO) Euroopan pääsyyttäjän, varapääsyyttäjien ja syyttäjien virat täytetään määräajaksi.

Tuomareiden riippumattomuutta turvaavasta virassapysymisoikeudesta säädetään perustuslaissa. Tähän liittyen päällikkötuomareiden virkasuhteen turvaamisessa on toteutettu kaksi valtionhallinnossa poikkeuksellista järjestelyä. Tuomioistuinlaissa (673/2016) on erikseen säädetty päällikkötuomariksi nimitettävän oikeudesta virkavapaaseen, mikäli hänet on nimitetty vakinaiseen tuomarin virkaan. Lisäksi laissa on säädetty päällikkötuomarin oikeudesta tulla nimitetyksi vakinaiseen tuomarin virkaan päällikkötuomarin toimikauden päättyessä, mikäli häntä ei ole nimitetty vakinaisesti muuhun tuomarin virkaan. Johtavan aluesyyttäjän määräajaksi täytettävään virkaan liittyvä oikeusasema ei ole täysin verrannollinen päällikkötuomarin asemaan, koska syyttäjällä ei ole perustuslaissa säädettyä virassapysymisoikeutta. Syyttäjälaitoksesta annetun lain mukaan syyttäjällä on itsenäinen ja riippumaton syyteharkintavalta, mutta tämä riippumattomuus liittyy nimenomaisesti lainkäyttötehtäviin, ei hallinto- tai johtamistehtäviin. Voidaan myös olettaa, että johtava aluesyyttäjä pääsääntöisesti nimitettäisiin Syyttäjälaitoksen sisältä, jolloin sekä nimitys- että virkavapauden myöntämistoimivalta olisi Syyttäjälaitoksella. Johtava aluesyyttäjä olisi tällöin toimikautensa ajan virkavapaalla vakituudesta syyttäjän virastaan. Nämä näkökohdat huomioon ottaen Syyttäjälaitoslakiin ei esitetä erityissäännöksiä johtavalle aluesyyttäjälle myönnettävästä virkavapaudesta tai oikeudesta tulla nimitetyksi vakinaiseen aluesyyttäjän virkaan määräaikaisen virkasuhteen päätyttyä, vaan sääntely vastaisi muihin valtionhallinnon johtavassa asemassa oleviin virkamiehiin sovellettavia säännöksiä.

Erikoissyyttäjät

Erikoissyyttäjä olisi uusi virkanimike erikoissyyttäjänä toimiville syyttäjille. Erikoissyyttäjät ovat toimineet määräaikaaisissa tai toistaiseksi voimassa olevissa tehtävissä. Osa erikoissyyttäjätehtäviä hoitavista on aikanaan nimitetty sen palkkausluokan kihlakunnansyyttäjän virkaan, joka silloin vastasi erikoissyyttäjätehtävää. Tehtävämääräyksiä ei enää olisi vaan kaikki erikoissyyttäjät toimisivat erikoissyyttäjän virassa.

Kunkin erikoissyyttäjän erikoisosaaminen on painottunut tiettyyn rikollisuuden osa-alueeseen. Erikoissyyttäjän tehtävänä olisi ehdotuksen mukaan toimia syyttäjänä erikoistumisalaansa kuuluvissa erityisen vaativissa rikosasioissa sekä muissa hänelle määrättyissä rikosasioissa. Erikoissyyttäjien lainkäyttötehtävät koostuisivat siten pääasiassa kunkin erikoistumisalan vaativimmista rikosasioista. Työtilanteen salliessa he voisivat hoitaa muita erikoistumisalansa rikosasioita sekä muita heidän hoidettavakseen määrättyjä rikosasioita. Erikoissyyttäjien muista tehtävistä säädettäisiin valtioneuvoston asetuksella.

Nimikkeet

Kihlakunnansyyttäjän virkanimikkeen tilalle tulisi uudeksi virkanimikkeeksi aluesyyttäjä. Ahvenanmaalla säilytettäisiin sen erityisasema huomioiden maakunnansyyttäjän virkanimike. Kihlakunnansyyttäjän virkanimikkeestä on perusteltua luopua, koska kihlakunnat on lakkautettu jo 10 vuotta sitten eikä syyttäjän toimivalta ole sidoksissa entisten kihlakuntien alueisiin, joten nykyinen nimike ei enää vastaa aluetason syyttäjien asemaa. Nimikemuutosta ehdotettiin jo vuonna 2010 syyttäjälaitosta koskevaa lakia uudistettaessa. Virkanimikkeen uudistamiselle

on vahvat perusteet huomioiden rakenneuudistuksen laajuus ja sisältö. Aluesyyttäjän virkanimike kuvastaa syyttäjän pääasiallista toimenkuvaa ja toimialuetta. Nimike on selkeä ja uudistuksen tavoitteiden kannalta looginen sekä kansainvälisesti tunnistettava. Syyttäjillä on valtakunnallinen toimivalta jo voimassa olevan lain mukaan. Syyttäjien virat tulisivat olemaan Syyttäjälaitoksen yhteisiä, mutta viran sijoituspaikka olisi syyttäjälueella tai valtakunnan-syyttäjän toimistossa. Syyttäjät myös pääsääntöisesti hoitaisivat oman syyttäjälueensa rikos-asioita.

Aluesyyttäjä-virkanimikkeen vaihtoehtona on esitetty myös valtionsyyttäjä-nimikettä. Tällöin valtakunnansyyttäjän toimistossa työskentelevän nykyisen valtionsyyttäjän uusi virkanimike olisi joko valtakunnansyyttäjän toimiston valtionsyyttäjä tai syyttäjäneuvos. Valtionsyyttäjä on kuitenkin vakiintunut virkanimike Valtakunnansyyttäjänvirastossa työskenteleville syyttäjille. Organisaatiossa jo olemassa olevan virkanimikkeen siirtäminen alemmalle tasolle on omiaan aiheuttamaan sekaannusta. Esitettyä vaihtoehtoa ei siten voida pitää onnistuneena.

Syyttäjinä toimivien virkamiesten luetteloon lisättäisiin uutena nimikkeenä erikoissyyttäjä. Erikoissyyttäjät toimisivat jatkossa erikoissyyttäjän virassa aiempien tehtävämääräysten sijaan.

Syyttäjän toimivaltuudet

Valtakunnansyyttäjän oikeutta antaa syyttäjän toimivaltuudet rajattaisiin. Rajaus koskisi henkilöpiiriä, jolle toimivaltuudet voidaan antaa. Voimassa olevan lain mukaan valtakunnansyyttäjä on voinut antaa henkilölle, joka täyttää syyttäjän kelpoisuusvaatimukset, määräajaksi sellaiset toimivaltuudet, jota tämä määrättyssä tehtävässään tarvitsee. Ehdotuksen mukaan valtakunnansyyttäjä voisi antaa syyttäjän toimivaltuudet toisessa virkasuhteessa olevalle virkamiehelle, joka on virkavapaalla syyttäjän virastaan. Laki ei siten enää mahdollistaisi syyttäjän toimivaltuuksien antamista esimerkiksi henkilölle, joka ei ole aiemmin toiminut syyttäjän tehtävässä eikä henkilölle, joka ei enää toimi virkamiehenä. Säännös on edelleen tarpeellinen, koska syyttäjäntehtäviä hoitavat muun muassa valtakunnansyyttäjänviraston määräaikaisten ylitarkastajat, jotka ovat virkavapaalla syyttäjän virasta. Syyttäjällä voi myös olla virkavapaalle jäädessään tuomioistuimessa vireillä yksittäisiä laajoja tai vaativia rikosasioita. Suostumuksellaan valtakunnansyyttäjän antamalla syyttäjänvaltuudella syyttäjä voisi hoitaa esimerkiksi muutoksenhakuun liittyvien asiakirjojen laatimisen tai tietyt kesken olevat oikeudenkäynnit osin tai kokonaan. Tämän voidaan nähdä olevan rikosasioiden joutuisan käsittelyn ja asianosaisten oikeusturvan vuoksi perusteltua. Virkavapaalla olevan syyttäjän käsiteltäväksi voi myös tulla hänen aikaisemmin hoitamaansa asiaan liittyviä kysymyksiä, kuten uuden selvityksen vaikutuksen arvioiminen syyttämättäjäntämisspäättöksellä ratkaistussa asiassa.

Muut ehdotukset

Valtionsyyttäjän tehtävistä poistettaisiin maininta siitä, että valtionsyyttäjä toimii syyttäjänä ”yhteiskunnan kannalta merkittävimmissä rikosasioissa”. Valtionsyyttäjän toimivalta säilyy silti ennallaan. Yhteiskunnan kannalta merkittävimpien rikosasioiden määrittely on hankalaa. Toisaalta valtionsyyttäjien tehtävät tulevat yhä enemmän keskittymään muuhun syyttäjätöiminnan asiantuntijatyöhön sekä syyttäjätöiminnan tukemiseen ja ohjaamiseen uudessa organisaatiossa. Varsinaisten syyttäjäntehtävien hoitaminen pyritään keskittämään enemmän syyttäjälueille.

Laissa ei myöskään olisi enää tarvetta säätää siitä, että valtionsyyttäjä toimisi syyttäjänä niissä asioissa, jotka hovioikeus käsittelee ensimmäisenä oikeusasteena. Hovioikeus käsittelee ensiasteena myös vähäisempiä rikoksia, joiden käsittely ei edellytä valtionsyyttäjän osaamista ja

kokemusta. Myös erikoissyyttäjien osaamista olisi tällöin mahdollista hyödyntää. Valtakunnansyyttäjä voisi harkintansa mukaan määrätä syyttäjän hovioikeuden ensiasteena käsittelemiin rikosasioihin.

Kaikki erikoissyyttäjät toimisivat erikoissyyttäjän virassa. Erikoissyyttäjien tehtävänä olisi hoitaa erikoistumisalueensa vaativia rikosasioita sekä muita erikseen määrättyjä rikosasioita. Muut asiat voisivat olla joko erikoissyyttäjän oman erikoistumisalan tavanomaisempia rikosasioita tai muita rikosasioita. Valtionsyyttäjien syyttäjäntehtävien vähentyessä erikoissyyttäjät hoitaisivat myös aiemmin tyypillisesti valtionsyyttäjille kuuluneita rikosasioita.

Syyttäjälaitoksella tulisi olemaan yksi yhteinen työjärjestys, jolla pyritään toimintojen yhdenmukaistamiseen valtakunnallisesti ja hallinnollisen sääntelyn keventämiseen. Lisäksi alueilla voisi olla omia alemman tason ohjeistuksia muun muassa joustavan käytännön toiminnan järjestämiseksi paikallisten sidosryhmien kanssa.

Syyttäjälle tulisi valtakunnallisesti varalla ollessaan lupa ryhtyä myös toisen itsenäisen syyttäjän hoidettavana olevassa asiassa toimiin, jotka eivät siedä viivytystä. Tällä varmistettaisiin se, että syyttäjällä olisi riittävä toimivalta hoitaa valtakunnallisella päivystysvuorollaan itsenäisesti erityisen kiireelliset toisen syyttäjän toimivaltaan kuuluvat asiat.

Virkasyytteen käsittelyä koskevaa säännöstä tarkistettaisiin siten, että valtionsyyttäjien virkarikosasiassa syyttäjänä toimisi joko valtioneuvoston oikeuskansleri tai eduskunnan oikeusasiamies.

4 Esityksen vaikutukset

4.1 Taloudelliset vaikutukset

Esityksellä voitaisiin saavuttaa jonkin verran taloudellisia säästöjä johtamisrakenteen ja tulosohtausprosessien keventymisen johdosta sekä keskittämällä ja yhdenmukaistamalla nopeasti käsiteltävien rikosasioiden käsittelyjärjestelyjä. Nykyisten 11 viraston päällikön sijaista uudessa organisaatiossa olisi viisi aluepäällikköä. Vastaavasti apulaispäälliköitä olisi nykyiseen verrattuna hiukan enemmän. Apulaispäälliköiden tarkka määrä varmistuu jatkovalmistelun aikana. Syyttäjälaitokselle laadittaisiin jatkossa yksi yhteinen tulossopimus. Nykyisin laaditaan oma tulossopimus jokaiselle virastolle. Vastaavasti jokainen virasto laatii oman toimintakeromuksen ja puolivuosisiraportin. Jatkossa laadittaisiin vaan yksi asiakirja. Hallinnollinen työ vähenee ja tulosohtauksen rakenne kevenee. Johtamis- ja hallinnollisista tehtävistä vapautuneet resurssit olisi kuitenkin tarkoituksenmukaista suunnata varsinaiseen syyttäjäntoimintaan, koska yhä suurempi osa syyttäjien työmäärästä tulee edellä kerrotuin tavoin sitoutumaan vaativiin ja tutkimuksellisesti hankaliin rikosasioihin, joissa on lisäksi usein monenlaisia kansainvälisiä liityntöjä.

Toimintaa on tarkoitus tehostaa keskittämällä nopeasti käsiteltäviä asioita määrättyjen syyttäjien hoidettavaksi, jolloin muut syyttäjät voivat keskittyä nykyistä paremmin vaativiin rikosasioihin. Tämänkaltaisen työnjako on jo toteutettu Helsingin syyttäjänvirastossa ja erilaisia kokeiluja tehty monessa muussa syyttäjänvirastossa. Näiden kokemusten perusteella voidaan arvioida, että nopeasti käsiteltävien asioiden keskittäminen koko valtakunnassa yhdenmukaisessa menettelyssä hoidettavaksi tehostaisi toimintaa niin, että vaativampiin asioihin olisi suunnattavissa varovasti arvioiden 10 henkilötövuotta suurempi syyttäjien työpanos kuin nykyisin. Taloudellisten vaikutusten tarkempi arvioiminen on kuitenkin hankalaa, koska toiminnan tehostuminen toteutuu organisaation rakenteen ja menettelytapojen uudistamisen sekä

muiden rikosasioiden käsittelyketjuun kuuluvien viranomaisten kanssa tehtävän yhteistyön kehittämisen tuloksena.

Henkilötyövuosien ja toimintamäärärahojen määriä, jotka voidaan yhden viraston organisaatioon siirtymisen johdosta kohdentaa tehokkaammin kuin nykyisessä organisaatiossa, ei ole mahdollista osoittaa täsmällisillä laskelmilla. On kuitenkin ilmeistä, että erilaisia tarpeita henkilöstön työpanoksen tarkoituksenmukaisempaan kohdentamiseen on kaikissa nykyisissä syyttäjänvirastoissa. Syyttäjälaitoksen kokonaisresurssit ovat myös uudessa organisaatiossa paremmin hyödynnettävissä koko organisaation tarpeiden mukaan. Jo tällä perusteella on arvioitavissa, että laitoksen organisoiminen yhdeksi virastoksi tarjoaa mahdollisuuden tarkastella tästä näkökulmasta ainakin 20 syyttäjähenkilötyövuoden suuntaamista nykyistä tehokkaampaan käyttöön.

Uudessa organisaatiossa tukitoimet on tarkoitus keskittää tulevaan keskusyksikköön, jolloin alueet saavat keskittyä syyttäjälaitoksen ydintoimintaan. Virastoilla on tällä hetkellä 10 hallintosihteeriä. Jokaisella heistä on sijainen, joka on käyttänyt erisuuruisen työpanoksen viraston hallinnollisiin töihin. Henkilöstö- ja taloushallinnon Kieku-järjestelmän käyttöönoton yhteydessä hallintosihteerit on organisoitu tiimeiksi, jotka vastaavat henkilöstö- ja talousasioista maan laajuisesti. Keskittämällä tavoitellaan mahdollisimman laadukkaita tukipalveluita. Tämä myös edesauttaa syyttäjälaitosta paremmin toteuttamaan yleiset valtiohallinnon henkilöstö- ja taloushallintoa koskevat uudistukset. Tukitoimintojen pienen koon takia ei varsinaisia taloudellisia säästöjä voida arvioida aiheutuvan.

Tietojärjestelmiin, erityisesti Sakari-järjestelmään, tulisi tehdä tietokantojen yhdistämisiä ja eräitä muita muutoksia. Uudistuksella olisi myös vaikutuksia eräisiin muihin tietojärjestelmiin. Uudet toimintayksikköjen nimet ja virkanimikkeet aiheuttaisivat jonkin verran muutostöitä asiakirjapohjiin ja niistä tulisi myös tiedottaa sidosryhmille. Tästä aiheutuva kertaluontoinen kulu ei ole kuitenkaan merkittävä. Uudistuksella on vaikutuksia myös oikeusrekisterikeskuksen tietojärjestelmiin, erityisesti täytäntöönpanojärjestelmään. Muutokset ovat kuitenkin kertaluonteisia ja vähäisiä. Arvio oikeusrekisterikeskukselle aiheutuvista kustannuksista on noin 10 000 euroa.

Uudistuksella ei olisi vaikutuksia toimitila- tai muihin toimintamenoihin, koska toimipaikkojen määrä säilyy entisellään. Myöskään henkilöstön määrä ei esityksen johdosta muuttuisi, joten taloudelliset vaikutukset tulisivat jäämään vähäisiksi.

Ehdotetut muutokset voidaan toteuttaa syyttäjälaitokselle valtiontalouden kehyspäätyöissä ja valtion talousarviossa osoitettujen määrärahojen puitteissa.

4.2 Vaikutukset viranomaisten toimintaan

Uudistuksella yksinkertaistettaisiin ja selkeytettäisiin syyttäjälaitoksen rakennetta ja johtamista. Uusi organisaatorakenne myös joustaisi paremmin toimintaympäristön tulevissa muutoksissa. Suuremmissa toimintakokonaisuuksissa johtaminen ammattimaistuisi. Laitoksen johdon osaaminen olisi laajempaa, koska johto muodostuisi tasaisemmin sekä keskus- että aluetason johdosta.

Henkilöstöresurssien käyttö ja jakaminen voitaisiin suuremmissa yksiköissä tehdä aiempaa joustavammin.

Suuremmat toimintayksiköt mahdollistavat paremmin myös toimintatapojen yhtenäistämisen ja toiminnan kehittämisen ja ohjauksen. Henkilöstön erikoistumis- ja kehittymismahdollisuudet laajenevat.

Sidosryhmien toimintaan organisaation uudistamisella ei olisi merkittäviä vaikutuksia. Toimipaikkojen ja toimialueiden säilyessä nykyisellään palveluihin ei tulisi muutoksia eivätkä suhteet sidosryhmiin siten merkittävästi muuttuisi. Aluekoon kasvaessa sidosryhmäyhteistyön järjestämiseen ja ohjaamiseen tulisi kuitenkin kiinnittää erityistä huomiota.

Tulosohjausprosessit kevenisivät siirryttäessä suurempiin yksiköihin. Tulosneuvottelut käytäisiin oikeusministeriön ja Syyttäjälaitoksen välillä. Valtakunnansyyttäjän toimisto huolehtisi tämän jälkeen tulossopimuksen edellyttämien toimenpiteiden toteuttamisesta Syyttäjälaitoksessa.

Tiedonkulun voidaan arvioida paranevan siirryttäessä 11 syyttäjänvirastosta viiteen hallinnolliseen syyttäjälalueeseen. Uudessa organisaatiossa, jossa johtavat aluesyyttäjät osallistuvat välittömästi yhtenä virastona toimivan syyttäjälaitoksen johtamiseen sen johtoryhmän jäsenenä, tieto on keskitetympää ja toimintatapojen yhdenmukaistaminen helpompaa. Toimintatapojen yhdenmukaistaminen johtaa viranomaisyhteistyön kehittämiseen ja mahdollisiin toimintatapojen muutoksiin. Myös resurssien yhteensovittaminen sidosryhmien kanssa on yhdessä virastossa ja suurilla alueilla toimittaessa helpompaa.

4.3 Yhteiskunnalliset vaikutukset

Syyttäjäkäytäntöjen yhdenmukaisuus on yksi keskeisimmistä oikeusturvatakeista. Yhtenä virastona toimiminen antaisi valtakunnansyyttäjän toimistolle paremmat mahdollisuudet toteuttaa tehtäviään syyttäjälaitoksen ohjaamisessa ja kehittämisessä sekä syyttäjien toiminnan yhdenmukaisuuden valvomisessa ja edistämisessä. Syyttäjälaitoksen yhdenmukainen ohjaaminen ja kehittäminen parantaisi asioiden tasapuolista ja yhtenäistä käsittelyä maan eri puolilla.

4.4 Kielellisten oikeuksien vertailu

Nykyisistä syyttäjänvirastoista Helsingin, Länsi-Uudenmaan, Itä-Uudenmaan, Länsi-Suomen ja Pohjanmaan toimialueet ovat kaksikielisiä väestön enemmistökielen ollessa suomi. Muiden syyttäjänvirastojen toimialueet ovat suomenkielisiä. Uudistuksessa muodostettava Syyttäjälaitos olisi kaksikielinen ja toimialueen enemmistökieli olisi suomi. Tulevien Etelä-Suomen ja Länsi-Suomen syyttäjälalueiden toimialueet olisivat kaksikielisiä ja enemmistökielenä olisi suomi. Itä-Suomen ja Pohjois-Suomen syyttäjälalueet olisivat suomenkielisiä. Etelä-Suomen syyttäjälalueeseen kuuluisi nykyiset Helsingin, Länsi-Uudenmaan ja Itä-Uudenmaan syyttäjänvirastojen toimialueet ja Länsi-Suomen syyttäjälalueeseen kuuluisi Länsi-Suomen, Pohjanmaan ja Sisä-Suomen syyttäjänvirastojen toimialueet. Uudistuksella ei muutettaisi toimialueiden kielellisiä jaotuksia eikä vähennettäisi syyttäjien toimipaikkojen määrää.

Voimassa olevalla valtioneuvoston asetuksella säädetään kaikkien kaksikielisten syyttäjänvirastojen osalta, että tietyllä asetuksessa mainitulla määrällä syyttäjiä tulee olla erinomainen ruotsin kielen kirjallinen ja suullinen taito. Heiltä edellytetään hyvää suomen kirjallista ja suullista taitoa. Vastaavat kielitaitovaatimukset säädettäisiin uudessa valtioneuvoston asetuksessa samalle määrälle syyttäjiä tuleville syyttäjälueille. Uudistuksella ei muutettaisi ns. ruotsinkielisten virkojen määriä. Myös kansliahenkilökuntaa rekrytoidessa kiinnitettäisiin erikseen huomiota henkilöiden kielitaitoon siten, että suomen tai ruotsin kielen käyttämistä edellyttävät virkatehtävät voidaan jakaa asianomaista kieltä taitavien henkilöiden suoritettavaksi.

Ahvenanmaan maakunta on ruotsinkielinen. Ahvenanmaalla syyttäjänlaitoksesta vastaa Ahvenanmaan maakunnansyyttäjänvirasto. Uudistuksessa Ahvenanmaan maakunnansyyttäjänvirastosta muodostettaisiin yksi syyttäjälaitos. Ahvenanmaan itsehallintolain mukaisesti työkielenä olisi jatkossakin ruotsi.

Saamelaiden kotiseutualaue kuuluu Pohjois-Suomen syyttäjälaitokseen. Saamelaiden oikeus käyttää omassa asiassaan tai asiassa, jossa häntä kuullaan, saamen kieltä turvattaisiin ohjaamalla asian käsittely saamen kielen taitoisen henkilön hoidettavaksi. Mikäli syyttäjälaitoksella ei ole saamen kielen taitoisia henkilöitä, tulee syyttäjälaitoksen tarvittaessa järjestää maksuton tulkkaus sekä toimittaa asiakirjoista käännökset saamen kielilain (1086/2003) säädetyin tavoin. Viranomaisen voi lisäksi halutessaan antaa parempaa palvelua kuin mitä saamen kielilaki edellyttää.

Tulevaisuudessa kansalaisten neuvontatoimintaa keskitettäisiin tietyille pisteille, jossa kansalaiset voivat saada palveluja sekä suomeksi että ruotsiksi. Rekrytoitaessa henkilökuntaa tähän toimintoon kiinnitettäisiin erikseen huomiota henkilöiden kielitaitoon. Uudistuksella ei kokonaisuudessaan olisi nykytilanteeseen nähden vaikutusta eri kansalaisryhmien kielellisten oikeuksien toteutumiseen.

5 Asian valmistelu

5.1 Valmisteluvaiheet ja -aineisto

Valtakunnansyyttäjä asetti 29. syyskuuta 2015 selvityshenkilöt selvittämään syyttäjälaitoksen uudelleen organisointia. Selvityshenkilöt järjestivät syyttäjänvirastojen johdolle, pääluottamusmiehille ja avainhenkilöstölle asiasta kuulemistyöpajan. Erityisesti syyttäjänvirastojen johdossa oli varsin yksimielinen näkemys siitä, että toimintatapoja olisi välttämätöntä uudistaa, mikä edellyttäisi myös toisenlaisia organisaatorakennetta. Myös henkilöstön mielestä toimintatapoja oli tärkeää uudistaa, mutta se voitaisiin tehdä myös nykyisessä organisaatiomallissa.

Selvityshenkilöt tarkastelivat sekä neljän että yhden viraston mallia. Selvityshenkilöt päätyivät siihen, että toiminnan kehittämistä tukisi parhaiten yhden viraston malli.

”Uudistuva ja yhtenäinen syyttäjälaitos – Selvitys syyttäjälaitoksen organisaation ja toiminnan kehittämisestä” valmistui 19. helmikuuta 2016. Tämän jälkeen selvityksestä pyydettiin lausunnot useilta eri tahoilta. Valtakunnansyyttäjänvirastossa laadittiin lausunnoista lausuntoyhenteenveto 18. maaliskuuta 2016 (Dnro 24/34/16).

Valtakunnansyyttäjä esitti 4. huhtikuuta 2016 oikeus- ja työministerille muistion ”Esitys syyttäjälaitoksen organisaation ja toiminnan kehittämiseksi” (Dnro 24/34/16).

Oikeusministeriö asetti 24. toukokuuta 2016 hankkeen valmistelemaan syyttäjälaitoksen organisaatiouudistusta (OM 1/66/2016). Hankkeen toteuttamiseksi asetettiin säädös- ja valmistelutyöryhmä, jonka tehtävänä oli laatia hallituksen esitys syyttäjälaitoksen organisaatiouudistuksen edellyttämiksi lainmuutoksiksi. Työryhmässä olivat edustettuina oikeusministeriön kriminaalipoliittinen osasto, Valtakunnansyyttäjänvirasto ja Suomen syyttäjäyhdistys. Mietintöön liitettiin Suomen syyttäjäyhdistyksen eriävä mielipide. Hankkeelle asetettiin lisäksi ohjausryhmä muun ohella ohjaamaan hankkeen valmistelua ja tekemään hankkeen toteuttamisen edellyttämiä linjauksia.

Esitys on valmisteltu oikeusministeriössä säädös- ja valmistelutyöryhmän laatiman mietinnön (Mietintöjä ja lausuntoja 28/2017) sekä siitä saadun lausuntopalautteen pohjalta. Hallituksen esitys vastaa pääosin työryhmän mietinnössä ehdotettuja lainmuutoksia. Joitakin muutoksia lausuntopalautteen pohjalta on kuitenkin tehty.

5.2 Lausunnot ja niiden huomioon ottaminen

Ehdotus hallituksen esitykseksi laiksi Syyttäjälaitoksesta on ollut laajalla lausuntokierroksella. Lausuntopalautteesta on laadittu lausuntoyhteenvedo (Mietintöjä ja lausuntoja 28/2017). Lausuntoa on pyydetty 51 eri taholta ja 35 lausuntoa on saapunut. Lausunnonantajien tarkemmat näkemykset ilmenevät lausuntotiivistelmästä.

Esityksen tavoitteita on useissa lausunnoissa pidetty selkeinä, kannatettavina ja oikeansuuntaisina. Osassa lausunnoista ehdotettua muutosta on pidetty taloudellisesti tarkoituksenmukaisena. Esityksen taloudellisia vaikutuksia on myös arvosteltu, koska tarkempia laskelmia säästöjen toteutumisesta ei ole esitetty ja arviot ovat vaikuttaneet liian suurilta.

Suuri osa lausunnonantajista, erityisesti syyttäjänvirastot, on kannattanut yhden viraston mallia ja sen toteuttamiseen liittyviä tavoitteita. Yhdessä virastossa syyttäjän toiminnan ohjaus ja tiedonkulku parantuvat ja ratkaisutoimintaa voidaan paremmin ohjata yhdenmukaisemmaksi. Muuttuviin tilanteisiin voidaan reagoida nopeammin ja joustavammin. Tukitoimintojen keskittäminen vapauttaa resursseja syyttämistyöhön ja toiminta tehostuu. Mahdollisena vaarana on pidetty kuitenkin sekavaa johtojärjestelmää. Muutamassa launnossa on vastustettu yhden viraston mallia ja katsottu, ettei riittävää vertailua eri mallien välillä ole tehty eikä valittua mallia perusteltu. Yleisperusteluissa on käsitelty tarkemmin virastomallin valintaa, organisaatio-uudistuksen perusteita ja tavoitteita sekä yhden viraston mallin etuja.

Osa lausunnonantajista vastusti johtavan aluesyyttäjän viran muuttamista määräajaksi täytettäväksi tai piti sitä riskinä riippumattomuuden näkökulmasta. Joissakin lausunnoissa esitettiin myös huoli henkilön sijoittumisesta määräaikaaisuuden päätyttyä. Johtavan aluesyyttäjän viran muuttamista määräajaksi täytettäväksi on esitetystä vastustuksesta huolimatta pidetty tarpeellisenä ja perusteltuna. Lausunnoissa esitettyjä kannanottoja johtavan aluesyyttäjän viran täyttämistä määräajaksi on käsitelty tarkemmin edellä yleisperusteluissa sekä perusteluissa kappaleessa 4 Suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys.

Muutamassa launnossa on esitetty, että apulaispäälliköiden tehtävä tulisi olla vakituinen virka. Kyse on merkittävästä johtamistehtävästä, joka sisältää julkisen vallan käyttöä. Vakituinen virka antaisi myös syyttäjänlaitoksen ulkopuoliselle henkilölle yhdenvertaisen mahdollisuuden hakea virkaa. Voimassa olevan valtioneuvoston asetuksen mukaan apulaispäälliköt määrätään tehtäväänsä määräajaksi. Menettelyä on pidetty toimivana. Johtavan aluesyyttäjän viran täyttämistä määräajaksi ja sen vaikutuksesta riippumattomuuteen on esitetty tarkempia perusteluja, jotka soveltuvat myös apulaispäälliköiden tehtävämääräykseen. Toimittaessa yhdessä virastossa, on kaikilla Syyttäjälaitoksen palveluksessa olevilla syyttäjillä yhtäläinen mahdollisuus hakea apulaispäällikön tehtäviä eri alueilta. Säännöstä ei ole edellä mainituin perustein katsottu tarpeelliseksi muuttaa.

Muutamassa launnossa on kannatettu aluesyyttäjän virkanimikettä. Kihlakunnansyyttäjän virkanimikkeen muuttamista on useassa launnossa pidetty perusteltuna, koska kihlakuntia ei ole enää hallinnollisesti olemassa, aluesyyttäjän virkanimike kuvaa hyvin tehtävää ja on myös kansainvälisesti tunnistettavampi. Aluesyyttäjää on vastustettu pääasiassa syyttäjälaitoksen sisällä. Nimikettä on pidetty huonona ja harhaanjohtavana ottaen huomioon valtakunnallinen toimivalta. Osa on halunnut säilyttää vakiintuneen kihlakunnansyyttäjän virkanimikkeen ja

osa pitänyt valtionsyyttäjää kuvaavampana nimikkeenä. Maakunnansyyttäjän virkanimikettä on toivottu säilytettäväksi Ahvenanmaalla. Nykyisille valtionsyyttäjille on ehdotettu arvovaltaisena pidettyä syyttäjäneuvoksen virkanimikettä. Kahdessa lausunnossa on esitetty valtakunnansyyttäjän kanslian sijasta nimikkeenä valtakunnansyyttäjän toimistoa. Kihlakunnansyyttäjän virkanimikkeestä on perusteltua luopua esitetystä vastustuksesta huolimatta. Aluesyyttäjän virkanimike on selkeä ja kuvastaa hyvin syyttäjän pääasiallista toimenkuvaa ja toimialuetta. Ahvenanmaalla on sen erityisasema huomioiden perusteltua säilyttää maakunnansyyttäjän virkanimike. Virkanimikkeitä on käsitelty tarkemmin keskeisissä ehdotuksissa.

Useassa lausunnossa on koettu esteellisyysäännösten näkökulmasta ongelmalliseksi, jos syyttäjänä syyttäjiin kohdistuvissa virkarikosasioissa toimisi saman viraston palveluksessa oleva syyttaja. Vaihtoehtoina on esitetty valtioneuvoston oikeuskansleria tai eduskunnan oikeusasiamiestä, valtakunnansyyttäjää tai valtionsyyttäjää. Lausuntopalautteen johdosta on katsottu perustelluksi tarkistaa virkasyytteen käsittelyä koskevaa säännöstä siten, että valtionsyyttäjien virkarikosasiaassa syyttäjänä toimisi joko oikeuskansleri tai oikeusasiamies. Virkasyytteen käsittelyä ja esteellisyysäännösten huomioon ottamista muissa syyttäjien tekemissä rikoksissa kuin virkarikoksissa on käsitelty tarkemmin keskeisissä ehdotuksissa.

Muutamassa lausunnossa on esitetty, että syyttäjälueet ja niiden tehtävät tulisi määritellä laissa. Syyttäjälueiden tehtävistä ja valtakunnansyyttäjän toimiston tehtävistä on otettu säännökset lakiin. Syyttäjälueet ja niiden toimipaikat määritellään valtioneuvoston asetuksessa Syyttäjälaitoksesta, kuten nykyäänkin.

Viran siirtämistä ja henkilöstöä koskevia siirtymäsäännöksiä koskevissa säädöksissä on todettu olevan päällekkäistä sääntelyä virkamieslain kanssa. Mainittujen säännösten sisältö on tarkennettu ja päällekkäisyydet virkamieslain kanssa on poistettu. Viran siirtämistä ja uudelleen sijoittamista koskevaa sääntelyä on käsitelty tarkemmin keskeisissä ehdotuksissa.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1 Lakiehdotusten perustelut

1.1 Laki Syyttäjälaitoksesta

1 luku. Tehtävät ja organisaatio

1 §. Soveltamisala. Laissa säädettäisiin Syyttäjälaitoksen organisaatiosta, Syyttäjälaitoksen, valtakunnansyyttäjän toimiston ja syyttäjälalueiden tehtävistä ja hallinnosta sekä syyttäjien tehtävistä. Samoin laissa säädettäisiin päätöksenteosta syyttäjälalueilla ja virkamiesten toimivaltasuhteista. Laissa olisivat lainkäyttötehtäviä koskevat säännökset. Valtakunnansyyttäjän toimistosta, syyttäjälalueista, henkilöstöstä ja syyttäjien hallinnollisista tehtävistä säädettäisiin asetuksella.

2 §. Syyttäjälaitoksen tehtävä. Syyttäjälaitos vastaisi syyttäjäntoimen järjestämisestä koko maassa.

3 §. Syyttäjälaitoksen organisaatio. Valtakunnansyyttäjän toimisto toimisi Syyttäjälaitoksen keskushallintoyksikkönä. Maa jakautuisi viiteen syyttäjälalueeseen, joihin kuuluisi yksi tai useampi kunta. Hallinnollisesti syyttäjälalueet olisivat yhtenä virastona toimivan syyttäjälaitoksen osastoja. Ahvenanmaan syyttäjälalueesta olisi erillissäännös lain 6 §:ssä.

Syyttäjälalueet hoitavat operatiivista toimintaa ja niiden ensisijaisena tehtävänä olisi vastata syyttäjäntehtävistä toimialueellaan käsiteltävissä rikosasioissa. Asetuksella säädettäisiin tarkemmin syyttäjälalueista ja toimipaikoista.

Valtakunnansyyttäjä olisi viraston johtaja. Perustuslain 104 §:ssä säädetään, että syyttäjälaitosta johtaa ylimpänä syyttäjänä valtakunnansyyttäjä. Perustuslain säännös määrittää valtakunnansyyttäjän aseman ylimpänä syyttäjänä. Valtakunnansyyttäjä toimisi edelleen ylimpänä syyttäjänä ja kaikkien syyttäjien esimiehenä syyttäjäntoiminnassa. Syyttäjäntoiminnassa valtakunnansyyttäjällä olisi nykyiseen tapaan 11 § 2 momentin mukainen toimivalta puuttua yksittäisen syyttäjän ratkaisuihin. Säännöksellä tuotaisiin esiin Syyttäjälaitoksen kaksijakoinen rakenne syyttäjäntoimintaan ja hallintoon. Syyttäjäntoiminnalla tarkoitetaan rikosasioiden käsitteilyyn rikosprosessissa liittyvien syyttäjälle kuuluvien tehtävien hoitamista.

Pykälän 3 momentissa todettaisiin, että Syyttäjälaitos kuuluu oikeusministeriön hallinnonalaan.

4 §. Valtakunnansyyttäjän toimiston tehtävät. Pykälässä säädettäisiin valtakunnansyyttäjän toimistolle kuuluvista tehtävistä. Säännöksellä valtakunnansyyttäjän toimistolle määriteltäisiin yleensä keskusvirastoille kuuluvia hallintotehtäviä.

Valtakunnansyyttäjän toimiston tehtävänä olisi ohjata ja kehittää Syyttäjälaitosta. Tähän kuuluisi vastuu syyttäjäntehtävien hoitamisen edellyttämien puitteiden luomisesta. Toiseksi valtakunnansyyttäjän toimisto vastaisi Syyttäjälaitoksen toiminnan tuloksellisuudesta. Kolmanneksi valtakunnansyyttäjän toimisto vastaisi Syyttäjälaitoksen toiminnan laillisuudesta ja yhdenmukaisuudesta. Valtakunnansyyttäjän toimistolle kuuluisivat myös koko Syyttäjälaitosta koskevat yleiseen hallintoon, viestintään ja koulutukseen liittyvät tehtävät sekä kansallisesta ja kansainvälisestä yhteistyöstä huolehtiminen. Valtakunnansyyttäjän toimisto vastaisi lisäksi

poliisimiehen tekemäksi epäiltyjen rikosten tutkinnanjohtajana toimivien syyttäjien toiminnan järjestämisestä.

Koska valtakunnansyyttäjä toimisi toimiston päällikkönä, hänellä olisi edelleen viime kädessä päätösvalta kaikissa toimistossa käsiteltävissä asioissa.

5 §. Syyttäjälueen tehtävät. Syyttäjälueen keskeisenä tehtävänä olisi vastata syyttäjätehtävien järjestämisestä alueellaan käsiteltävissä rikosasioissa. Lähtökohtaisesti rikosasiat jakautuisivat alueiden käsiteltäväksi aluejaon mukaisesti. Rikosasioiden jakamisesta syyttäjälueiden käsiteltäväksi voitaisiin kuitenkin määrätä aluejaosta poiketen, jos se katsottaisiin tarpeelliseksi työn tasaamisen, rikosasioiden käsittelyn joutuisuuden, erityisosaamisen tai muun vastaavan erityisen syyn vuoksi. Syyttäjät ovat toimivaltaisia käsittelemään rikosasioita koko maassa. Esimerkiksi sakkomenettelyasioiden ja nopeasti käsiteltävien rikosasioiden osalta aluejaosta voitaisiin poiketa. Myös erityisosaamista vaativissa rikosasioissa, kuten erikoissyyttäjien erikoistumisalaan kuuluvissa erityisen vaativissa rikosasioissa, aluejaosta voitaisiin poiketa.

Oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 4 luvun säännökset laillisesta tuomioistuimesta määrittävät paikkakunnan, jonka tuomioistuimessa rikosasia käsitellään. Pääsäännön mukaan rikosasia käsitellään oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 4 luvun 1 §:n mukaan sen paikkakunnan tuomioistuimessa, missä rikos on tehty. Lain 4 luvun 3 §:ssä on säännökset saman vastaajan useita rikoksia koskevan syytteen käsittelypaikasta ja 4 §:ssä eri vastaajien eri rikoksia koskevien syytteiden käsittelypaikasta. Suomen ulkopuolella tehdyn rikoksen käsittelypaikka määräytyy 2 §:n mukaisesti. Lisäksi 4 luvussa on muita tarkentavia säännöksiä rikosasian käsittelypaikasta. Vaikka rikosasia käsiteltäisiin aluejaosta poikkeavalla syyttäjälueella, määräytyisi asian tutkiva käräjäoikeus aina edellä mainittujen laillista tuomioistuinta koskevien säännösten mukaisesti. Rikosasian asiaosaisten asema ja oikeusturva tulisi siten riittävällä tavalla huomioon otetuiksi myös asian käsittelyssä Syyttäjälaitoksessa.

Pykälän mukaan syyttäjälue vastaisi omalla toimialueellaan pääosin samoista tehtävistä, joista valtakunnansyyttäjän toimisto vastaisi koko Syyttäjälaitoksen osalta. Syyttäjälueen tehtävänä olisi siten kehittää syyttäjäntoimintaa ja vastata syyttäjäntoiminnan tuloksellisuudesta alueellaan. Syyttäjäntoiminnan kehittäminen alueella tapahtuisi valtakunnansyyttäjän toimiston ohjauksessa. Valtakunnansyyttäjän vastuulla on pääasiassa ylimmän syyttäjän toimivaltaan kuuluvat tehtävät. Siten vastuu syyttäjäntoiminnan kehittämisestä syyttäjälueella olisi valtakunnansyyttäjän toimistolla. Syyttäjälueen tehtävänä olisi myös valvoa alueella toimivien syyttäjien toiminnan laillisuutta ja yhdenmukaisuutta sekä huolehtia alueen viranomaisyhteistyöstä esimerkiksi paikallisten esitutkintaviranomaisten kanssa.

Syyttäjälueen tehtävänä olisi lisäksi huolehtia muista valtakunnansyyttäjän toimiston sille erikseen määrittämisestä tehtävistä. Tällaisia tehtäviä olisivat esimerkiksi lausuntojen valmistelu, osallistuminen työryhmien toimintaan ja uudistusten toteuttamiseen liittyvät tehtävät.

6 §. Ahvenanmaan syyttäjälue. Pykälässä säädettäisiin syyttäjäntoimen järjestämisestä Ahvenanmaan maakunnassa. Ahvenanmaan toimialueena olisi Ahvenanmaan maakunta ja sen toimipaikka olisi Maarianhaminassa. Ahvenanmaan erityisaseman ja siellä sovellettavan erityislainsäädännön vuoksi Ahvenanmaan syyttäjälueesta olisi laissa erillinen säännös.

Pykälässä viitattaisiin lisäksi Ahvenanmaan itsehallintolain säännöksiin maakunnan virastoissa käytettävästä kielestä ja henkilöstön kielitaidosta. Itsehallintolain 42 §:n 1 momentin nojalla on annettu valtioneuvoston asetus Ahvenanmaan maakunnassa valtion palveluksessa olevilta

vaadittavasta kielitaidosta (1218/2007). Asetuksessa määritellään tarkemmin kielitaitovaatimukset Ahvenanmaalla.

Johtavaan maakunnansyyttäjään ja maakunnansyyttäjään sovellettaisiin, mitä johtavasta aluesyyttäjästä ja aluesyyttäjästä säädetään laissa tai sen nojalla annetussa valtioneuvoston asetuksessa.

2 luku. Syyttäjät ja syyttäjän tehtävät

7 §. Syyttäjät. Pykälässä lueteltaisiin syyttäjänä toimivat virkamiehet. Kihlakunnansyyttäjän virkanimikkeen tilalle tulisi aluesyyttäjä ja syyttäjälueen päällikön virkanimike olisi johtava aluesyyttäjä. Ahvenanmaan syyttäjälueella virkanimikkeinä säilyisivät maakunnansyyttäjän ja johtavan maakunnansyyttäjän virkanimikkeet. Erikoissyyttäjät toimisivat erikoissyyttäjän virassa. Kaikki virat olisivat Syyttäjälaitoksen yhteisiä ja ne sijoitettaisiin joko valtakunnan-syyttäjän toimistoon tai syyttäjälueelle.

Pykälän 2 momentti vastaisi aiemmin voimassa olevaa säännöstä. Suomen kansallisen jäsenen asemasta Eurojustissa säädetään Eurojustia koskevan päätöksen eräiden määräysten täytäntöönpanosta annetussa laissa (742/2010), jonka mukaan Suomen kansallinen jäsen Eurojustissa toimii määräaikaisena valtiosyyttäjänä.

8 §. Erityissyyttäjät. Pykälässä säädettäisiin erityissyyttäjinä toimivista valtioneuvoston oikeuskanslerista ja eduskunnan oikeusasiamiehestä, joilla on oikeus nostaa syyte perustuslain 110 §:n nojalla. Perustuslain 110 §:n mukaan heillä on syyteoikeus tuomarin virkarikosasioissa ja laillisuusvalvontaan kuuluvissa asioissa. Pykälä vastaisi voimassa olevaa säännöstä.

9 §. Syyttäjän tehtävät. Säännös olisi voimassa olevan lain mukainen. Syyttäjän keskeisimpänä tehtävänä olisi huolehtia siitä, että hänen käsiteltävänään olevassa asiassa rikosoikeudellinen vastuu toteutuu asianosaisten oikeusturvan edellyttämällä tavalla. Tehtävän hoitamisessa tulisi toimia tasapuolisesti, joutuisasti ja taloudellisesti. Syyttäjä käyttää tehtävässään julkista valtaa. Tehtävä on lainkäyttötehtävä.

Rikosoikeudellisen vastuun toteuttaminen jakautuu kahteen osa-alueeseen. Ensinnäkin syyttäjä tekee syyteharkinnan eli päättää, onko syytettä lainkaan nostettava. Tähän liittyy esitutkintalain 2 luvun 1 §:n 3 momentissa syyttäjälle säädetty velvollisuus osallistua esitutkintaan. Pakkokeinolain 3 luvun mukaan syyttäjä voi päättää myös tiettyjen pakkokeinojen käytöstä. Syyttäjän on huolehdittava siitä, että esitutkinnassa kerätty aineisto on riittävä syyteharkinnan pohjaksi ja että esitutkinnassa on otettu huomioon sekä epäillyn syyllisyyden puolesta että sitä vastaan puhuvat tosiseikat. Syyteharkinnassa syyttäjän on arvioitava, täyttääkö tutkittava teko jonkin rikoksen tunnusmerkistön ja onko epäillyn syyllisyydestä tähän tekoon riittävä näyttö. Syyteharkinnassaan syyttäjän tulee kattavasti harkita kaikkia asiaan soveltuvia ratkaisuvaihtoehtoja. Toiseksi syyttäjä ajaa syytettä oikeudenkäynnissä nostettuaan syytteen. Lisäksi syyttäjä toimii tutkinnanjohtajana poliisimiehen tekemäksi epäiltyä rikosta koskevassa asiassa.

Näiden tehtävien lisäksi syyttäjälle säädetään useissa laeissa erilaisia rikosoikeudellisen vastuun toteuttamiseen liittyviä velvollisuuksia. Syyttäjällä on velvollisuuksia muun muassa rangaistusmääräysasioiden käsittelyssä, sakon muuntorangaistusasioiden käsittelyssä ja eräissä kansainvälisissä rikosoikeuteen liittyvissä asioissa.

10 §. Syyttäjän toimivalta. Syyttäjä vastaisi itsenäisesti ja riippumattomasti hänelle määrättyjen rikosasioiden käsittelystä. Syyttäjä tekisi lain nojalla hänen päätösvaltaansa kuuluvat ratkaisut itsenäisesti ja riippumattomasti. Tällaisia päätöksiä olisivat paitsi syyteharkintaan liitty-

vät ratkaisut myös muut päätökset, joihin syyttäjällä on toimivalta esitutkinnassa tai rikosprosessissa.

Kaikilla syyttäjillä olisi edelleen toimivalta hoitaa syyttäjentehtäviä koko maassa.

11 §. *Valtakunnansyyttäjän tehtävät ylimpänä syyttäjänä ja ratkaisuvallalta.* Pykälässä säädettäisiin niistä tehtävistä, joita valtakunnansyyttäjällä on ylimpänä syyttäjänä. Kyseessä olisivat sellaiset tehtävät, jotka liittyvät syyttäjätoimintaan ja valtakunnansyyttäjän asemaan syyttäjänsesimiehenä.

Kuten nykyisinkin valtakunnansyyttäjän tehtävänä olisi käsitellä hänen tehtäväkseen säädetyt tai hänen itse käsiteltäväkseen ottamansa syyteasiat. Valtakunnansyyttäjä päättäisi edelleen myös syyttäjän valituslupahakemuksen jättämisestä korkeimpaan oikeuteen. Valtakunnansyyttäjän tehtävänä olisi valvoa ja edistää koko maan syyttäjätoiminnan oikeudellista laatua ja valtakunnallista yhdenmukaisuutta. Tätä tehtävää hoitaakseen valtakunnansyyttäjä voi antaa valtakunnallisia yleisiä ohjeita. Ohjeet voisivat koskea esimerkiksi esitutkintaa, syyteharkintaa tai seuraamusharkintaa. Valtakunnansyyttäjä huolehtisi myös muista hänen tehtäväkseen säädetyistä asioista kuten rikoslain 1 luvussa tarkoitettujen syytemääräysten antamisesta.

Valtakunnansyyttäjä määräisi myös poliisimiehen tekemäksi epäiltyjen rikosten tutkinnanjohtajina toimivat syyttäjät. Säännös ei muuta valtakunnansyyttäjällä jo aiemmin ollutta toimivaltaa, josta on ollut säännös valtioneuvoston asetuksessa syyttäjälaitoksesta 21 §:ssä. Valtakunnansyyttäjä antaisi nimetyille syyttäjille määräyksen toimia näissä asioissa tutkinnanjohtajana joko määrääjäksi tai rajattuna tiettyyn rikosasiaan tai asiakokonaisuuteen. Syyttäjä käyttää tutkinnanjohtajana merkittävää lainkäyttövaltaa. Asiasta olisi syytä säätää lain tasolla.

Pykälän 2 ja 3 momenteissa säädettäisiin valtakunnansyyttäjälle kuuluvista erityistoimivaltuuksista. Valtakunnansyyttäjän toimivallasta syyteasioissa säädettäisiin 2 momentissa vastaavasti kuin voimassa olevassa laissa. Perinteisesti valtakunnansyyttäjällä on ollut oikeus puuttua muiden alaistensa syyttäjien ratkaisuihin, vaikka nämä ovatkin itsenäisiä ja riippumattomia. Valtakunnansyyttäjä voisi siten edelleen ottaa ratkaistavakseen alaiselleen syyttäjälle kuuluvan rikosasian tai määrätä alaisensa syyttäjän ajamaan syytettä taikka tekemään syyteharkinnan asiassa.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin valtakunnansyyttäjän oikeudesta antaa nimetyille toista virkaa hoitavalle virkamiehelle, joka on syyttäjänvirastaan virkavapaalla, sellaiset erityiset syyttäjänvaltuudet, joita tämä määrättyssä tehtävässä tarvitsee. Voimassa olevaa lakia on tältä osin tarkennettu ja toimivallan antamista rajoitettu. Syyttäjänvaltuudet voitaisiin siten antaa vain virkamiehelle, jolla on syyttäjän virka ja joka hoitaa toista virkaa. Syyttäjänvaltuuksia ei enää voitaisi antaa esimerkiksi yksityisen palvelukseen siirtyneelle, eläkkeellä olevalle tai sellaiselle henkilölle, jolla ei ole syyttäjän virkaa.

12 §. *Apulaisvaltakunnansyyttäjä.* Pykälän 1 momentissa todettaisiin apulaisvaltakunnansyyttäjän tehtävästä toimia valtakunnansyyttäjän apuna ja sijaisena.

Apulaisvaltakunnansyyttäjän toimivaltasäännöstä ei muutettaisi. Apulaisvaltakunnansyyttäjällä olisi toimivalta ratkaista hänelle kuuluvat asiat samoilla toimivaltuuksilla kuin valtakunnansyyttäjälläkin. Syyttäjälaitoksen työjärjestyksessä voitaisiin määrätä tarkemmin tehtävien jaosta valtakunnansyyttäjän ja apulaisvaltakunnansyyttäjän välillä.

13 §. *Valtionsyyttäjät.* Valtionsyyttäjä toimii valtakunnansyyttäjän toimistossa. Syyteasioissa valtionsyyttäjä hoitaisi hänen käsiteltäväkseen määrättyjä asioita. Valtionsyyttäjän toimivaltaa

ei enää sidottaisi yhteiskunnan kannalta merkittävimpiin rikosasioihin. Yhteiskunnan kannalta merkittävimmät asiat ovat olleet vaikeasti määriteltäviä. Valtionsyyttäjä hoitaisi siten vastaisuudessa asioita, jotka hänen käsiteltäväkseen määrätään.

Valtionsyyttäjät eivät enää toimisi syyttäjänä kaikissa hovioikeuden ensiasteena käsittelemissä rikosasioissa.

Valtionsyyttäjien hallinnollisista tehtävistä säädettäisiin valtioneuvoston asetuksella.

14 §. Erikoissyyttäjät. Erikoissyyttäjä toimisi syyttäjänä erikoistumisalaansa kuuluvissa erityisen vaativissa rikosasioissa sekä muissa hänelle määrätyissä rikosasioissa. Kukin erikoissyyttäjä on koulutautunut jonkin rikollisuuden osa-alueen rikosasioiden hoitamiseen. Tällaisia erikoistumisaloja ovat olleet muun muassa talousrikokset, huumausainerikokset, ympäristörikokset, työrikokset, naisiin- ja lapsiin kohdistuvat rikokset sekä virkarikokset. Yhdellä syyttäjällä voi olla myös useampia erikoistumisaloja. Erikoissyyttäjän pääasiallisena tehtävänä olisi toimia syyttäjänä erikoistumisalueensa vaativissa rikosasioissa. Erikoissyyttäjä voisi kuitenkin toimia syyttäjänä myös muissa hänelle määrätyissä rikosasioissa.

Erikoissyyttäjien hallinnollisista tehtävistä säädettäisiin valtioneuvoston asetuksella.

15 §. Johtavat aluesyyttäjät, aluesyyttäjät ja apulaissyyttäjät. Aluesyyttäjä ja apulaissyyttäjä vastaisivat ensisijaisesti syyttäjälueellaan käsiteltävien rikosasioiden hoitamisesta. Tämän lisäksi he toimisivat syyttäjinä muissa heille määrätyissä asioissa. Aluesyyttäjän tehtävät vastaisivat voimassa olevassa laissa säädettyjä kihlakunnansyyttäjän tehtäviä. Apulaissyyttäjä olisi määräaikaaisessa virkasuhteessa, jonka aikana hänet koulutettaisiin syyttäjäntehtäviin. Johtava aluesyyttäjä vastaisi pääasiassa syyttäjälueen johtamisesta, mutta hänellä olisi myös toimivalta toimia syyttäjänä syyttäjälueella käsiteltävissä rikosasioissa.

Aluesyyttäjät ja apulaissyyttäjät hoitaisivat lain 9 §:ssä tarkoitettuja syyttäjän tehtäviä syyttäjälueella. Tämä tarkoittaisi pääasiassa syyttäjälueen toimialueella tapahtuneiden rikosasioiden käsittelyä 5 §:ssä säädetyin poikkeuksin. Lain 10 §:ssä säädetty syyttäjien valtakunnallinen toimivalta mahdollistaa kuitenkin myös sellaisten rikosasioiden käsittelyn, jotka ovat kokonaan tai osaksi tapahtuneet muulla syyttäjälueella.

Aluesyyttäjien ja apulaissyyttäjien hallinnollisista tehtävistä säädettäisiin valtioneuvoston asetuksella.

16 §. Kelpoisuusvaatimukset. Pykälä vastaisi voimassa olevia säännöksiä. Sekä oikeustieteen kandidaatin että oikeustieteen maisterin tutkinto antaisivat edelleen kelpoisuuden syyttäjäntehtäviin. Kansainvälisen ja vertailevan oikeustieteen maisterin ylempi korkeakoulututkinto sen sijaan ei antaisi kelpoisuutta syyttäjän tehtäviin, koska se ei vastaa sisällöltään perinteistä oikeustieteen ylempää korkeakoulututkintoa.

Valtakunnansyyttäjän ja apulaisvaltakunnansyyttäjän kelpoisuusvaatimuksena olisi lisäksi tehtävän edellyttämä monipuolinen kokemus. Tällä tarkoitettaisiin kokemusta oikeushallinnon tehtävistä kuten syyttäjäntoimesta tai tuomarintoimesta. Samoin kokemus hallintotehtävistä kuuluisi monipuoliseen kokemukseen.

Valtakunnansyyttäjän ja apulaisvaltakunnansyyttäjän kelpoisuusvaatimukseen kuuluisi edelleen myös käytännössä osoitettu johtamistaito ja johtamiskokemus. Johtamistaito voitaisiin hankkia muussakin kuin varsinaisessa johtamistehtävässä kun taas johtamiskokemus voitaisiin hankkia vain todellisessa johtamis- tai esimiestehtävässä.

Johtavien aluesyyttäjien kelpoisuusvaatimuksena olisi syyttäjän yleisten kelpoisuusvaatimusten lisäksi käytännössä osoitettu johtamistaito. Tehtävän hoitamisen vaatimaa taitoa arvioidaan nimittämismenettelyssä.

17 §. Nimittäminen. Valtakunnansyyttäjän nimittämisestä säädetään perustuslain 104 §:ssä, jonka mukaan valtakunnansyyttäjän nimittää tasavallan presidentti. Apulaisvaltakunnansyyttäjän nimittäisi edelleen tasavallan presidentti valtioneuvoston esityksestä. Valtionsyyttäjän nimittämistoimivalta säilyisi edelleen valtioneuvostolla, joka nimittäisi valtionsyyttäjän valtakunnansyyttäjän toimiston esityksestä. Valtakunnansyyttäjän vastuulla on pääasiassa ylimmän syyttäjän toimivaltaan kuuluvat tehtävät, joten nimitysesityksen tekisi valtakunnansyyttäjän toimisto.

Johtavan aluesyyttäjän, erikoissyyttäjän ja aluesyyttäjän nimittäisi valtakunnansyyttäjän toimisto. Johtavan aluesyyttäjän virkaan nimitettäisiin enintään viiden vuoden määräajaksi.

Apulaissyyttäjän nimittäisi määräaikaiseen virkasuhteeseen syyttäjäalue.

3 luku. Johtaminen ja asioiden ratkaiseminen

18 §. Johtaminen. Pykälässä säädettäisiin, että viraston keskushallintoyksikkönä toimivaa valtakunnansyyttäjän toimistoa johtaisi valtakunnansyyttäjä.

Syyttäjäaluetta johtaisi johtava aluesyyttäjä, jonka apuna voisi toimia yksi tai useampi apulaispäällikkö. Syyttäjäalueet olisivat laajempia kuin nykyiset syyttäjänvirastot. Syyttäjäalueilla toimisi useampi apulaispäällikkö lukuun ottamatta Ahvenanmaan syyttäjäaluetta, jossa apulaispäällikölle ei alueen pienen koon vuoksi olisi tarvetta. Apulaispäällikön määräämisestä tehtävänsä säädettäisiin valtioneuvoston asetuksella.

19 §. Hallinnollisten asioiden ratkaiseminen. Pykälässä säädettäisiin hallinnollisten asioiden ratkaisemisesta. Valtakunnansyyttäjä ratkaisisi viraston johtajana koko laitosta koskevat asiat, jollei niitä ole säädetty tai määrätty muun virkamiehen hoidettavaksi. Säännös ei koskisi syytetoimintaa koskevien asioiden ratkaisemista.

Lähtökohtaisesti valtakunnansyyttäjä ratkaisisi toimistossa käsiteltävät asiat. Apulaisvaltakunnansyyttäjällä olisi vastaava toimivalta. Syyttäjälaitoksen työjärjestyksessä voitaisiin määrätä jokin asia myös muun virkamiehen ratkaistavaksi lukuun ottamatta sellaisia asioita, jotka on laissa säädetty valtakunnansyyttäjän ratkaistavaksi. Yksittäisissä asioissa valtakunnansyyttäjä voisi aina pidättää itsellään päätösvallan, vaikka ratkaisulta olisikin määrätty muulle virkamiehelle.

Pykälän 3 momentti koskisi hallinnollisten asioiden ratkaisemista syyttäjäalueilla ja se olisi vastaava, kuin 2 momentti asioiden ratkaisemisesta Valtakunnansyyttäjän toimistossa.

20 §. Rikosasioden jakaminen. Pykälässä säädettäisiin keskeisistä rikosasioden jakamiseen liittyvistä periaatteista. Rikosasioden jakamisen periaatteiden tulisi kansainvälisten suositusten mukaan olla objektiivisesti hyväksyttäviä. Olennaista on, että asianosainen tai kukaan muukaan ulkopuolinen ei voi vaikuttaa siihen, kenelle syyttäjälle asia jaetaan. Asioiden jakamisella ei saa myöskään pyrkiä vaikuttamaan asiassa tehtävän ratkaisun sisältöön. Jokaisella olisi oikeus saada asiansa käsiteltyksi riippumattomasti, puolueettomasti ja joutuisasti. Säännös olisi soveltamisalaltaan yleinen. Syyttäjälaitoksen työjärjestyksessä voitaisiin määrätä tarkemmin rikosasioden jakamisessa noudatettavista periaatteista.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin siitä, kuinka menetellään rikosasioissa, joita käsittelemään tarvitaan useampia syyttäjiä asian laajuuden tai vaativuuden vuoksi. Samaan asiaan olisi mahdollista määrätä useampi syyttäjä, mutta samalla tulisi määrätä heidän keskinäisestä vastuunjaostaan. Näin ei tulisi epäselvyyttä siitä, kuka syyttäjistä vastaa asiasta ja miltä osin. Vastuunjako voisi olla esimerkiksi sellainen, että yksi syyttäjistä vastaa asiasta ja muut toimivat avustajina tai sellainen, että kukin syyttäjä vastaa jostakin asian osakokonaisuudesta. Päätöksen useamman syyttäjän määräämisestä voisivat tehdä valtakunnansyyttäjä, ja johtava aluesyyttäjä silloin, kun kyseessä olisivat hänen syyttäjälueensa syyttäjät.

21 §. Rikosasian siirtäminen toiselle syyttäjälle. Pykälässä säädettäisiin syyttäjien keskinäisestä tehtävänjaosta. Lähtökohtaisesti syyttäjä vastaa hänelle käsiteltäväksi jaetun rikosasian hoitamisesta. Erityisistä syistä syyttäjällä olisi kuitenkin oikeus siirtää käsiteltävänä oleva rikosasia toisen syyttäjän käsiteltäväksi tämän suostumuksella, jos se asian laatu huomioon ottaen on tarkoituksenmukaista. Siirtäminen voisi tapahtua esimerkiksi silloin, kun jutun asianosaiset ovat muuttaneet toiselle paikkakunnalle. Siirto edellyttäisi sekä rikosasiansa siirtävän että sen vastaanottavan syyttäjän esimiehen suostumusta. Syyttäjien esimiesten suostumus olisi siirtämisen edellytys, jotta esimiehet voisivat arvioida siirrettävän rikosasian aiheuttamaa työmäärää sekä siirtämisen muita edellytyksiä ja tarkoituksenmukaisuutta. Säännöksen tarkoituksena ei ole hidastaa syyteharkinnan joutuisuutta. Esimiehen suostumus voisi olla vapaa-muotoinen ja se voitaisiin antaa tarkoituksenmukaisella tavalla.

4 luku. Erinäiset säännökset

22 §. Tiedonsaantioikeus. Syyttäjällä olisi edelleen laaja tiedonsaantioikeus eri viranomaisten rekistereistä virkatehtäviensä hoitamiseksi. Syyttäjällä olisi lähtökohtaisesti oikeus saada viranomaisilta tietoa virkatehtäviensä hoitamiseksi salassapitosäännösten estämättä. Tiedonsaantiin olisi oikeus myös yritys- ja vakuutuslainsäädännön estämättä. Syyttäjän tiedonsaantioikeudesta säädetään lisäksi useissa eri laeissa. Säännös vastaisi voimassa olevan lain tiedonsaantioikeutta koskevaa säännöstä.

23 §. Vaitiolo- ja vaitiolo-oikeus. Syyttäjän vaitiolo-oikeus ja vaitiolo-oikeus säilyisivät voimassa olevan lain mukaisina. Syyttäjälaitoksen henkilöstöön kuuluvaan sovelletaan, mitä poliisilain (872/2011) 7 luvun 1 säädetään poliisin henkilöstöön kuuluvan vaitiolo-oikeudesta ja 5 §:ssä ilmaisuvollisuudesta. Ensiksi mainittu pykälä koskee vaitiolo-oikeutta luottamuksellisia tietoja antaneen taikka valeostajan tai peitehenkilön henkilöllisyydestä, kun tiedon ilmaiseminen vaarantaisi sanotun henkilön tai hänen läheisensä turvallisuuden. Poliisilain 7 luvun 5 § koskee ilmaisuvollisuutta tutkittaessa mainitun henkilön tässä asemassaan epäillyksi tekemää rikosta.

Pykälän 2 momentin mukaan syyttäjällä olisi vaitiolo-oikeus poliisilain 7 luvun 3 §:n 1 momentissa tarkoitetuista tiedoista, jotka hän on saanut toimiessaan esitutkintalain (805/2011) 2 luvun 4 §:ssä tarkoitettuna tutkinnanjohtajana. Näitä ovat luottamuksellisia tietoja antaneen henkilöllisyys sekä salassa pidettävät tekniset ja taktiset menetelmät. Syyttäjällä olisi vaitiolo-oikeus vain, jos hän on saanut edellä tarkoitettujen tiedon toimiessaan esitutkintalain 2 luvun 4 §:ssä tarkoitettuna tutkinnanjohtajana. Lukuun ottamatta sakon ja rikesakon määräämisestä annetun lain mukaisessa menettelyssä käsiteltäviä asioita, syyttäjä toimii tutkinnanjohtajana, kun poliisimiehen epäillään tehneen rikoksen virkatehtävän suorittamisen yhteydessä tai kun poliisimiehen muun epäillyn rikoksen vakavuus ja asian laatu sitä edellyttää. Tutkinnanjohtajana toimivalla syyttäjällä on samat toimivaltuudet kuin vastaavassa tehtävässä toimivalla päällystöön kuuluvalla poliisimiehellä.

Vaitiolo-oikeus ei koskisi muita kuin tutkinnanjohtotehtävissä toimivia syyttäjiä eikä muita Syyttäjälaitoksen henkilöstöön kuuluvia. Vaitiolo-oikeus ei siten koskisi esimerkiksi poliisin tekemäksi epäillyn rikoksen esitutkintaan osallistuvaa ja asian syyteharkinnan tekevää syyttäjää.

Rikoksen tehokas tutkiminen edellyttää muun ohessa, että tutkiva viranomainen tarvittaessa voi pitää salassa luottamuksellisesti tietoja antaneen henkilöllisyyttä koskevan tiedon. Tällaisen tiedon takaaminen voi toisinaan olla edellytys sille, että tiedon haltija ylipäänsä uskaltaa kertoa siitä rikosta tutkivalle viranomaiselle. Poliisin tekemäksi epäillyn rikoksen tutkinnanjohtajana toimivan syyttäjän tulisi olla samassa asemassa kuin muun rikoksen tutkinnasta vastaava, esitutkintaviranomaisiin kuuluva tutkinnanjohtaja. Vastaavan vaitiolo-oikeuden puuttuminen heikentäisi syyttäjän mahdollisuuksia toimia tutkinnanjohtajana. Tämä olisi myös omiaan heikentämään tällaisen rikoksen johdosta toimitettavan esitutkinnan asianmukaisuuteen kohdistuvaa luottamusta.

Syyttäjällä olisi vastaavanlainen poliisilain 7 luvun 5 §:ssä säädetty ilmaisuvelvollisuus kuin poliisin henkilöstöön kuuluvalla. Pykälä koskee esitutkinnan aloittamisesta päättämiseksi tai esitutkinnan toimittamiseksi tarpeellista tietoa, kun peitehenkilön, valeostajan tai luottamuksellisesti tietoja antaneen epäillään tuossa asemassaan syyllistyneen rikokseen.

Pykälän 3 momenttiin on lisätty säännös syyttäjän vaitiolo- ja vaitiolo-oikeudesta tilanteissa, joissa syyttäjä vahvistaa esitutkintaviranomaisen antaman eurooppalaisen tutkintamääräyksen. Säännöksessä viitattaisiin rikosasioita koskevaa eurooppalaista tutkintamääräystä koskevan direktiivin täytäntöönpanosta annettuun lakiin, jonka 25 §:ssä asiasta säädetään. Syyttäjän vahvistaessa tutkintamääräyksen, sovelletaan esitutkintaviranomaisen vaitiolo-oikeudesta ja vaitiolo-oikeudesta annettuja säännöksiä.

Pykälän 4 momentin mukaan Syyttäjälaitoksen henkilöstöön kuuluvan velvollisuudesta todistaa oikeudenkäynnissä 1 tai 2 momentissa tarkoitettua vaitiolo-oikeudesta tai –oikeudesta huolimatta säädettäisiin oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 12 §:n 3 momentissa.

24 §. Esteellisyys. Syyttäjän esteellisyyttä koskeva säännös vastaisi voimassa olevaa säännöstä. Syyttäjä olisi esteellinen, jos hänen sukulaisensa olisi asianosainen, asiassa olisi odotettavissa erityistä hyötyä tai vahinkoa hänelle tai hänen läheiselleen, hän tai hänen läheisensä avustaisi tai edustaisi asianosaista taikka sitä, jolle asiassa olisi odotettavissa erityistä hyötyä tai vahinkoa, hän olisi palvelussuhteessa tai toimeksiantosuhteessa asianosaiseen taikka siihen, jolle asiassa olisi odotettavissa hyötyä tai vahinkoa tai hän olisi hallituksen tai siihen rinnastettavan toimielimen tai hallintoneuvoston jäsenenä taikka toimitusjohtajana tai sitä vastaavassa asemassa yhteisössä, säätiössä tai julkisoikeudellisessa laitoksessa, joka olisi asianosainen tai jolle asiassa olisi odotettavissa erityistä hyötyä tai vahinkoa. Lisäksi syyttäjä olisi esteellinen, jos jokin muu seikka on omiaan antamaan perustellun aiheen epäillä hänen puolueettomuuttaan asiassa.

Esteellisyyssäännökset tulisi huomioida myös määrittäessä syyttäjä niissä rikosasioissa, joissa syyttäjä on asianosaisena. Syyttäjä voitaisiin määrätä toiselta alueelta tai valtakunnansyyttäjän toimistosta.

Läheisellä tarkoitetaan hallintolain (434/2003) 28 § 2 momentissa tarkoitettuja henkilöitä. Syyttäjä ratkaisee itse kysymyksen esteellisyydestään ja olisi velvollinen ilmoittamaan esteellisyydestään sille, joka määrää hänelle sijaisen.

25 §. Varallaolo. Koska varallaolo vaikuttaa virkamiesten oikeusasemaan, säädettäisiin siitä laissa. Valtakunnansyyttäjä päättäisi syyttäjien virastoajan ulkopuolisen varallaolon järjestämisestä tarkoituksenmukaisella tavalla esimerkiksi alueittain tai asiaryhmittäin. Johtava aluesyyttäjä voisi päättää syyttäjien varallaolon järjestämisestä syyttäjälueellaan sen turvaamiseksi, että syyttäjä olisi virastoaikana tavoitettavissa tämän päätösvaltaan kuuluvien kiireellisten asioiden ratkaisemiseksi. Pykälän 1 ja 2 momentti vastaisi sisällöltään voimassa olevaa säännöstä.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin valtakunnansyyttäjän virastoajan ulkopuoliseen varallaolotehtävään määräämään syyttäjän toimivallasta päättää varalla ollessaan toimenpiteistä toisen syyttäjän hoidettavaksi määrättyssä asiassa, jos toimenpide ei siedä viivytystä. Asiasta ei ole ollut aiemmin säännöstä. Varalla olevalla syyttäjällä tulee olla tilanteissa, joissa toimenpide ei siedä viivytystä, oikeus tehdä tarvittavat toimenpiteet toisen syyttäjän hoidettavaksi määrättyssä asiassa syyttäjän riippumattomuuden estämättä. Tällaiset tilanteet liittyvät pääasiassa kiireellisiin pakkokeinoihin tai kansainväliseen oikeusapuun.

26 §. Asiamiehenä ja avustajana toimiminen. Syyttäjän oikeuteen toimia asiamiehenä sovellettaisiin oikeudenkäymiskaaren (4/1734) 15 luvun 3 §:ää. Syyttäjä ei voisi toimia asiamiehenä tai avustajana oikeudenkäynnissä, jos se olisi vastoin hänen virkavelvollisuuttaan. Lisäksi syyttäjä voisi toimia avustajana tai asiamiehenä vain läheistensä asioissa kuten tuomarikin.

Pykälän 2 momentissa olisi viittaussäännös oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 3 luvun 9 §:ään, jossa säädetään syyttäjän velvollisuudesta ajaa asianomistajan yksityisoikeudellista vaatimusta rikosasian yhteydessä.

27 §. Virkasyytteen käsittely. Pykälässä säädettäisiin syyttäjiä koskevien virkasyytteiden käsittelystä. Pykälän 1 momentin mukaan valtakunnansyyttäjää ja apulaisvaltakunnansyyttäjää syytettäisiin virkarikoksesta korkeimmassa oikeudessa.

Pykälän 2 momentin mukaan valtiosyyttäjää syytettäisiin virkarikoksesta ensiasteena hovioikeudessa.

Pykälän 3 momentin mukaan johtavaa aluesyyttäjää, erikoissyyttäjää, aluesyyttäjää ja apulaissyyttäjää syytettäisiin virkarikoksesta ensiasteena hovioikeudessa.

Valtakunnansyyttäjän ja apulaisvaltakunnansyyttäjän sekä valtiosyyttäjien osalta syyttäjänä toimisi joko valtioneuvoston oikeuskansleri tai eduskunnan oikeusasiamies. Säännöstä muutettaisiin tältä osin valtiosyyttäjien osalta. Johtavan aluesyyttäjän, erikoissyyttäjän, aluesyyttäjän ja apulaissyyttäjän osalta syyttäjänä toimisi valtakunnansyyttäjä tai hänen määräämänsä syyttäjä. Koska kaikki syyttäjät toimivat yhdessä virastossa, määräisi valtakunnansyyttäjä syyttäjän näihin virkarikosasioihin lain 24 §:n esteellisyysäännökset huomioon ottaen. Syyttäjä voitaisiin määrätä toiselta alueelta tai valtakunnansyyttäjän toimistosta.

28 §. Syyttäjälaitosta koskevien vahingonkorvausasioiden käsittely. Syyttäjälaitosta koskevien vahingonkorvausasioiden käsittelystä säädettäisiin valtion vahingonkorvaustoiminnasta annettussa laissa. Kyseisen lain toimialaan kuuluvassa vahingonkorvausasiassa toimivaltainen viranomainen on Valtiokonttori, jonka tulee ennen vahingonkorvausasian ratkaisua varata sille viranomaiselle, jonka toimialalla vahinko on aiheutettu, tilaisuus tulla kuulluksi, jollei kuuleminen ole ilmeisen tarpeetonta. Syyttäjälaitoksen edustamisesta voidaan tarkemmin määrätä Syyttäjälaitoksen työjärjestyksessä.

29 §. Tarkemmat säännökset. Pykälässä säädettäisiin asetuksenantovaltuus sellaisista asioista, joista ei ole muualla laissa säädetty erikseen. Valtioneuvoston asetuksella säädettäisiin syyttäjien kielitaitoa koskevista kelpoisuusvaatimuksista, muiden Syyttäjälaitoksen virkamiesten kuin syyttäjien kelpoisuudesta ja nimittämisestä ja hallintokanteluasioiden ratkaisemisesta.

Valtioneuvoston asetuksella voitaisiin antaa tarkempia säännöksiä Syyttäjälaitoksen organisaatiosta ja syyttäjälalueista, henkilöstöstä, syyttäjien tehtävistä sekä niihin määräämisestä, syyttäjien nimittämisestä määräaikaiseen virkasuhteeseen ja henkilöstön virkasuhdetta koskevasta päätösvallasta. Myös syyttäjien hallinnollisista tehtävistä voitaisiin säätää valtioneuvoston asetuksella. Tällä tarkoitettaisiin syyttäjille kuuluvia muita kuin syyttäjän tehtäviä. Asetuksella voitaisiin säätää esimerkiksi syyttäjän hallinnollisista tehtävistä syyttäjälalueella, erikoissyyttäjänä tai valtiosyyttäjänä.

30 §. Syyttäjälaitoksen työjärjestys. Syyttäjälaitoksen työjärjestyksen vahvistaisi valtakunnan-syyttäjä. Työjärjestyksessä voitaisiin määrätä virkamiesten tehtävien hoitamisesta ja sijaisista, rikosasioiden jakamisesta syyttäjälalueella, syyttäjän tehtävien järjestämisestä, asioiden käsittelystä sekä muista sisäiseen hallintoon kuuluvista, toiminnan järjestämiseksi tarpeellisista asioista.

5 luku. Voimaantulo ja siirtymäsäännökset

31 §. Voimaantulo. Laki tulisi voimaan syksyllä 2018.

Lailla kumottaisiin syyttäjälaitoksesta annettu laki.

32 §. Viittaussäännös. Muualla lainsäädännössä on useita viittauksia viralliseen syyttäjään, Valtakunnansyyttäjänvirastoon, syyttäjänvirastoon, johtavaan kihlakunnansyyttäjään ja kihlakunnansyyttäjään. Näitä säännöksiä sovellettaisiin tämän lain voimaan tultua syyttäjään, valtakunnansyyttäjän toimistoon, syyttäjälalueeseen, johtavaan aluesyyttäjään ja aluesyyttäjään.

33 §. Tehtäviä koskevat siirtymäsäännökset.

Pykälässä säädettäisiin siitä, että lain voimaan tullessa syyttäjänvirastoissa ja Valtakunnansyyttäjänvirastossa vireillä olevat asiat, syyttäjänvirastojen ja Valtakunnansyyttäjänviraston tekemät sopimukset sekä niistä johtuvat oikeudet ja velvollisuudet siirtyisivät Syyttäjälaitokselle.

34 §. Henkilöstöä koskevat siirtymäsäännökset. Pykälässä olisi säännökset koskien henkilöstön asemaa lain voimaan tullessa.

1.2 -1.12 Liitelait

Muihin tämän esityksen yhteydessä muutettaviksi ehdotettuihin lakeihin kuin lakiin Syyttäjälaitoksesta tehtäisiin teknistyypisiä korjauksia.

Rikosoikeudellisia menettelyjä koskevien toimivaltaristiriitojen ehkäisemisestä ja ratkaisemisesta sekä esitutkinnan ja syytetoimien siirtämisestä Suomen ja muiden Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä annettuun lakiin, Eurojustia koskevan päätöksen eräiden määräysten täytäntöönpanosta annettuun lakiin, oikeushallinnon valtakunnallisesta tietojärjestelmästä annettuun lakiin, viranomaisten sineteistä ja leimoista annettuun lakiin ja ehdokkaiden nimeämisestä kansainvälisten tuomioistuinten ja Euroopan unionin tuomioistuimen tuomarin ja jäsenen

tehtäviin annettuun lakiin tehtäisiin muutos, jossa Valtakunnansyyttäjän virasto korvattaisiin nimikkeellä valtakunnansyyttäjän toimisto.

Sotilasoikeudenkäyntilakiin, tuomittujen siirtoa Euroopan unionissa koskevan puitepäättöksen lainsäädännön alaan kuuluvien säännösten kansallisesta täytäntöönpanosta ja puitepäättöksen soveltamisesta annettuun lakiin, rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta Suomen ja muiden Pohjoismaiden välillä annettuun lakiin, rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta Suomen ja muiden Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä annettuun lakiin ja tutkintavankeuden vaihtoehtona määrättyjä valvontatoimia koskevan puitepäättöksen lainsäädännön alaan kuuluvien säännösten kansallisesta täytäntöönpanosta ja puitepäättöksen soveltamisesta annettuun lakiin tehtäisiin muutos, jossa kihlakunnansyyttäjän nimike korvattaisiin aluesyyttäjän ja erikoissyyttäjän nimikkeillä.

Oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 12 §:ään tehtäisiin korjaus syyttäjälaitoslakia koskevaan pykäläviittaukseen.

2 Tarkemmat säännökset ja määräykset

Valtioneuvoston asetuksella säädettäisiin tarkemmin valtakunnansyyttäjän toimiston organisaatiosta ja sijaintipaikasta sekä syyttäjälajeista. Asetuksessa määriteltäisiin tarkemmin syyttäjälajien toimialueeseen kuuluvat kunnat sekä syyttäjälajien toimipaikat.

Syyttäjien kielitaitoa koskevista kelpoisuusvaatimuksista, muiden Syyttäjälaitoksen virkamiesten kuin syyttäjien kelpoisuudesta ja nimittämisestä sekä hallintokanteluasioiden ratkaisemisesta säädettäisiin valtioneuvoston asetuksella.

Syyttäjälaitoksen henkilöstöstä, syyttäjien tehtävistä ja niihin määräämisestä, syyttäjien nimityksistä määräaikaiseen virkasuhteeseen ja henkilöstön virkasuhdetta koskevasta päätösvalasta voitaisiin antaa tarkemmat säännökset valtioneuvoston asetuksella.

Syyttäjälaitoksen henkilöstöä koskevat asetuksenantovaltuudet olisi koottu lain 29 §:ään.

Asetusta täydentäviä määräyksiä annettaisiin Syyttäjälaitoksen työjärjestyksessä.

3 Voimaantulo

Laki ehdotetaan tulemaan voimaan 31 päivänä lokakuuta 2018. Lain siirtymäsäännöksissä säädettäisiin asioiden käsittelystä ja henkilökunnan asemasta siirtymävaiheen yhteydessä.

4 Suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys

Esityksessä ehdotetaan perustettavaksi oikeusministeriön hallinnonalalle uusi Syyttäjälaitosnimen viranomainen. Uudesta viranomaisesta säädettäisiin lain tasolla perustuslain 119 §:n 2 momentissa edellytetyllä tavalla. Mainitun momentin mukaan valtionhallinnon toimielinten yleisistä perusteista on säädettävä lailla, jos niiden tehtäviin kuuluu julkisen vallan käyttöä. Valtion alue- ja paikallishallinnon perusteista säädetään niin ikään lailla. Perustuslain yksityiskohtaisten perustelujen (HE 1998/1) mukaan yleisinä perusteina on pidettävä yksikön nimeä, toimialaa ja pääasiallisia tehtäviä. Julkisella vallalla tarkoitetaan samaa kuin perustuslain 2 §:n 3 momentissa. Julkisen vallan käyttämisestä on siten kysymys esimerkiksi silloin kun voidaan tehdä päätöksiä yksilön oikeuksista ja velvollisuuksista taikka käyttää pakkokeinoja tai puuttua muuten yksilön perusoikeuksiin.

Syyttäjälaitoksessa tehdään päätöksiä, jotka vaikuttavat yksilön perusoikeuksiin. Syytetoimisaan itsenäiset ja riippumattomat syyttäjät käyttävät tehtävissään julkista valtaa ja lainkäyttövaltaa. Valtakunnansyyttäjä toimii lisäksi ylimpänä syyttäjänä ja kaikkien syyttäjien esimiehenä. Nyt säädettävässä laissa säädettäisiin organisaation nimestä, pääasiallisista tehtävistä sekä syyttäjien tehtävistä, toimivaltuuksista, oikeuksista ja velvollisuuksista. Organisaation yleisistä perusteista on siten säädettävä lailla.

Lailla ei muutettaisi syyttäjälaitokselle kuuluvia tehtäviä tai laajennettaisi syyttäjien toimivaltuuksia. Valtakunnansyyttäjällä nykyisessä laissa säädettyä oikeutta antaa henkilölle syyttäjänvaltuudet tarkennettaisiin, mutta tarkennus olisi nykyisiä toimivaltuuksia rajaava.

Syyttäjälueen päällikkönä toimiva johtava aluesyyttäjä nimitettäisiin virkaansa enintään viiden vuoden määräajaksi. Aiemmin itsenäisten syyttäjänvirastojen päällikköinä toimineet johtavat kihlakunnansyyttäjät toimivat vakituksessa johtavan kihlakunnansyyttäjän virassa. Valtionhallinnossa on viime vuosina siirrytty yhä enemmän siihen, että ylimmän johdon virkoihin nimitettäisiin määräajaksi. Syyttäjälaitoksen johtajana toimiva valtakunnansyyttäjä on virkamieslain 9 a §:n mukaan vakinaisessa virassa, vaikka ministeriön alaisten virastojen johtajat pääsääntöisesti ovat määräaikaisia. Syyttäjälaitoksessa valtakunnansyyttäjän alaisuudessa toimivat syyttäjälueiden päälliköt toimivat siten käytännössä toisella johtamistasolla.

Perustuslakivaliokunta on lausunnossaan PeVL 14/2016 vp katsonut, ettei perustuslain tuomareiden virassapysymisoikeutta koskevasta perustuslain 103 §:n säännöksestä johdu ehdotonta estettä nimittää tuomari määräajaksi. Myös lakivaliokunta on mietinnössään LaVM 8/2016 vp ottanut kantaa päällikkötuomarien virkojen määräaikaistamiseen. Päällikkötuomarin tehtävässä on kyse ennen muuta johtamisesta, ei tuomiovallan käytöstä lainkäyttötehtävässä, ottaen huomioon muun muassa tuomioistuinten koon kasvaminen. Valiokunta on korostanut johtamisen merkitystä ja todennut, että päällikkötuomarin viran määräaikaistaminen vastaa valtionhallinnon johtavien virkojen osalta noudatettua linjaa. Päällikkötuomarin tehtävissä onnistumista on perusteltua arvioida aika ajoin. Lakivaliokunta on pitänyt päällikkötuomarin viran määräaikaistamista perusteltuna. Näin ollen ja ottaen huomioon myös se, että syyttäjiä ei perustuslain 104 §:n säännöksessä ole rinnastettu tuomareihin, on johtavien aluesyyttäjien virkojen määräaikaistamista pidettävä perustuslain mukaisena.

Hallituksen esitykseen ei sisälly sellaisia perustuslain tai säätämisyjärjestyksen kannalta merkityksellisiä ongelmia, jotka edellyttäisivät perustuslakivaliokunnan käsittelyä.

Edellä esitetyn perusteella annetaan eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

1.

Laki

Syyttäjälaitoksesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 luku

Tehtävät ja organisaatio

1 §

Soveltamisala

Tässä laissa säädetään Syyttäjälaitoksen tehtävistä ja hallinnosta sekä syyttäjien tehtävistä.

2 §

Syyttäjälaitoksen tehtävä

Syyttäjälaitos vastaa syyttäjäntoimen järjestämisestä.

3 §

Syyttäjälaitoksen organisaatio

Syyttäjälaitoksen keskushallintoyksikkönä toimii valtakunnansyyttäjän toimisto. Syyttäjälaitoksen toiminnan järjestämistä varten maa jakautuu syyttäjälueille. Syyttäjälueeseen kuuluu yksi tai useampi kunta.

Ylimpänä syyttäjänä ja syyttäjien esimiehenä toimii valtakunnansyyttäjä.

Syyttäjälaitos kuuluu oikeusministeriön hallinnonalaan.

4 §

Valtakunnansyyttäjän toimiston tehtävät

Valtakunnansyyttäjän toimiston tehtävänä on:

- 1) ohjata ja kehittää Syyttäjälaitosta ja syyttäjäntoimintaa;
- 2) vastata Syyttäjälaitoksen toiminnan tuloksellisuudesta;
- 3) valvoa syyttäjien toiminnan laillisuutta ja yhdenmukaisuutta;
- 4) Syyttäjälaitoksen yleinen hallinto, viestintä ja koulutus;
- 5) hoitaa toimialaansa kuuluvaa kansallista ja kansainvälistä yhteistyötä;
- 6) vastata poliisimiehen tekemäksi epäiltyjen rikosten tutkinnanjohtajina toimivien syyttäjien toiminnan järjestämisestä.

5 §

Syyttäjäalueen tehtävät

Syyttäjäalue vastaa syyttäjätehtävien järjestämisestä alueellaan käsiteltävissä rikosasioissa. Rikosasioiden jakamisesta syyttäjäalueiden käsiteltäväksi voidaan määrätä aluejaosta poiketen, jos se on tarpeen työn tasaamisen, käsittelyn joutuisuuden, erityisosaamisen tai muun erityisen syyn vuoksi.

Omalla toimialueellaan syyttäjäalue kehittää syyttäjätoimintaa valtakunnansyyttäjän toimiston ohjauksessa, vastaa syyttäjätoiminnan tuloksellisuudesta, valvoo syyttäjien toiminnan laillisuutta ja yhdenmukaisuutta sekä huolehtii viranomaisyhteistyöstä ja muusta syyttäjän tehtäviin liittyvästä yhteistyöstä.

Lisäksi syyttäjäalueen tehtävänä on huolehtia muista valtakunnansyyttäjän toimiston sille erikseen määrittämistä tehtävistä.

6 §

Ahvenanmaan syyttäjäalue

Ahvenanmaan maakunnassa syyttäjätehtävien järjestämisestä alueellaan käsiteltävissä rikosasioissa vastaa Ahvenanmaan syyttäjäalue, ja sen toimipaikka on Maarianhamina.

Ahvenanmaan syyttäjäalueella käytettävästä kielestä ja henkilöstön kielitaidosta säädetään Ahvenanmaan itsehallintolain (1144/1991) 6 luvussa.

Johtavaan maakunnansyyttäjään ja maakunnansyyttäjään sovelletaan, mitä tässä laissa säädetään johtavasta aluesyyttäjästä ja aluesyyttäjästä.

2 luku

Syyttäjät ja syyttäjän tehtävät

7 §

Syyttäjät

Syyttäjiä ovat:

- 1) valtakunnansyyttäjä ja apulaisvaltakunnansyyttäjä;
- 2) valtionsyyttäjä;
- 3) johtava aluesyyttäjä ja johtava maakunnansyyttäjä;
- 4) erikoissyyttäjä;
- 5) aluesyyttäjä ja maakunnansyyttäjä;
- 6) apulaissyyttäjä.

Suomen kansallisesta jäsenestä Eurojustissa säädetään Eurojustia koskevan päätöksen eräiden määräysten täytäntöönpanosta annetussa laissa (742/2010).

8 §

Erityissyyttäjät

Erityissyyttäjiä ovat valtioneuvoston oikeuskansleri ja eduskunnan oikeusasiamies, joiden syyteoikeudesta säädetään perustuslain 110 §:ssä.

9 §

Syyttäjän tehtävät

Syyttäjän tehtävänä on huolehtia rikosoikeudellisen vastuun toteuttamisesta hänen käsiteltävään olevassa asiassa tasapuolisesti, joutuisasti ja taloudellisesti asianosaisten oikeusturvan ja yleisen edun edellyttämällä tavalla.

10 §

Syyttäjän toimivalta

Syyttäjällä on itsenäinen ja riippumaton syyteharkintavalta. Syyttäjä on toimivaltainen syyttäjäntehtävissä koko maassa.

11 §

Valtakunnansyyttäjän tehtävät ylimpänä syyttäjänä ja ratkaisuvalta

Valtakunnansyyttäjän tehtävänä on:

1) toimia syyttäjänä niissä asioissa, jotka hänelle lain mukaan kuuluvat tai jotka hän ottaa käsiteltäväkseen;

2) päättää syyttäjän valituslupahakemuksen jättämisestä korkeimpaan oikeuteen ja syyttäjien edustamisesta korkeimmassa oikeudessa;

3) valvoa ja edistää syyttäjätönnön oikeudellista laatua ja yhdenmukaisuutta;

4) määrätä esitutkintalain (805/2011) 2 luvun 4 §:ssä tarkoitettut, poliisimiehen tekemäksi epäiltyjen rikosten tutkinnanjohtajina toimivat syyttäjät.

Valtakunnansyyttäjä voi ottaa itse ratkaistavakseen alaiselleen syyttäjälle kuuluvan asian tai määrätä alaisensa syyttäjän ajamaan syytettä, jonka nostamisesta hän on päättänyt. Valtakunnansyyttäjä voi myös määrätä asian alaisensa syyttäjän syyteharkintaan.

Valtakunnansyyttäjä voi antaa nimetyille syyttäjänvirastaan virkavapaalla olevalle, toisessa virkasuhteessa olevalle virkamiehelle määrääjäksi sellaiset syyttäjänvaltuudet, joita tämä määrättyssä tehtävässään tarvitsee. Syyttäjänvaltuuksia käyttävään henkilöön sovelletaan muutoin, mitä syyttäjistä säädetään.

12 §

Apulaisvaltakunnansyyttäjä

Apulaisvaltakunnansyyttäjä toimii valtakunnansyyttäjän apuna ja sijaisena.

Apulaisvaltakunnansyyttäjä ratkaisee hänen käsiteltäväkseen kuuluvat asiat samoin valtuuksin kuin valtakunnansyyttäjä.

13 §

Valtionsyyttäjät

Valtakunnansyyttäjän toimistossa on valtionsyyttäjiä.

Valtionsyyttäjä toimii syyttäjänä hänen käsiteltäväkseen määrättyissä asioissa.

14 §

Erikoissyyttäjät

Erikoissyyttäjä toimii syyttäjänä erikoistumisalaansa kuuluvissa erityisen vaativissa rikosasioissa sekä muissa hänelle määrätyissä rikosasioissa.

15 §

Johtavat aluesyyttäjät, aluesyyttäjät ja apulaissyyttäjät

Johtavat aluesyyttäjät, aluesyyttäjät ja apulaissyyttäjät toimivat syyttäjänä syyttäjäalueella käsiteltävissä rikosasioissa ja muissa heille määrätyissä asioissa.

16 §

Kelpoisuusvaatimukset

Valtakunnansyyttäjän ja apulaisvaltakunnansyyttäjän kelpoisuusvaatimuksena on muu oikeustieteen ylempi korkeakoulututkinto kuin kansainvälisen ja vertailevan oikeustieteen maisterin tutkinto, tehtävän edellyttämä monipuolinen kokemus sekä käytännössä osoitettu johtamistaito ja johtamiskokemus.

Muiden syyttäjien kelpoisuusvaatimuksena on muu oikeustieteen ylempi korkeakoulututkinto kuin kansainvälisen ja vertailevan oikeustieteen maisterin tutkinto. Johtavien aluesyyttäjien kelpoisuusvaatimuksena on lisäksi käytännössä osoitettu johtamistaito.

17 §

Nimittäminen

Valtakunnansyyttäjän nimittämisestä säädetään perustuslaissa. Apulaisvaltakunnansyyttäjän nimittää tasavallan presidentti valtioneuvoston esityksestä.

Valtionsyyttäjän nimittää valtioneuvosto valtakunnansyyttäjän toimiston esityksestä.

Johtavan aluesyyttäjän, erikoissyyttäjän ja aluesyyttäjän nimittää valtakunnansyyttäjän toimisto. Johtavan aluesyyttäjän virkaan nimitetään enintään viiden vuoden määräajaksi.

Apulaissyyttäjän nimittää määräaikaiseen virkasuhteeseen syyttäjäalue.

3 luku

Johtaminen ja asioiden ratkaiseminen

18 §

Johtaminen

Valtakunnansyyttäjän toimistoa johtaa valtakunnansyyttäjä.

Syyttäjäaluetta johtaa johtava aluesyyttäjä. Johtavan aluesyyttäjän apuna voi toimia yksi tai useampi apulaispäällikkö.

19 §

Hallinnollisten asioiden ratkaiseminen

Valtakunnansyyttäjä ratkaisee koko Syyttäjälaitosta koskevat hallinnolliset asiat, jollei niitä ole säädetty tai määrätty muun virkamiehen ratkaistavaksi.

Valtakunnansyyttäjän toimistossa käsiteltävät hallinnolliset asiat ratkaisee valtakunnansyyttäjä, jollei asiaa ole säädetty tai määrätty muun virkamiehen ratkaistavaksi. Muun virkamiehen kuin valtakunnansyyttäjän tai apulaisvaltakunnansyyttäjän ratkaistavaksi ei voida antaa hallinnollista asiaa, joka on laissa säädetty valtakunnansyyttäjän ratkaistavaksi. Valtakunnansyyttäjä voi pidättää itselleen päätösvallan asiassa, jonka muu valtakunnansyyttäjän toimiston virkamies muuten saisi ratkaista.

Syyttäjäläyryellä käsiteltävät hallinnolliset asiat ratkaisee johtava aluesyyttäjä, jollei asiaa ole säädetty tai Syyttäjälaitoksen työjärjestyksellä määrätty apulaispäällikön tai muun virkamiehen ratkaistavaksi. Johtava aluesyyttäjä voi pidättää itselleen päätösvallan hallinnollisessa asiassa, jonka muu syyttäjäläyryen virkamies muuten saisi ratkaista.

20 §

Rikosasioiden jakaminen

Rikosasiat on jaettava syyttäjien käsiteltäviksi siten, että asianosaisten oikeus saada asiansa ratkaistuksi riippumattomasti, puolueettomasti ja joutuisasti turvataan.

Valtakunnansyyttäjä voi määrätä samaan rikosasiaan useamman syyttäjän. Samalla tulee määrätä heidän keskinäisestä vastuunjaostaan. Johtava aluesyyttäjä voi antaa tällaisen määräyksen alaisuudessaan toimiville syyttäjille.

21 §

Rikosasian siirtäminen toiselle syyttäjälle

Syyttäjä voi antaa käsiteltävänä olevan rikosasian toisen syyttäjän tehtäväksi tämän suostumuksella, jos se on asian laatu ja muut seikat huomioon ottaen tarkoituksenmukaista. Tämä edellyttää kummankin syyttäjän esimiehen suostumusta.

4 luku

Erinäiset säännökset

22 §

Tiedonsaantioikeus

Syyttäjällä on salassapitosäännösten estämättä oikeus maksutta saada viranomaiselta ja julkista tehtävää hoitamaan asetetulta yhteisöltä virkatehtävien suorittamista varten tarpeelliset tiedot ja asiakirjat, jollei sellaisen tiedon tai asiakirjan antamista syyttäjälle tai tietojen käyttämistä todisteena ole laissa kielletty tai rajoitettu.

Syyttäjällä on oikeus saada virkatehtävien suorittamista varten tarpeelliset tiedot yhteisön jäsentä, tilintarkastajaa, hallituksen jäsentä tai työntekijää velvoittavan yritys-, pankki- tai vakuutussalaisuuden estämättä. Syyttäjällä on oikeus saada syyteharkinnassa tarvitsemiaan, sakkorangaistuksia ja niiden täytäntöönpanoa koskevia tietoja Oikeusrekisterikeskuksen sakkorekisteristä.

Syyttäjällä ei kuitenkaan ole 1 momentissa tarkoitettua oikeutta saada tietoja, jotka viranomaisen tai julkista tehtävää hoitamaan asetettu yhteisö on saanut luvan perusteella tieteellistä tutkimusta, tilastointia tai suunnittelu- ja selvitystehtäviä varten.

23 §

Vaitiolovelvollisuus ja vaitiolo-oikeus

Mitä poliisilain (872/2011) 7 luvun 1 §:ssä säädetään poliisin henkilöstöön kuuluvan vaitiolovelvollisuudesta ja 5 §:ssä ilmaisovelvollisuudesta, sovelletaan myös Syyttäjälaitoksen henkilöstöön kuuluvaan

Syyttäjällä on vaitiolo-oikeus poliisilain 7 luvun 3 §:n 1 momentissa tarkoitetuista tiedoista, jotka hän on saanut toimiessaan esitutkintalain 2 luvun 4 §:ssä tarkoitettuna tutkinnanjohtajana.

Syyttäjän vaitiolovelvollisuudesta ja vaitiolo-oikeudesta hänen vahvistaessaan eurooppalaisen tutkintamääräyksen säädetään rikosasioita koskevaa eurooppalaista tutkintamääräystä koskevan direktiivin täytäntöönpanosta annetussa laissa (430/2017).

Syyttäjälaitoksen henkilöstöön kuuluvan velvollisuudesta todistaa oikeudenkäynnissä 1 momentissa tarkoitettua vaitiolovelvollisuudesta tai 2 momentissa tarkoitettua vaitiolo-oikeudesta huolimatta säädetään oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 12 §:n 3 momentissa.

24 §

Esteellisyys

Syyttäjä on esteellinen, jos:

- 1) hän tai hänen läheisensä on asianosainen;
- 2) asiassa on odotettavissa erityistä hyötyä tai vahinkoa hänelle tai hänen läheiselleen;
- 3) hän tai hänen läheisensä avustaa tai edustaa asianosaista taikka sitä, jolle asiassa on odotettavissa erityistä hyötyä tai vahinkoa;
- 4) hän on palvelussuhteessa tai käsiteltävään asiaan liittyvässä toimeksiantosuhteessa asianosaiseen taikka siihen, jolle asiassa on odotettavissa hyötyä tai vahinkoa;
- 5) hän on hallituksen tai siihen rinnastettavan toimielimen tai hallintoneuvoston jäsenenä taikka toimitusjohtajana tai sitä vastaavassa asemassa sellaisessa yhteisössä, säätiössä tai julkisoikeudellisessa laitoksessa, joka on asianosainen tai jolle asiassa on odotettavissa erityistä hyötyä tai vahinkoa; tai
- 6) muu kuin 1–5 kohdassa tarkoitettu seikka on omiaan antamaan perustellun aiheen epäillä hänen puolueettomuuttaan asiassa.

Syyttäjän läheisellä tarkoitetaan hallintolain (434/2003) 28 §:n 2 ja 3 momentissa tarkoitettuja henkilöitä.

Syyttäjä saa esteellisenäkin ryhtyä toimeen, joka ei siedä viivytystä. Syyttäjän on ilmoitettava esteellisyydestään sille, joka määrää hänelle sijaisen.

25 §

Varallaolo

Valtakunnansyyttäjä voi järjestää syyttäjien virastoajan ulkopuolisen varallaolon tarkoituksenmukaisella tavalla.

Johtava aluesyyttäjä voi määrätä syyttäjän olemaan virastoaikana varalla, jos se on tarpeen syyttäjän tavoitettavuuden varmistamiseksi tämän päätösvaltaan kuuluvien kiireellisten asioiden ratkaisemiseksi.

Valtakunnansyyttäjän varallaolotehtävään määräämällä syyttäjällä on varalla ollessaan toimivalta päättää toimenpiteistä toisen syyttäjän käsiteltäväksi määrättyssä asiassa, jos toimenpite ei siedä viivytystä.

26 §

Asiamiehenä tai avustajana toimiminen

Syyttäjän oikeuteen toimia asiamiehenä tai avustajana oikeudenkäynnissä sovelletaan, mitä oikeudenkäymiskaaren 15 luvun 3 §:ssä säädetään virkamiehestä ja yleisen tuomioistuimen lainoppineesta jäsenestä.

Syyttäjän velvollisuudesta ajaa asianomistajan yksityisoikeudellista vaatimusta säädetään oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain (689/1997) 3 luvun 9 §:ssä.

27 §

Virkasyytteen käsittely

Valtakunnansyyttäjää ja apulaisvaltakunnansyyttäjää syytetään virkarikoksesta korkeimmasa oikeudessa. Syyttäjänä on joko valtioneuvoston oikeuskansleri tai eduskunnan oikeusasiamies.

Valtionsyyttäjää syytetään virkarikoksesta hovioikeudessa. Syyttäjänä on joko oikeuskansleri tai oikeusasiamies.

Johtavaa aluesyyttäjää, erikoissyyttäjää, aluesyyttäjää ja apulaissyyttäjää syytetään virkarikoksesta hovioikeudessa. Syyttäjänä on valtakunnansyyttäjä tai hänen määräämänsä syyttäjä.

28 §

Syyttäjälaitosta koskevien vahingonkorvausasioiden käsittely

Syyttäjälaitosta koskevien vahingonkorvausasioiden käsittelystä säädetään valtion vahingonkorvaustoiminnasta annetussa laissa (978/2014).

29 §

Tarkemmat säännökset

Valtioneuvoston asetuksella säädetään syyttäjien kielitaitoa koskevista kelpoisuusvaatimuksista, muiden Syyttäjälaitoksen virkamiesten kuin syyttäjien kelpoisuudesta ja nimittämisestä sekä hallintokanteluasioiden ratkaisemisesta.

Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä Syyttäjälaitoksen organisaatiosta ja syyttäjälalueista, henkilöstöstä, syyttäjien tehtävistä ja niihin määräämisestä, syyttäjien nimittämisestä määräaikaiseen virkasuhteeseen sekä henkilöstön virkasuhdetta koskevasta päätösvallassa.

30 §

Syyttäjälaitoksen työjärjestys

Työskentelyn järjestämisestä Syyttäjälaitoksessa määrätään valtakunnansyyttäjän vahvistamassa Syyttäjälaitoksen työjärjestyksessä. Työjärjestyksessä voidaan määrätä virkamiesten tehtävien hoitamisesta ja sijaisista, rikosasioiden jakamisesta syyttäjälalueella, syyttäjän tehtä-

vien järjestämisestä, asioiden käsittelystä sekä muista Syyttäjälaitoksen hallintoon kuuluvista, toiminnan järjestämiseksi tarpeellisista asioista.

5 luku

Voimaantulo

31 §

Voimaantulo

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Tällä lailla kumotaan syyttäjälaitoksesta annettu laki (439/2011), jäljempänä kumottu laki.

32 §

Viittaussäännös

Mitä muualla laissa säädetään virallisesta syyttäjästä, sovelletaan syyttäjään.

Mitä muualla laissa säädetään Valtakunnansyyttäjänvirastosta, koskee valtakunnansyyttäjän toimistoa.

Mitä muualla laissa säädetään syyttäjänvirastosta, johtavasta kihlakunnansyyttäjästä ja kihlakunnansyyttäjistä, koskee vastaavasti syyttäjäaluetta, johtavaa aluesyyttäjää ja aluesyyttäjää.

Jos muussa laissa tai sen nojalla annetussa säännöksessä viitataan kumottuun lakiin, viittauksen on katsottava tarkoittavan tämän lain vastaavaa säännöstä.

33 §

Tehtäviä koskevat siirtymäsäännökset

Tämän lain tullessa voimaan syyttäjänvirastoissa ja Valtakunnansyyttäjänvirastossa vireillä olevat asiat, syyttäjänvirastojen ja Valtakunnansyyttäjänviraston tekemät sopimukset ja sitoumukset sekä niistä johtuvat oikeudet ja velvollisuudet siirtyvät Syyttäjälaitokselle.

34 §

Henkilöstöä koskevat siirtymäsäännökset

Henkilöstön asemasta säädetään valtion virkamieslain (750/1994) 2 luvussa.

Tämän lain tullessa voimaan syyttäjänvirastojen ja Valtakunnansyyttäjänviraston virat muuttuvat Syyttäjälaitoksen yhteisiksi viroiksi. Tässä tarkoitettu viran muuttuminen ei edellytä virkaan nimitetyn virkamiehen suostumusta.

Tämän lain tullessa voimaan syyttäjänvirastojen johtavan kihlakunnansyyttäjän virat lakkaavat ja virkasuhteet päättyvät ilman irtisanomista. Johtavat kihlakunnansyyttäjät siirtyvät aluesyyttäjän virkaan lain voimaantuloajankohdan mukaisten toimipaikkojensa mukaisille alueille ja yksiköihin. Kihlakunnansyyttäjien virat muuttuvat aluesyyttäjien viroiksi ja virat sijoittuvat lain voimaantuloajankohdan mukaisten toimipaikkojensa mukaisille alueille ja yksiköihin.

Sellaiset kihlakunnansyyttäjän virat, joihin nimitetyt ovat lain voimaan tullessa määrättyinä toistaiseksi voimassa olevaan erikoissyyttäjän tehtävään, muuttuvat lain voimaan tullessa erikoissyyttäjien viroiksi. Erikoissyyttäjien viroiksi muuttuvat myös ne kihlakunnansyyttäjän virat, jotka on perustettu erikoissyyttäjien tehtävien hoitamiseksi.

2.

Laki

rikosoikeudellisia menettelyjä koskevien toimivaltaristiriitojen ehkäisemisestä ja ratkaisemisesta sekä esitutkinnan ja syytetoimien siirtämisestä Suomen ja muiden Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä annetun lain 3 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan rikosoikeudellisia menettelyjä koskevien toimivaltaristiriitojen ehkäisemisestä ja ratkaisemisesta sekä esitutkinnan ja syytetoimien siirtämisestä Suomen ja muiden Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä annetun lain (295/2012) 3 §:n 2 ja 3 momentti seuraavasti:

3 §

Toimivaltaiset viranomaiset

Valtakunnansyyttäjän toimisto ja keskusrikospoliisi ovat toimivaltaisia hoitamaan tässä luvussa säänneltyjä tehtäviä, jos asianomaiseen rikosasiaan ei ole määrätty syyttäjää tai sillä ei ole tutkinnanjohtajaa. Valtakunnansyyttäjän toimiston on ilmoitettava keskusrikospoliisille vastaanottamastaan yhteydenottopyynnöstä. Keskusrikospoliisin on tehtävä vastaava ilmoitus valtakunnansyyttäjän toimistolle.

Valtakunnansyyttäjän toimiston ja keskusrikospoliisin tehtävänä on avustaa toimivaltaista viranomaista tässä luvussa säännellyssä yhteydenpidossa. Lisäksi valtakunnansyyttäjän toimiston ja keskusrikospoliisin tehtävänä on avustaa toisen jäsenvaltion toimivaltaisia viranomaisia 1 momentissa tarkoitetun viranomaisen löytymiseksi.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

3.

Laki

Eurojustia koskevan päätöksen eräiden määräysten täytäntöönpanosta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan Eurojustia koskevan päätöksen eräiden määräysten täytäntöönpanosta annetun lain (742/2010) 2 §:n 2 momentti, 4 §:n 1 momentti, 5 §:n 1 momentti, 7 ja 12 § seuraavasti:

2 §

Kansallinen jäsen

Kansallinen jäsen nimitetään määräaikaiseen virkasuhteeseen valtiosyyttäjäksi valtakunnansyyttäjän toimistoon. Jäsenen nimittämiseen ja kelpoisuusvaatimuksiin sovelletaan, mitä valtiosyyttäjän nimittämisestä ja kelpoisuusvaatimuksista säädetään.

4 §

Varajäsen

Kansallisella jäsenellä on vähintään yksi varajäsen. Varajäsenen on täytettävä kansallisen jäsenen kelpoisuusvaatimukset. Varajäsen toimii tarvittaessa jäsenen sijaisena. Varajäsenen toimikausi on neljä vuotta, ja se voidaan uudistaa. Valtakunnansyyttäjän toimisto määrää varajäsenen.

5 §

Kansallisen jäsenen avustaja

Kansallisella jäsenellä on vähintään yksi avustaja. Kansallisen jäsenen kelpoisuusvaatimukset täyttävä avustaja toimii tarvittaessa kansallisen jäsenen sijaisena. Avustajan toimikausi on neljä vuotta, ja se voidaan uudistaa. Valtakunnansyyttäjän toimisto määrää avustajan.

7 §

Kansalliset yhteyshenkilöt

Valtakunnansyyttäjän toimisto nimeää yhden tai useamman Eurojust-päätöksen 12 artiklan 1 kohdassa tarkoitetun kansallisen yhteyshenkilön.

12 §

Henkilötietojen tarkastaminen

Eurojustin käsittelemien henkilötietojen tarkastamista koskeva pyyntö on esitettävä valtakunnansyyttäjän toimistolle. Valtakunnansyyttäjän toimiston on viipymättä toimitettava pyyntö Eurojustin käsiteltäväksi.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

4.

Laki

oikeushallinnon valtakunnallisesta tietojärjestelmästä annetun lain 12 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan oikeushallinnon valtakunnallisesta tietojärjestelmästä annetun lain (372/2010) 12 §:n 1 momentin 3 kohta ja 2 momentti seuraavasti:

12 §

Oikeushallinnon viranomaisen oikeus käyttää toisen oikeushallinnon viranomaisen tallettamia tietoja

Oikeushallinnon viranomainen saa salassapitosäännösten estämättä sille annetun teknisen käyttöyhteyden avulla hakea esiin ja käyttää toisen oikeushallinnon viranomaisen ratkaisu- ja päätösilmoitusjärjestelmään tai diaari- ja asianhallintatietojen valtakunnalliseen käsittelyjärjestelmään tallettamia tietoja, jos:

3) tietoja luovutetaan valtakunnansyyttäjän toimistolle sille säädetyn valvonta- ja kehittämistehtävän suorittamiseksi.

Korkein oikeus, korkein hallinto-oikeus sekä valtakunnansyyttäjän toimisto voivat niille annetun teknisen käyttöyhteyden avulla hakea esiin ja käyttää tuomioistuin- ja syyttäjäntoiminnan suunnittelua ja seurantaa varten tietoja, jotka syyttäväviranomaiset tai tuomioistuimet ovat tallettaneet raportointi-, tilasto ja arkistojärjestelmään.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

5.

Laki

viranomaisten sineteistä ja leimoista annetun lain 3 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan viranomaisten sineteistä ja leimoista annetun lain (19/2009) 3 §:n 2 momentin 6 kohta seuraavasti:

3 §

Sinettien ja leimojen tunnuskuvat

Suomen vaakunan tunnuskuvaa käyttävät aina sineteissään ja leimoissaan:

6) valtakunnansyyttäjä ja valtakunnansyyttäjän toimisto;

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

6.

Laki

ehdokkaiden nimeämisestä kansainvälisten tuomioistuinten ja Euroopan unionin tuomioistuimen tuomarin ja jäsenen tehtäviin annetun lain 4 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan ehdokkaiden nimeämisestä kansainvälisten tuomioistuinten ja Euroopan unionin tuomioistuimen tuomarin ja jäsenen tehtäviin annetun lain (676/2016) 4 §:n 1 momentti seuraavasti:

4 §

Asiantuntijaneuvottelukunnan kokoonpano

Neuvottelukunnassa on yhdeksän jäsentä. Neuvottelukunnan jäseniä ovat valtioneuvoston kanslian, ulkoasiainministeriön, oikeusministeriön, korkeimman oikeuden, korkeimman hallinto-oikeuden ja valtakunnansyyttäjän toimiston edustajat, yliopistojen oikeustieteellistä tutkimusta ja opetusta tarjoavien yksiköiden edustaja, Suomen Asianajajaliiton edustaja sekä kulloinkin kysymyksessä olevan nimeämisasian valtioneuvostolle esittelevän ministeriön erikseen määräämä henkilö. Kullakin jäsenellä on henkilökohtainen varajäsen.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

7.

Laki

sotilasoikeudenkäyntilain 4 § muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan sotilasoikeudenkäyntilain (326/1983) 4 §:n 1 momentti, sellaisena kuin se on laissa 446/2011, seuraavasti:

4 §

Syyttäjinä sotilasoikeudenkäyntiasioissa toimivat valtakunnansyyttäjän näihin tehtäviin määräämät aluesyyttäjät ja erikoissyyttäjät. Syyttäjistä niissä sotilasoikeudenkäyntiasioissa, jotka hovioikeus käsittelee ensimmäisenä oikeusasteena, säädetään erikseen.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

8.

Laki

tuomittujen siirtoa Euroopan unionissa koskevan puitepäätöksen lainsäädännön alaan kuuluvien säännösten kansallisesta täytäntöönpanosta ja puitepäätöksen soveltamisesta annetun lain 5 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan tuomittujen siirtoa Euroopan unionissa koskevan puitepäätöksen lainsäädännön alaan kuuluvien säännösten kansallisesta täytäntöönpanosta ja puitepäätöksen soveltamisesta annetun lain (1169/2011) 5 §:n 1 momentti seuraavasti:

5 §

Väliaikainen säilöönotto

Täytäntöönpanon varmistamiseksi pidättämiseen oikeutettu virkamies voi puitepäätöksen 14 artiklassa tarkoitetussa tilanteessa ottaa tuomitun säilöön, jos tuomion antanut valtio sitä pyytää. Pyyntö voidaan tehdä suoraan pidättämiseen oikeutetulle virkamiehelle. Säilöön ottamisesta on viipymättä ilmoitettava sille käräjäoikeudelle, jonka tuomiopiiriin kuuluvalla paikalla säilössä pitäminen tapahtuu, kyseisessä tuomiopiirissä toimivalle aluesyyttäjälle tai erikoissyyttäjälle sekä Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikölle.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

9.

Laki

**rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta Suomen ja muiden Pohjoismaiden välillä
annetun lain 9 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta Suomen ja muiden Pohjoismaiden välillä annetun lain (1383/2007) 9:n § 1 momentti, sellaisena kuin se on laissa 659/2015, seuraavasti:

9 §

Toimivaltaiset syyttäjät

Jollei tässä laissa toisin säädetä, Helsingin käräjäoikeuden tuomiopiirissä toimivat aluesyyttäjät ja erikoissyyttäjät ovat toimivaltaisia hoitamaan tämän lain mukaisia syyttäjäntehtäviä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

10.

Laki

rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta Suomen ja muiden Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä annetun lain 12 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta Suomen ja muiden Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä annetun lain (1286/2003) 12 §:n 1 momentti, sellaisena kuin se on laissa 658/2015, seuraavasti:

12 §

Toimivaltaiset syyttäjät

Jollei tässä laissa toisin säädetä, Helsingin käräjäoikeuden tuomiopiirissä toimivat aluesyyttäjät ja erikoissyyttäjät ovat toimivaltaisia hoitamaan tämän lain mukaisia syyttäjäntehtäviä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

11.

Laki

tutkintavankeuden vaihtoehtona määrättyjä valvontatoimia koskevan puitepäättöksen lainsäädännön alaan kuuluvien säännösten kansallisesta täytäntöönpanosta ja puitepäättöksen soveltamisesta annetun lain 4 ja 14 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan tutkintavankeuden vaihtoehtona määrättyjä valvontatoimia koskevan puitepäättöksen lainsäädännön alaan kuuluvien säännösten kansallisesta täytäntöönpanosta ja puitepäättöksen soveltamisesta annetun lain (620/2012) 4 §:n 1 momentti ja 14 §:n 1 momentti seuraavasti:

4 §

Tunnustamisesta ja mukauttamisesta päättävät viranomaiset

Valvontatoimia koskevan päätöksen tunnustamisesta päättää:

- 1) Helsingin käräjäoikeuden tuomiopiirissä toimiva aluesyyttäjä tai erikoissyyttäjä, jos valvonta on tarkoitus järjestää Helsingin tai Kouvolan hovioikeuden tuomiopiirin alueella;
 - 2) Pohjois-Savon käräjäoikeuden tuomiopiirissä toimiva aluesyyttäjä tai erikoissyyttäjä, jos valvonta on tarkoitus järjestää Itä-Suomen hovioikeuden tuomiopiirin alueella;
 - 3) Oulun käräjäoikeuden tuomiopiirissä toimiva aluesyyttäjä tai erikoissyyttäjä, jos valvonta on tarkoitus järjestää Rovaniemen hovioikeuden tuomiopiirin alueella;
 - 4) Pirkanmaan käräjäoikeuden tuomiopiirissä toimiva aluesyyttäjä tai erikoissyyttäjä, jos valvonta on tarkoitus järjestää Turun tai Vaasan hovioikeuden tuomiopiirin alueella.
-

14 §

Muutoksenhaku

Valvontaan määrätty voi saattaa valvontatoimia koskevan päätöksen tunnustamisesta tehdyn päätöksen sen käräjäoikeuden käsiteltäväksi, jonka tuomiopiirissä toimiva aluesyyttäjä tai erikoissyyttäjä on tehnyt päätöksen tunnustamisesta. Käräjäoikeuden on viipymättä otettava asia käsiteltäväksi. Käräjäoikeuden päätökseen ei saa hakea muutosta valittamalla.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

12.

Laki

oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 12 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 12 §:n 3 momentti, sellaisena kuin se on laissa 732/2015, seuraavasti:

12 §

Syyttäjälaitoksesta annetun lain (/) 23 §:n 1 momentissa tarkoitettulla henkilöllä sekä poliisin tai muun rikostorjunnasta huolehtivan viranomaisen henkilöstöön kuuluvalla on velvollisuus kieltäytyä todistamasta poliisilain 7 luvun 1 §:n 1 momentissa tarkoitetusta tiedosta. Syyttäjälaitoksesta annetun lain 23 §:n 2 momentissa tarkoitettulla syyttäjällä sekä poliisin tai muun rikostorjunnasta huolehtivan viranomaisen henkilöstöön kuuluvalla on oikeus kieltäytyä todistamasta poliisilain 7 luvun 3 §:n 1 momentissa tarkoitetusta tiedosta. Rikosseuraamuslaitoksen virkamiehellä on oikeus kieltäytyä todistamasta vankeuslain (767/2005) 19 luvun 10 §:n 1 momentissa tarkoitetusta tiedosta. Tuomioistuim voi kuitenkin velvoittaa henkilön todistamaan, jos:

- 1) syyttäjä ajaa syytettä rikoksesta, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kuusi vuotta vankeutta;
- 2) tiedon ilmoittamatta jättäminen voisi loukata asianosaisen oikeutta puolustautua asianmukaisesti tai muuten asianmukaisesti valvoa oikeuttaan oikeudenkäynnissä; ja
- 3) luottamuksellisesti tietoja tai vihjetietoja antaneen henkilön taikka valeostajana tai peite-toiminnassa toimineen henkilöllisyyden ilmaiseminen ei ilmeisesti aiheuta vakavaa vaaraa hänen tai hänen läheistensä turvallisuudelle.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Helsingissä 15 päivänä maaliskuuta 2018

Pääministeri

Juha Sipilä

Oikeusministeri Antti Häkkänen

2.

Laki

rikosoikeudellisia menettelyjä koskevien toimivaltaristiriitojen ehkäisemisestä ja ratkaisemisesta sekä esitutkinnan ja syytetoimien siirtämisestä Suomen ja muiden Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä annetun lain 3 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan rikosoikeudellisia menettelyjä koskevien toimivaltaristiriitojen ehkäisemisestä ja ratkaisemisesta sekä esitutkinnan ja syytetoimien siirtämisestä Suomen ja muiden Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä annetun lain (295/2012) 3 §:n 2 ja 3 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

3 §

3 §

Toimivaltaiset viranomaiset

Toimivaltaiset viranomaiset

Valtakunnansyyttäjänvirasto ja keskusrikospoliisi ovat toimivaltaisia hoitamaan tässä luvussa säänneltyjä tehtäviä, jos asianomaiseen rikosasiaan ei ole määrätty syyttäjää tai sillä ei ole tutkinnanjohtajaa. Valtakunnansyyttäjänviraston on ilmoitettava keskusrikospoliisille vastaanottamastaan yhteydenotopyynnöstä. Keskusrikospoliisin on tehtävä vastaava ilmoitus Valtakunnansyyttäjänvirastolle.

Valtakunnansyyttäjänviraston ja keskusrikospoliisin tehtävänä on avustaa toimivaltaista viranomaista tässä luvussa säännellyssä yhteydenpidossa. Lisäksi Valtakunnansyyttäjänviraston ja keskusrikospoliisin tehtävänä on avustaa toisen jäsenvaltion toimivaltaisia viranomaisia 1 momentissa tarkoitetun viranomaisen löytymiseksi.

Valtakunnansyyttäjän toimisto ja keskusrikospoliisi ovat toimivaltaisia hoitamaan tässä luvussa säänneltyjä tehtäviä, jos asianomaiseen rikosasiaan ei ole määrätty syyttäjää tai sillä ei ole tutkinnanjohtajaa. *Valtakunnansyyttäjän toimiston* on ilmoitettava keskusrikospoliisille vastaanottamastaan yhteydenotopyynnöstä. Keskusrikospoliisin on tehtävä vastaava ilmoitus *Valtakunnansyyttäjän toimistolle*.

Valtakunnansyyttäjän toimiston ja keskusrikospoliisin tehtävänä on avustaa toimivaltaista viranomaista tässä luvussa säännellyssä yhteydenpidossa. Lisäksi *Valtakunnansyyttäjän toimiston* ja keskusrikospoliisin tehtävänä on avustaa toisen jäsenvaltion toimivaltaisia viranomaisia 1 momentissa tarkoitetun viranomaisen löytymiseksi.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 2018

3.

Laki**Eurojustia koskevan päätöksen eräiden määräysten täytäntöönpanosta annetun lain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan Eurojustia koskevan päätöksen eräiden määräysten täytäntöönpanosta annetun lain 2 §:n 2 momentti, 4 §:n 1 momentti, 5 §:n 1 momentti, 7 ja 12 § seuraavasti:

*Voimassa oleva laki**Ehdotus*

2 §

2 §

*Kansallinen jäsen**Kansallinen jäsen*

Kansallinen jäsen nimitetään määräaikaiseen virkasuhteeseen valtionsyyttäjäksi Valtakunnansyyttäjänvirastoon. Jäsenen nimitämiseen ja kelpoisuusvaatimukseen sovelletaan, mitä valtionsyyttäjän nimittämisestä ja kelpoisuusvaatimuksista säädetään.

Kansallinen jäsen nimitetään määräaikaiseen virkasuhteeseen valtionsyyttäjäksi *valtakunnansyyttäjän toimistoon*. Jäsenen nimitämiseen ja kelpoisuusvaatimukseen sovelletaan, mitä valtionsyyttäjän nimittämisestä ja kelpoisuusvaatimuksista säädetään.

4 §

4 §

*Varajäsen**Varajäsen*

Kansallisella jäsenellä on vähintään yksi varajäsen. Varajäsenen on täytettävä kansallisen jäsenen kelpoisuusvaatimukset. Varajäsen toimii tarvittaessa jäsenen sijaisena. Varajäsenen toimikausi on neljä vuotta, ja se voidaan uudistaa. Valtakunnansyyttäjänvirasto määrää varajäsenen.

Kansallisella jäsenellä on vähintään yksi varajäsen. Varajäsenen on täytettävä kansallisen jäsenen kelpoisuusvaatimukset. Varajäsen toimii tarvittaessa jäsenen sijaisena. Varajäsenen toimikausi on neljä vuotta, ja se voidaan uudistaa. *Valtakunnansyyttäjän toimisto* määrää varajäsenen.

5 §

5 §

*Kansallisen jäsenen avustaja**Kansallisen jäsenen avustaja*

Kansallisella jäsenellä on vähintään yksi avustaja. Kansallisen jäsenen kelpoisuusvaatimukset täyttävä avustaja toimii tarvittaessa kansallisen jäsenen sijaisena. Avustajan toimikausi on neljä vuotta, ja se voidaan uudistaa. Valtakunnansyyttäjänvirasto määrää avustajan.

Kansallisella jäsenellä on vähintään yksi avustaja. Kansallisen jäsenen kelpoisuusvaatimukset täyttävä avustaja toimii tarvittaessa kansallisen jäsenen sijaisena. Avustajan toimikausi on neljä vuotta, ja se voidaan uudistaa. *Valtakunnansyyttäjän toimisto* määrää avustajan.

Voimassa oleva laki

Ehdotus

7 §

Kansalliset yhteyshenkilöt

Valtakunnansyyttäjänvirasto nimeää yhden tai useamman Eurojust-päätöksen 12 artiklan 1 kohdassa tarkoitetun kansallisen yhteyshenkilön.

12 §

Henkilötietojen tarkastaminen

Eurojustin käsittelemien henkilötietojen tarkastamista koskeva pyyntö on esitettävä Valtakunnansyyttäjänvirastolle. Valtakunnansyyttäjänviraston on viipymättä toimitettava pyyntö Eurojustin käsiteltäväksi.

7 §

Kansalliset yhteyshenkilöt

Valtakunnansyyttäjän toimisto nimeää yhden tai useamman Eurojust-päätöksen 12 artiklan 1 kohdassa tarkoitetun kansallisen yhteyshenkilön.

12 §

Henkilötietojen tarkastaminen

Eurojustin käsittelemien henkilötietojen tarkastamista koskeva pyyntö on esitettävä *valtakunnansyyttäjän toimistolle*. *Valtakunnansyyttäjän toimiston* on viipymättä toimitettava pyyntö Eurojustin käsiteltäväksi.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 2018

4.

Laki

oikeushallinnon valtakunnallisesta tietojärjestelmästä annetun lain 12 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan oikeushallinnon valtakunnallisesta tietojärjestelmästä annetun lain (372/2010) 12 §:n 1 momentin 3 kohta ja 2 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

12 §

Oikeushallinnon viranomaisen oikeus käyttää toisen oikeushallinnon viranomaisen tallettamia tietoja

Oikeushallinnon viranomainen saa salassapitosäännösten estämättä sille annetun teknisen käyttöyhteyden avulla hakea esiin ja käyttää toisen oikeushallinnon viranomaisen ratkaisu- ja päätösilmoitusjärjestelmään tai diaari- ja asianhallintatietojen valtakunnalliseen käsittelyjärjestelmään tallettamia tietoja, jos:

3) tietoja luovutetaan Valtakunnansyyttäjänvirastolle sille säädetyn valvonta- ja kehittämistehtävän suorittamiseksi.

Korkein oikeus, korkein hallinto-oikeus sekä Valtakunnansyyttäjänvirasto voivat niille annetun teknisen käyttöyhteyden avulla hakea esiin ja käyttää tuomioistuin- ja syyttäjän toiminnan suunnittelua ja seuranta varten tietoja, jotka syyttäjäviranomaiset tai tuomioistuimet ovat tallettaneet raportointi-, tilasto ja arkistojärjestelmään.

12 §

Oikeushallinnon viranomaisen oikeus käyttää toisen oikeushallinnon viranomaisen tallettamia tietoja

Oikeushallinnon viranomainen saa salassapitosäännösten estämättä sille annetun teknisen käyttöyhteyden avulla hakea esiin ja käyttää toisen oikeushallinnon viranomaisen ratkaisu- ja päätösilmoitusjärjestelmään tai diaari- ja asianhallintatietojen valtakunnalliseen käsittelyjärjestelmään tallettamia tietoja, jos:

3) tietoja luovutetaan *valtakunnansyyttäjän toimistolle* sille säädetyn valvonta- ja kehittämistehtävän suorittamiseksi.

Korkein oikeus, korkein hallinto-oikeus sekä *valtakunnansyyttäjän toimisto* voivat niille annetun teknisen käyttöyhteyden avulla hakea esiin ja käyttää tuomioistuin- ja syyttäjän toiminnan suunnittelua ja seuranta varten tietoja, jotka syyttäjäviranomaiset tai tuomioistuimet ovat tallettaneet raportointi-, tilasto ja arkistojärjestelmään.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 2018

5.

Laki

viranomaisten sineteistä ja leimoista annetun lain 3 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan viranomaisten sineteistä ja leimoista annetun lain (19/2009) 3 §:n 2 momentin 6 kohta seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

3 §

3 §

Sinettien ja leimojen tunnuskuvat

Sinettien ja leimojen tunnuskuvat

Suomen vaakunan tunnuskuvaa käyttävät
aina sineteissään ja leimoissaan:

6) valtakunnansyyttäjä ja valtakunnansyyt-
täjänvirasto;

Suomen vaakunan tunnuskuvaa käyttävät
aina sineteissään ja leimoissaan:

6) valtakunnansyyttäjä ja *valtakunnansyyt-
täjän toimisto*;

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta
2018

6.

Laki

ehdokkaiden nimeämisestä kansainvälisten tuomioistuinten ja Euroopan unionin tuomioistuimen tuomarin ja jäsenen tehtäviin annetun lain 4 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan ehdokkaiden nimeämisestä kansainvälisten tuomioistuinten ja Euroopan unionin tuomioistuimen tuomarin ja jäsenen tehtäviin annetun lain (676/2016) 4 §:n 1 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

4 §

4 §

Asiantuntijaneuvottelukunnan kokoonpano

Asiantuntijaneuvottelukunnan kokoonpano

Neuvottelukunnassa on yhdeksän jäsentä. Neuvottelukunnan jäseniä ovat valtioneuvoston kanslian, ulkoasiainministeriön, oikeusministeriön, korkeimman oikeuden, korkeimman hallinto-oikeuden ja valtakunnan-syyttäjänviraston edustajat, yliopistojen oikeustieteellistä tutkimusta ja opetusta tarjoavien yksiköiden edustaja, Suomen Asianajajaliiton edustaja sekä kulloinkin kysymyksessä olevan nimeämisasian valtioneuvostolle esittelevän ministeriön erikseen määräämä henkilö. Kullakin jäsenellä on henkilökohtainen varajäsen.

Neuvottelukunnassa on yhdeksän jäsentä. Neuvottelukunnan jäseniä ovat valtioneuvoston kanslian, ulkoasiainministeriön, oikeusministeriön, korkeimman oikeuden, korkeimman hallinto-oikeuden ja *valtakunnan-syyttäjän toimiston* edustajat, yliopistojen oikeustieteellistä tutkimusta ja opetusta tarjoavien yksiköiden edustaja, Suomen Asianajajaliiton edustaja sekä kulloinkin kysymyksessä olevan nimeämisasian valtioneuvostolle esittelevän ministeriön erikseen määräämä henkilö. Kullakin jäsenellä on henkilökohtainen varajäsen.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 2018

7.

Laki

sotilasoikeudenkäyntilain 4 § muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan sotilasoikeudenkäyntilain (326/1983) 4 §:n 1 momentti, sellaisena kuin se on laissa 446/2011, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

4 §
Syyttäjinä sotilasoikeudenkäyntiasioissa toimivat valtakunnansyyttäjän näihin tehtäviin määräämät kihlakunnansyyttäjät. Syyttäjistä niissä sotilasoikeudenkäyntiasioissa, jotka hovioikeus käsittelee ensimmäisenä oikeusasteena, säädetään erikseen.

4 §
Syyttäjinä sotilasoikeudenkäyntiasioissa toimivat valtakunnansyyttäjän näihin tehtäviin määräämät *aluesyyttäjät ja erikoissyyttäjät*. Syyttäjistä niissä sotilasoikeudenkäyntiasioissa, jotka hovioikeus käsittelee ensimmäisenä oikeusasteena, säädetään erikseen.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 2018

8.

Laki

tuomittujen siirtoa Euroopan unionissa koskevan puitepäättöksen lainsäädännön alaan kuuluvien säännösten kansallisesta täytäntöönpanosta ja puitepäättöksen soveltamisesta annetun lain 5 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan tuomittujen siirtoa Euroopan unionissa koskevan puitepäättöksen lainsäädännön alaan kuuluvien säännösten kansallisesta täytäntöönpanosta ja puitepäättöksen soveltamisesta annetun lain (1169/2011) 5 §:n 1 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

5 §

5 §

Väliaikainen säilöönotto

Väliaikainen säilöönotto

Täytäntöönpanon varmistamiseksi pidättämiseen oikeutettu virkamies voi puitepäättöksen 14 artiklassa tarkoitetussa tilanteessa ottaa tuomitun säilöön, jos tuomion antanut valtio sitä pyytää. Pyyntö voidaan tehdä suoraan pidättämiseen oikeutetulle virkamiehelle. Säilöön ottamisesta on viipymättä ilmoitettava sille käräjäoikeudelle, jonka tuomiopiiriin kuuluvalla paikkakunnalla säilössä pitäminen tapahtuu, kyseisessä tuomiopiirissä toimivalle kihlakunnansyyttäjälle sekä Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikölle.

Täytäntöönpanon varmistamiseksi pidättämiseen oikeutettu virkamies voi puitepäättöksen 14 artiklassa tarkoitetussa tilanteessa ottaa tuomitun säilöön, jos tuomion antanut valtio sitä pyytää. Pyyntö voidaan tehdä suoraan pidättämiseen oikeutetulle virkamiehelle. Säilöön ottamisesta on viipymättä ilmoitettava sille käräjäoikeudelle, jonka tuomiopiiriin kuuluvalla paikkakunnalla säilössä pitäminen tapahtuu, kyseisessä tuomiopiirissä toimivalle *aluesyyttäjälle tai erikoissyyttäjälle* sekä Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikölle.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta
2018

9.

Laki

rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta Suomen ja muiden Pohjoismaiden välillä annetun lain 9 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta Suomen ja muiden Pohjoismaiden välillä annetun lain (1383/2007) 9 §:n 1 momentti, sellaisena kuin se on laissa 659/2015, seuraavasti:

Voimassaoleva laki

Ehdotus

9 §

9 §

Toimivaltaiset syyttäjät

Toimivaltaiset syyttäjät

Jollei tässä laissa toisin säädetä, Helsingin käräjäoikeuden tuomiopiirissä toimivat kihlakunnansyyttäjät ovat toimivaltaisia hoitamaan tämän lain mukaisia syyttäjäntehtäviä.

Jollei tässä laissa toisin säädetä, Helsingin käräjäoikeuden tuomiopiirissä toimivat *alue-syyttäjät ja erikoissyyttäjät* ovat toimivaltaisia hoitamaan tämän lain mukaisia syyttäjäntehtäviä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta
2018

10.

Laki

rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta Suomen ja muiden Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä annetun lain 12 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta Suomen ja muiden Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä annetun lain (1286/2003) 12 §:n 1 momentti, sellaisena kuin se on laissa 658/2015, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

12 §

Toimivaltaiset syyttäjät

Jollei tässä laissa toisin säädetä, Helsingin käräjäoikeuden tuomiopiirissä toimivat kihlakunnansyyttäjät ovat toimivaltaisia hoitamaan tämän lain mukaisia syyttäjäntehtäviä.

Ehdotus

12 §

Toimivaltaiset syyttäjät

Jollei tässä laissa toisin säädetä, Helsingin käräjäoikeuden tuomiopiirissä toimivat *alue-syyttäjät ja erikoissyyttäjät* ovat toimivaltaisia hoitamaan tämän lain mukaisia syyttäjäntehtäviä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta
2018

11.

Laki**tutkintavankeuden vaihtoehtona määrättyjä valvontatoimia koskevan puitepäättöksen lainsäädännön alaan kuuluvien säännösten kansallisesta täytäntöönpanosta ja puitepäättöksen soveltamisesta annetun lain 4 ja 14 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan tutkintavankeuden vaihtoehtona määrättyjä valvontatoimia koskevan puitepäättöksen lainsäädännön alaan kuuluvien säännösten kansallisesta täytäntöönpanosta ja puitepäättöksen soveltamisesta annetun lain (620/2012) 4 §:n 1 momentti ja 14 §:n 1 momentti seuraavasti:

*Voimassa oleva laki**Ehdotus*

4 §

4 §

*Tunnustamisesta ja mukauttamisesta päättävät viranomaiset**Tunnustamisesta ja mukauttamisesta päättävät viranomaiset*

Valvontatoimia koskevan päätöksen tunnustamisesta päättää:

1) Helsingin käräjäoikeuden tuomiopiirissä toimiva kihlakunnansyyttäjä, jos valvonta on tarkoitus järjestää Helsingin tai Kouvolan hovioikeuden tuomiopiirin alueella;

2) Pohjois-Savon käräjäoikeuden tuomiopiirissä toimiva kihlakunnansyyttäjä, jos valvonta on tarkoitus järjestää Itä-Suomen hovioikeuden tuomiopiirin alueella;

3) Oulun käräjäoikeuden tuomiopiirissä toimiva kihlakunnansyyttäjä, jos valvonta on tarkoitus järjestää Rovaniemen hovioikeuden tuomiopiirin alueella;

4) Pirkanmaan käräjäoikeuden tuomiopiirissä toimiva kihlakunnansyyttäjä, jos valvonta on tarkoitus järjestää Turun tai Vaasan hovioikeuden tuomiopiirin alueella.

Valvontatoimia koskevan päätöksen tunnustamisesta päättää:

1) Helsingin käräjäoikeuden tuomiopiirissä toimiva *aluesyyttäjä tai erikoissyyttäjä*, jos valvonta on tarkoitus järjestää Helsingin tai Kouvolan hovioikeuden tuomiopiirin alueella;

2) Pohjois-Savon käräjäoikeuden tuomiopiirissä toimiva *aluesyyttäjä tai erikoissyyttäjä*, jos valvonta on tarkoitus järjestää Itä-Suomen hovioikeuden tuomiopiirin alueella;

3) Oulun käräjäoikeuden tuomiopiirissä toimiva *aluesyyttäjä tai erikoissyyttäjä*, jos valvonta on tarkoitus järjestää Rovaniemen hovioikeuden tuomiopiirin alueella;

4) Pirkanmaan käräjäoikeuden tuomiopiirissä toimiva *aluesyyttäjä tai erikoissyyttäjä*, jos valvonta on tarkoitus järjestää Turun tai Vaasan hovioikeuden tuomiopiirin alueella.

14 §

14 §

*Muutoksenhaku**Muutoksenhaku*

Valvontaan määrätty voi saattaa valvontatoimia koskevan päätöksen tunnustamisesta tehdyn päätöksen sen käräjäoikeuden käsiteltäväksi, jonka tuomiopiirissä toimiva kihla-

Valvontaan määrätty voi saattaa valvontatoimia koskevan päätöksen tunnustamisesta tehdyn päätöksen sen käräjäoikeuden käsiteltäväksi, jonka tuomiopiirissä toimiva *alue-*

HE 17/2018 vp

Voimassa oleva laki

kunnansyyttäjä on tehnyt päätöksen tunnustamisesta. Käräjäoikeuden on viipymättä otettava asia käsiteltäväksi. Käräjäoikeuden päätökseen ei saa hakea muutosta valittamalla.

Ehdotus

syyttäjä tai erikoissyyttäjä on tehnyt päätöksen tunnustamisesta. Käräjäoikeuden on viipymättä otettava asia käsiteltäväksi. Käräjäoikeuden päätökseen ei saa hakea muutosta valittamalla.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 2018

12.

Laki

oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 12 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 12 §:n 3 momentti, sellaisena kuin se on laissa 732/2015, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

12 §

12 §

Syyttäjälaitoksesta annetun lain (439/2011) 25 a §:n 1 momentissa tarkoitettulla henkilöllä sekä poliisin tai muun rikostorjunnasta huolehtivan viranomaisen henkilöstöön kuuluvalla on velvollisuus kieltäytyä todistamasta poliisilain 7 luvun 1 §:n 1 momentissa tarkoitettusta tiedosta. Syyttäjälaitoksesta annetun lain 25 a §:n 2 momentissa tarkoitettulla syyttäjällä sekä poliisin tai muun rikostorjunnasta huolehtivan viranomaisen henkilöstöön kuuluvalla on oikeus kieltäytyä todistamasta poliisilain 7 luvun 3 §:n 1 momentissa tarkoitettusta tiedosta. Rikosseuraamuslaitoksen virkamiehellä on oikeus kieltäytyä todistamasta vankeuslain (767/2005) 19 luvun 10 §:n 1 momentissa tarkoitettusta tiedosta. Tuomioistuim voi kuitenkin velvoittaa henkilön todistamaan, jos:

1) syyttäjä ajaa syytettä rikoksesta, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kuusi vuotta vankeutta;

2) tiedon ilmoittamatta jättäminen voisi loukata asianosaisen oikeutta puolustautua asianmukaisesti tai muuten asianmukaisesti valvoa oikeuttaan oikeudenkäynnissä; ja

3) luottamuksellisesti tietoja tai vihjetietoja antaneen henkilön taikka valeostajana tai peitetoiminnassa toimineen henkilöllisyyden ilmaiseminen ei ilmeisesti aiheuta vakavaa vaaraa hänen tai hänen läheistensä turvallisuudelle.

Syyttäjälaitoksesta annetun lain (/) 23 §:n 1 momentissa tarkoitettulla henkilöllä sekä poliisin tai muun rikostorjunnasta huolehtivan viranomaisen henkilöstöön kuuluvalla on velvollisuus kieltäytyä todistamasta poliisilain 7 luvun 1 §:n 1 momentissa tarkoitettusta tiedosta. *Syyttäjälaitoksesta annetun lain 23 §:n 2 momentissa* tarkoitettulla syyttäjällä sekä poliisin tai muun rikostorjunnasta huolehtivan viranomaisen henkilöstöön kuuluvalla on oikeus kieltäytyä todistamasta poliisilain 7 luvun 3 §:n 1 momentissa tarkoitettusta tiedosta. Rikosseuraamuslaitoksen virkamiehellä on oikeus kieltäytyä todistamasta vankeuslain (767/2005) 19 luvun 10 §:n 1 momentissa tarkoitettusta tiedosta. Tuomioistuim voi kuitenkin velvoittaa henkilön todistamaan, jos:

1) syyttäjä ajaa syytettä rikoksesta, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kuusi vuotta vankeutta;

2) tiedon ilmoittamatta jättäminen voisi loukata asianosaisen oikeutta puolustautua asianmukaisesti tai muuten asianmukaisesti valvoa oikeuttaan oikeudenkäynnissä; ja

3) luottamuksellisesti tietoja tai vihjetietoja antaneen henkilön taikka valeostajana tai peitetoiminnassa toimineen henkilöllisyyden ilmaiseminen ei ilmeisesti aiheuta vakavaa vaaraa hänen tai hänen läheistensä turvallisuudelle.

HE 17/2018 vp

Voimassa oleva laki

Ehdotus

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta
2018.

Valtioneuvoston asetus

syyttäjälaitoksesta

Valtioneuvoston päätöksen mukaisesti säädetään Syyttäjälaitoksesta annetun lain (/2017) nojalla:

1 luku

Syyttäjälaitoksen organisaatio

1 §

Valtakunnansyyttäjän toimiston organisaatio

Valtakunnansyyttäjän toimistossa on yksiköitä. Valtakunnansyyttäjä määrää yksiköiden päällikkönä toimivat virkamiehet.

Valtakunnansyyttäjän toimisto sijaitsee Helsingissä.

2 §

Syyttäjäalueet

Syyttäjäalueet ovat:

1) Etelä-Suomen syyttäjäalue, jonka toimialueena on Uudenmaan maakunnan kunnat ja Pyhtään kunta. Alueen toimipaikat ovat Espoossa, Helsingissä, Järvenpäässä, Lohjalla, Porvoossa, Raaseporissa ja Vantaalla;

2) Länsi-Suomen syyttäjäalue, jonka toimialueena on Etelä-Pohjanmaan, Keski-Pohjanmaan, Keski-Suomen, Pirkanmaan, Pohjanmaan, Satakunnan ja Varsinais-Suomen maakuntiin kuuluvat kunnat. Alueen toimipaikat ovat Jyväskylässä, Kokkolassa, Porissa, Seinäjoella, Tampereella, Turussa ja Vaasassa;

3) Itä-Suomen syyttäjäalue, jonka toimialueena on Etelä-Karjalan, Etelä-Savon, Kanta-Hämeen, Kymenlaakson, Pohjois-Karjalan, Pohjois-Savon ja Päijät-Hämeen maakuntiin kuuluvat kunnat lukuun ottamatta Pyhtäätä. Alueen toimipaikat ovat Hämeenlinnassa, Iisalmessa, Joensuussa, Kouvolassa, Kotkassa, Kuopiossa, Lahdessa, Lappeenrannassa ja Mikkelissä;

4) Pohjois-Suomen syyttäjäalue, jonka toimialueena on Kainuun, Lapin ja Pohjois-Pohjanmaan maakuntiin kuuluvat kunnat. Alueen toimipaikat ovat Kajaanissa, Kemissä, Oulussa, Raahessa, Rovaniemellä ja Ylivieskassa; sekä

5) Ahvenanmaan syyttäjäalue.

Ahvenanmaan syyttäjäalueen toimialueesta ja toimipaikasta säädetään Syyttäjälaitoksesta annetun lain 6 §:ssä.

2 luku

Henkilöstö

3 §

Henkilöstö

Valtakunnansyyttäjän toimistoon sijoitettuna on valtakunnansyyttäjän ja apulaisvaltakunnansyyttäjän virat sekä valtiosyyttäjän virkoja. Lisäksi toimistoon sijoitettuna voi olla muita sen toiminnan edellyttämiä virkoja.

Syyttäjäalueelle sijoitettuna on johtavan aluesyyttäjän virka sekä erikoissyyttäjän ja aluesyyttäjän virkoja. Lisäksi syyttäjäalueella voi olla muita sen toiminnan edellyttämiä virkoja.

4 §

Valtionsyyttäjän hallinnolliset tehtävät

Sen lisäksi, mitä muualla säädetään valtionsyyttäjän tehtävistä, valtionsyyttäjä avustaa valtakunnansyyttäjää syyttäjätöiminnan ohjauksessa, kehittämisessä ja seurannassa sekä muissa hallinnollisissa tehtävissä.

5 §

Erikoissyyttäjän hallinnolliset tehtävät

Erikoissyyttäjän tehtävänä on syyttäjätehtäviensä lisäksi osallistua syyttäjien kouluttamiseen ja muutenkin oman erikoistumisalueensa syyttäjätöiminnan kehittämiseen ja ohjaamiseen. Lisäksi erikoissyyttäjä hoitaa ne hallinnolliset tehtävät, jotka hänelle erikseen määrätään.

6 §

Aluesyyttäjän hallinnolliset tehtävät

Sen lisäksi, mitä muualla säädetään aluesyyttäjän tehtävistä, aluesyyttäjä hoitaa hallinnolliset tehtävät, jotka hänelle määrätään.

7 §

Apulaissyyttäjä

Syyttäjäalueella voi olla määräaikaissa virkasuhteessa syyttäjätehtäviin koulutettavia apulaissyyttäjiä. Apulaissyyttäjän hoidettavaksi annettavat rikosasiat määrätään harjoittelujakson vaiheen ja asian vaativuuden mukaan.

Apulaissyyttäjän perehdyttäminen, ohjaaminen ja tehtävät järjestetään siten, että hän saa monipuolisen ja kehittävän koulutuksen.

8 §

Aluesyyttäjän, erikoissyyttäjän ja apulaissyyttäjän kielitaitoa koskevat kelpoisuusvaatimukset

Siitä poiketen, mitä julkisyhteisöjen henkilöstöltä vaadittavasta kielitaidosta annetun lain (424/2003) 6 § 1 momentissa säädetään:

1) Etelä-Suomen syyttäjäalueelle sijoitettuihin virkoihin on kelpoisuusvaatimuksena yhdeksään aluesyyttäjän tai erikoissyyttäjän virkaan ruotsin kielen erinomainen suullinen ja kirjallinen taito sekä suomen kielen hyvä suullinen ja kirjallinen taito; sekä

2) Länsi-Suomen syyttäjäalueelle sijoitettuihin virkoihin on kelpoisuusvaatimuksena seitsemään aluesyyttäjän tai erikoissyyttäjän virkaan ruotsin kielen erinomainen suullinen ja kirjallinen taito sekä suomen kielen hyvä suullinen ja kirjallinen taito.

Täytettäessä edellä mainituille syyttäjäalueille sijoittuvia apulaissyyttäjän määräaikaista virkasuhteita otetaan riittävässä määrin huomioon edellä mainitut kielitaitoa koskevat kelpoisuusvaatimukset.

9 §

Apulaispäällikkö

Apulaispäällikön määrää tehtävänsä valtakunnansyyttäjän toimisto syyttäjälueen esityksestä. Määräys annetaan enintään viideksi vuodeksi kerrallaan.

10 §

Nimittäminen

Syyttäjien nimittämisestä säädetään syyttäjälaitoksesta annetussa laissa.

Muun valtakunnansyyttäjän toimistoon sijoitetun Syyttäjälaitoksen virkamiehen nimittää valtakunnansyyttäjän toimisto.

Muun syyttäjälueelle sijoitetun Syyttäjälaitoksen virkamiehen nimittää syyttäjälue.

Virkaan nimittävä viranomainen määrää virkamiehen virantoimituspaikan.

11 §

Nimittäminen määräaikaiseen virkasuhteeseen

Valtakunnansyyttäjän toimistoon sijoitetun Syyttäjälaitoksen virkamiehen nimittämisestä määräaikaiseen virkasuhteeseen säädetään valtion virkamieslain (750/1994) 9 §:ssä ja valtion virkamiesasetuksen 20 §:ssä. Valtionsyyttäjän nimittää yli vuoden kestäväan määräaikaiseen virkasuhteeseen kuitenkin valtakunnansyyttäjän toimiston esityksestä oikeusministeriö. Muun valtakunnansyyttäjän toimistoon sijoitetun Syyttäjälaitoksen virkamiehen nimittämisestä enintään yhden vuoden määräajaksi virkasuhteeseen päättää valtakunnansyyttäjän toimisto.

Muun Syyttäjälaitoksen virkamiehen nimittämisestä määräaikaiseen virkasuhteeseen säädetään valtion virkamiesasetuksen 20 §:ssä. Syyttäjälueelle sijoitetun Syyttäjälaitoksen virkamiehen nimittämisestä enintään yhden vuoden määräajaksi virkasuhteeseen päättää syyttäjälue.

12 §

Kelpoisuusvaatimukset

Syyttäjän kelpoisuusvaatimuksista säädetään Syyttäjälaitoksesta annetussa laissa (/2017).

Hallintojohtajan, johtavan asiantuntijan, neuvottelevan virkamiehen ja ylitarkastajan kelpoisuusvaatimuksena on muu oikeustieteen ylempi korkeakoulututkinto kuin kansainvälisen ja vertailevan oikeustieteen maisterin tutkinto.

Henkilöstöpäällikön, koulutuspäällikön, tietopalvelupäällikön ja viestintäpäällikön kelpoisuusvaatimuksena on ylempi korkeakoulututkinto.

13 §

Virkavapaus

Virkavapauden valtakunnansyyttäjälle ja apulaisvaltakunnansyyttäjälle myöntää oikeusministeriö.

Virkavapauden muulle Syyttäjälaitoksen virkamiehelle myöntää valtakunnansyyttäjän toimisto. Kuitenkin syyttäjälueelle sijoitetun Syyttäjälaitoksen virkamiehen enintään yhden

vuoden pituisesta virkavapaudesta sekä harkinnanvaraisesta virkavapaudesta päättää syyttäjä-
alue.

3 luku

Erinäiset säännökset

14 §

Poliisin tekemäksi epäillyn rikoksen tutkinnanjohtajan ohjaaminen

Valtakunnansyyttäjän toimisto ohjaa poliisimiehen tekemäksi epäillyn rikoksen esitutkintaa johtavien syyttäjien toimintaa koko maassa.

15 §

Virkamerkki

Syyttäjälle annetaan Syyttäjälaitoksen vahvistama virkamerkki.

16 §

Hallintokanteluasioiden ratkaiseminen

Syyttäjälaitoksen virkamiehen toiminnasta tehdyn hallintokantelun ratkaisee valtakunnan-
syyttäjä tai hänen määräämänsä virkamies.

Valtakunnansyyttäjän toimista tehty kantelu on siirrettävä valtioneuvoston oikeuskanslerin ratkaistavaksi.

4 luku

Voimaantulo

17 §

Voimaantulo

Tämä asetus tulee voimaan 31. päivänä lokakuuta 2018.

Ennen tämän asetuksen voimaantuloa vireille tulleeseen virkaan tai virkasuhteeseen nimit-
tämistä sekä tehtävään määräämistä koskevaan asiaan sovelletaan tämän asetuksen voimaan
tullessa voimassa olleita säännöksiä.

Helsingissä päivänä kuuta 2018

Oikeusministeri Antti Häkkänen

Neuvotteleva virkamies Miia Ljungqvist